

TÁNCKUTATÁSI ÉRTESÍTŐ

I. évfolyam, 2025. 2. szám

2025

TÁNCKUTATÁSI ÉRTESÍTŐ

A Magyar Tudományos Akadémia Táncstudományi Munkabizottságának
időszaki kiadványa

I. évfolyam, 2025. 2. szám

Főszerkesztő: Kavecsánszki Máté

DEBRECEN, 2025

TÁNCKUTATÁSI ÉRTESÍTŐ

Szerkesztőbizottság:

Bolvári-Takács Gábor (*Magyar Táncművészeti Egyetem; Tokaj-Hegyalja Egyetem*),
Bólya Anna Mária (*MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet*),
Bondea Vivien (*Moldvai Csángómagyarok Szövetsége*),
Hamar Pál (*Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem*),
Janku Anna (*Magyar Etnokoreológiai Társaság*),
Kavecsánszki Máté (*Debreceni Egyetem*),
Pál-Kovács Dóra (*Szabadtéri Néprajzi Múzeum*),
Péter Petra (*Budapest Cirkuszművészeti és Kortáránc Főiskola;
Magyar Táncstudományi Társaság*),
Sirató Ildikó (*Országos Széchényi Könyvtár; Magyar Táncművészeti Egyetem*),
Varga Sándor (*Szégedi Tudományegyetem; ELTE HTK Zenetudományi Intézet*)

Lektorálta: Sándor Ildikó

Szerkesztőségi titkár: Hegedűs Edit

Lapalapító és felelős szerkesztő: Bolvári-Takács Gábor

Médiahatósági nyilvántartási szám:

CE/16121-2/2016 (nyomtatott), CE/30101-2/2018 (online)

ISSN 3094-1059 (Online)

ISSN 3094-1075 (Nyomtatott)

Kiadja az MTA Táncstudományi Munkabizottsága (Budapest)
és a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Néprajztudományi és Muzeológiai Intézete (Debrecen).

Felelős kiadó:

Bolvári-Takács Gábor, az MTA Táncstudományi Munkabizottságának elnöke
és Keményfi Róbert, a Debreceni Egyetem Néprajztudományi és Muzeológiai
Intézetének intézetigazgatója.

A kiadvány online elérhető az MTA Táncstudományi Munkabizottság honlapján:

<https://tanckutatas.hu/>

Szerkesztőség címe: DE BTK Néprajztudományi és Muzeológiai Intézet,
4032 Debrecen,
Egyetem tér 1.

Tartalom

ELŐSZÓ A TÁNCKUTATÁSI ÉRTESÍTŐ MÁSODIK LAPSZÁMÁHOZ	8
INTÉZMÉNYI JUBILEUMOK.....	10
75 éves a Magyar Táncművészeti Egyetem.....	10
Topolánszky Tamás: Hetvenöt éves a Magyar Táncművészeti Egyetem	11
100 éves a Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem	14
Ábrahám Nóra: <i>A százéves Testnevelési Egyetem és a táncoktatás. Szécsényiné dr. Fekete Irén szerepe a táncpedagógus-képzés kialakításában</i>	14
KÖSZÖNTÉSEK.....	19
Timár Sándor 95 éves.....	19
Felföldi László: Timár Sándor és a néptánc kutatás	19
KITÜNTETÉSEK, ELŐRELÉPÉSEK.....	23
IN MEMORIAM.....	24
Szakály György (1955–2025) emlékezete	24
MEMENTO	30
Ábrahám Nóra: Szentpál Olga születésének 130. évfordulójára.....	30
Lőrinc Katalin: 100 éves lenne Merényi Zsuzsa.....	35
Sándor Ildikó: 100 éve született Keszler Mária	39
Sándor Ildikó: 100 éve született Vitányi Iván.....	42
INTÉZMÉNYI BESZÁMOLÓK	45
Varga Sándor: Válogatás a Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszékének tánc tudománnyal kapcsolatos tevékenységéből	45
Varga Sándor: Hírek az ELTE HTK Zenetudományi Intézetből.....	50
Péter Petra: Beszámoló a Cirkuszművészeti és Kortárástánc Főiskolán folyó kutatási és művészeti munkáról (2024–2025)	52

Válogatás a Magyar Táncművészeti Egyetem tudományos programjaiból	58
Hírek a Magyar Táncstudományi Társaságtól	62
ESEMÉNY- ÉS KUTATÁSI BESZÁMOLÓK.....	63
Németh Nóra: „Összerázás” – Beszélgetéssorozat a kortárs néptáncélet jelenségeiről	63
Tóvay Nagy Péter: Tánc és transzcendencia – Műhelykonferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen.....	69
Sándor Ildikó: Beszámoló a 8. Művészetpedagógiai Konferenciáról....	72
Janku Anna: Beszámoló a Magyar Etnokoreológiai Társaság Szakmai Fórumáról	75
Jobbágy Bernadett: Beszámoló a Contemporary Somatics – Bodies Today című szomatikus művészeti szimpóziumról	78
Pál-Kovács Dóra: Beszámoló a <i>Tánc mint szellemi kulturális örökség</i> című nemzetközi projektről	91
TÁNCOKRÓL – BETŰKKEL	95
Bolvári-Takács Gábor: Kilenc könyvajánló	95

*Venanzo Crocetti (1913–2003) olasz szobrászművész balerina-szobra 1979 óta áll San Marinóban, a Myriam Michelotti kertben.
Fotó: Hajfner Anikó.*

ELŐSZÓ A TÁNCKUTATÁSI ÉRTESÍTŐ MÁSODIK LAPSZÁMÁHOZ

Az MTA Táncstudományi Munkabizottságának elmúlt fél éve

Az MTA Táncstudományi Munkabizottság periodikájának második lapszáma 2025. első félévének táncstudománnyal kapcsolatos eseményeiről ad hírt.

A Munkabizottság ez évi első ülésére 2025. február 4-én, az előzetes munkatervnek megfelelően online formában került sor, hagyományteremtő céllal, ugyanis minden év elején tervezünk alkalmat biztosítani a táncstudományhoz kapcsolódó témában megvédett doktori disszertációk bemutatására. A februári ülésen egyrészt Kézér Gabriella beszélt a Berczik Sára életművéről írott *Test, szépség, harmónia, pedagógia* című értekezéséről, másrészt Mayer-Pestality Bianka mutatta be *A szving, a paso doble és a csárdás: a társastánc az államosítás éveiben. Egy kisvárosi környezet elemzése* című disszertációját.

*Kavcsánszki Máté, Ratkó Lujza, Sándor Ildikó és
Bolvári-Takács Gábor a Munkabizottság kihelyezett
ülésén a Debreceni Egyetem Néprajztudományi és
Muzeológiai Intézetében.*

A Munkabizottság második ülésére 2025. április 1-jén került sor a Debreceni Egyetemen. A munkabizottság tagjai megismerkedtek a Néprajztudományi és Muzeológiai Intézet képzési profiljával, az Intézetben folyó tánc kutatás múltjával és jelenével, illetve megtekintették az Intézethez tartozó Múzeumtudományi és Néprajzi Archívumot.

Az év felfoghatatlan vesztesége mind a Táncstudományi Munkabizottság, mind pedig a hazai és nemzetközi táncstudomány számára Fügedi János 2025. január 31-én bekövetkezett halála. A munkabizottság néhai alelnökéről már az előző lapszámban is megemlékeztünk. Szintén pótolhatatlan űrt hagyott maga után Szakály György, augusztus 10-én bekövetkezett halálával. E számunkban eredetileg a 70. születésnapja alkalmából szeretnénk volna köszönteni, ehelyett a lezárult életmű előtt tisztelegve búcsúzunk tőle. Lapzártá előtt érkezett a szomorú hír Kardos D. László, a Debreceni Hajdú Táncegyüttes egykori vezetőjének a haláláról. Tudományos munkásságáról a következő lapszámunkban emlékezünk meg.

A Munkabizottság tagjai 2025. első félévében is aktívan kapcsolódtak be a táncstudománnyal kapcsolatos kutatások és események szervezésébe. Az évben két jeles intézmény is jubileumát ünnepli: 75 éves a Magyar Táncművészeti Egyetem, valamint 100 éves a Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem. Az ünnepi rendezvények mellett a Munkabizottság tagjai által képviselt számos más intézményben is sorra zajlottak a konferenciák, kutatásértékelő műhelybeszélgetések és egyéb tudományos rendezvények, amelyekről a következő oldalakon adunk röviden hírt.

Budapest – Debrecen, 2025. december 1.

Bolvári-Takács Gábor és Kavacsánszki Máté

INTÉZMÉNYI JUBILEUMOK

75 éves a Magyar Táncművészeti Egyetem

A 2025. év első felének jelentős, számos rendezvénnyel kísért ünnepe a Magyar Táncművészeti Egyetem fennállásának 75. évfordulója volt. Az április 1-jétől kezdődő 75 napos időszakban konferenciákkal, kötetbemutatókkal, fotókiállításokkal, fényfestéssel, színpadi produkciókkal ünnepelték a jubileumot. A gazdag programkínálat összefoglalói az egyetem honlapján érhetők el: <https://mte.eu/mte-75/>

MEGHÍVÓ

A Magyar Táncművészeti Egyetem **idén ünnepli 75 éves fennállását.** Az évfordulót az intézmény egy **75 napos programsorozattal köszönti**, melynek egyik kiemelt eseménye a **Lépésről lépésre – 75 év a táncművészet és táncpedagógia útján** című konferencia.

A program célja megmutatni azt az utat, melyet az intézmény az Állami Balett Intézet 1950-es alapítása óta bejárt, hogy mára Magyarország egyetlen professzionális táncművész- és táncpedagógus-képző egyetemévé váljon, amely világ szinten egyedülállóan széles képzési kínálatot rendelkezik.

A rendezvényen minden tanszék bemutatkozik és munkájának eredményét is megmutatja egy-egy táncos produkció keretében.

Kérjük, ünnepeljen velünk ezen a fontos napon!

A 75 napos programsorozattal kapcsolatban további információkat az alábbi linken talál: <https://mte.eu/mte-75/>

A konferencia részletes programját a következő oldalon olvashatja.

A konferencia-beszámoló elérhető: <https://mte.eu/lepesrol-lepesre-75-ev-a-tancmuveszet-es-a-tancpedagogia-szolgaltataban-konferencia/> (2025. 10. 24.)

A jeles évforduló alkalmából intézménytörténeti tanulmánykötet is készült Bolvári-Takács Gábor, Lőrincz Katalin, Macher Szilárd és Csillag Pál szerkesztésében.

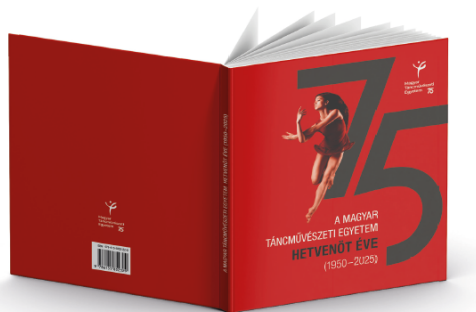
Örömmel tájékoztatjuk, hogy megjelent **A Magyar Táncművészeti Egyetem hetvenöt éve (1950–2025)** című, képekkel gazdagon illusztrált intézménytörténeti monográfia. A tizenegy szerző közreműködésével készült kötet a teljesség igényével tekinti át az intézmény oktatási rendszerének alakulását, az egyes felsőoktatási szakok és a gimnáziumi oktatás fejlődését, a hazai és nemzetközi kapcsolatokat, valamint az intézmény épületeinek történetét.

Tisztelettel meghívjuk a kötet sajtóbemutatójára, amelyet **2025. május 7-én, szerdán, 18.00 órai** kezdettel tartunk a Nemzeti Táncszínházban (Budapest, II. Kis Rókus u. 16-20.).

A könyvbemutató keretében a kötet szerkesztőivel -
Bolvári-Takács Gábor egyetemi tanár, főszerkesztő
Lőrinc Katalin egyetemi tanár, szerkesztő
Macher Szilárd egyetemi tanár, szerkesztő
Csillag Pál mesteroktató, képszerkesztő
 - beszélget **Lanszki Anita** tszv. egyetemi docens,
 a MTE Vályi Rózsi Könyvtár, Levéltár és Táncudományi
 Kutatóközpont igazgatója.

A programot fogadás keretében kötetlen beszélgetés zárja.

Kérjük, hogy **2025. május 2-ig** szíveskedjen visszajelezni a ledniczky.bea@mte.eu címre, számíthatunk-e részvételére.

Az alábbiakban az intézménytörténeti konferencián elhangzott záró beszédet közöljük.

Topolánszky Tamás: Hetvenöt éves a Magyar Táncművészeti Egyetem

1950-ben két francia hegymászó elsőként éri el az Annapurna 8092 méter magas csúcsát: ez az első a nyolcezer méternél magasabb hegycsúcsok közül, amelyet ember valaha meghódított. Teljesítményük csodálatra méltó, és ugye tudjuk, hogy az ő hazájukhoz kötődik a balett nyelve is. De nem ezért említettem őket. A derék franciák nem is sejtették, hogy miközben ők a hó és jég birodalmával dacolnak, 6000 kilométerrel nyugatabbra, Budapesten éppen létrejön az Állami Balett Intézet, amelynek jogutódja a mai Magyar Táncművészeti Egyetem.

Ünnepelt intézményünk állandó fejlődése azóta is töretlen minden téren, akár elhelyezését, mára már párját ritkító campusunkat, akár a szélesedő oktatási palettát, akár képzéseink akkreditációját, a nemzetközi térhódítást vagy éppen a nálunk tanulók szélesedő földrajzi és életkori spektrumát tekintjük. A táncpedagógus-képzésre különösen jellemző, hogy hallgatóink mára a legkülönbözőbb korosztályokat képviselik, ami a nemzedékek közötti párbeszéd és eszmecsere révén önmagában is izgalmas szellemi műhelyé varázsol egy-egy évfolyamot.

A Magyar Táncművészeti Egyetem ezen felül a nemzeti kultúra és identitástudat megőrzésében is jelentős szerepet tölt be Kárpát-medence-szerte, valamint a diaszpórában, szórványban élő magyar közösségek életében a magyar táncművészet oktatásával.

Mitől jó nálunk tanulni? A magas színvonalú oktatáson kívül az Egyetem fő erénye az elmúlt 75 esztendőben a szinte családi biztonság, amely előkészítő, kiskorú és felnőtt hallgatóinkat egyaránt körülveszi. Tudjuk, hogy a gyermekek akkor érzik magukat biztonságban, ha a szülő, illetve a hozzájuk közel álló felnőtt, például a mester, az oktató tiszta és világos képpel rendelkezik a világról és arról, hogyan kell az embernek abban élnie, helytállnia, viselkednie, alkotnia, emellett nyitott a tanítványok véleményére és problémáira. Az Egyetem napirendje, a mindennapok ismétlődő ritmusa a stabilitást, a kiszámíthatóságot jelentik az élet sodrában, és növelik a fiatalok biztonságérzetét. Ennek legékeesebb bizonyítéka talán az, hogy egykori végzőseink gyermekeit, sőt unokáit gyakran látjuk viszont hallgatóink között. Bízunk benne, hogy Egyetemünk hamarosan felsőoktatási kollégiumi helyekkel bővíthet, ami tovább növelné vonzerőnkét.

Vajon melyek lesznek a következő 75 év kihívásai? Naponta keressük a kérdésre a választ. Ahhoz, hogy jövőképet vázolhassunk fel, elengedhetetlen a múlt ismerete és a jelenben való tevékeny lét. Vajon úgy változik majd a táncművészet megítélése, mint a klímakérdés? Vagy úgy, mint a „vaj vagy margarin” dilemma?

Tudjuk, hogy történelmünk során érkeztek és tűntek le rendszerek, köztük olyan is, amelyben a mozdulatművészetet betiltották. Ugyanez a rendszer jegyezte a klasszikus balett és a színpadi néptáncművészet egyik virágkorát Magyarországon. Hogyan törjünk pálcát?

Nekünk minden körülmények között bízunk, hinnünk és tennünk kell a táncművészetért, piacképes tudással felvértezve hallgatóinkat. Arra kell törekednünk, hogy a tánctudományok kivívják és fenntartsák méltó helyüket a művészettudományok akadémiai polcán, hasonlóan az irodalomhoz, a zene-, a képző- és a színművészetéhez. Ezért szorgalmazzuk doktori iskolánk létrehozását.

Melyikünknek tették fel már azt a kérdést, hogy mivel foglalkozunk, majd, amikor válaszunk elhangzott, hogy „táncművész vagyok”, hányszor kérdeztek vissza, hogy „jó, jó, de mit dolgozol?”

Ilyesfajta kihívásokkal már az ókori Hellaszban is küzdöttek. Idézném Lukiánosz dialógus-formába öntött gondolatait: „Miután te, Kratón, nyilván alapos felkészültséggel dolgoztad ki súlyos vádbeszédedet, hogy támadd a táncot s magát a táncművészetet is, sőt minket is, akik ilyen látványosságban kedvünket leljük, mintha valami haszontalan tevékenységnek tulajdonítanánk komoly jelentőséget, vedd hát tudomásul, hogy milyen messze jársz az igazságtól, és magadról megfeledkezve az élet legszebb dolgai ellen emelsz kifogást!”

2000 éves dilemmák ezek. 75 év viszont az ember perspektívájából egy élet hossza – kiváltképp, ha a várható élettartamra vonatkozó statisztikai adatokra gondolunk.

A tánc a pillanat művészete. 75 esztendőbe vajon hány milliárd pillanat fért bele? A jövőt építő pillanatok száma végtelenbe vesző lehet.

Mai, materiális világunkban a táncművészet az elvont gondolkodás egyik bástyája. Az elvont gondolkodásra való képesség *előfeltétele* a szimbólumok megértésének és a szellemi fejlődésnek. Márpedig a művészi tánc természeténél fogva elvont, azaz absztrakt. Gondoljuk csak el: az elvonatkoztatni képtelen egyén kénytelen materiális tapasztalataira szorítkozni, így igényeit is csupán ezen a szinten törekszik majd kielégíteni. Értékrendje tehát kizárólag a közvetlenül elfogyasztható, anyagi természetű javakat ismeri és preferálja. Márpedig, ha ez válik uralkodóvá egy társadalomban, kinek készülnek majd a csodálatos regények, versek, festmények, szobrok, szimfóniák, himnuszok és lélekemelő koreográfiák? Készülnek-e egyáltalán?

A magam részéről nem ismerek nemesebb eszközt a test nevelésére és a lélek párhuzamos gazdagítására a táncnál.

Kevés felemelőbb élmény létezik annál, mint mesterként visszatérni az alma materbe, és megélni tanítványaink sikereit.

A siker titka a kölcsönös tisztelet, odafigyelés és alázat oktatók és hallgatók egymás közötti viszonyában. Ez Egyetemünk jövőjének kulcsa.

(Elhangzott a Magyar Táncművészeti Egyetemen, a „Lépésről lépésre – 75 év a táncművészet és táncpedagógia útján” című intézménytörténeti konferencián, 2025. április 11-én.)

100 éves a Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem

A centenáriumát ünneplő intézmény szoros szálakkal kapcsolódik az idén 75 éves Táncművészeti Egyetemhez – e kapcsolatot a jubileumot ünneplő két egyetem közös kiállítással is kiemelte –, illetve a táncos képzéshez. Az alábbiakban a két intézmény korai történetének egy kapcsolódási pontjára mutatunk rá a Szécsényiné dr. Fekete Irénnel készített interjú alapján készült összefoglalóval.

*Ábrahám Nóra: A százéves Testnevelési Egyetem és a táncoktatás.
Szécsényiné dr. Fekete Irén szerepe a táncpedagógus-képzés kialakításában*

Szécsényiné dr. Fekete Irén (1935–) neve a ritmikus sportgimnasztika mellett a Testnevelési Főiskolán zajló táncoktatással, táncos képzéssel is egybeforrt. Interjúmban a Testnevelési Főiskolán folytatott kreatív, munkával teli életéről és a táncpedagógus képzés beindításáról kérdeztem.

Iréne néni Nyírbátorban született, elmondása szerint gyerekkorától datálható a gimnasztika és a testnevelés iránti szeretete. A Testnevelési Főiskolán folytatott tanulmányai egész életpályáját határozták meg. A Klebelsberg Kunó által alapított felsőfokú testképző intézmény 1925 óta szolgálja a tornászok, atléták, testnevelők és edzők képzését.¹ Irénke néni szerint a Főiskolán már akkor is folyt táncoktatás, ami elsősorban a *néptánc* oktatását jelentette. A Főiskola megalapításától kezdődően Elekesné Wéber Edit látta el ezt a feladatot 1926-1948 között.² 1945-től kezdődően Ortutay Gyuláné Kemény Zsuzsa és Duka Antalné Máté Margit *mozgásművészetet* is oktattak.³ Már 1946-tól a Főiskola igazgatójának tervei között szerepelt a *Női torna és gimnasztika*, valamint a *Tánc és ritmika tanszék* megalapítása.⁴ A *táncnevelés szak* beindítása, tantervének kidolgozása 1947-től Szentpál Olga feladata volt.⁵ E mozgásművészetet és gimnasztikát ötvöző szak rövid ideig, mindössze 1948 és 1950 között létezett. A szak célja a női testnevelés korszerűsítése volt a magyar néptánc és a „táncművészeti reformmozgalmak” újításai, a kifejező

¹ <https://tf.hu/egyetem/bemutakozas-tortenet>

² Terényi 1970: 93.

³ Lenkei 2007a: 21.

⁴ Lenkei 2007a: 21.

⁵ Lenkei 2007a: 25.

tánc ötvöztetésével.⁶ A képzés kidolgozott tanmenete szerint a *test- és táncnevelés módszertana, kultúrtörténet, tánc-formatan, táncírás, Dalcroze-ritmika, zeneismeret tárgyak és tudományos kutatás* is a képzés részét képezte.⁷ 1948–1950 között ezen a szakon tanított Szentpál Olga mellett Berczik Sára, Géczy Éva, Rábai Miklós és Szabó Iván is.⁸ E tragikusan rövid ideig létező szak eredményeiből született meg a *művészi torna képzés*, amit F. Kovács Éva és Keleti Ágnes tanítottak.⁹ Keleti Ágnes szerint az általa tanított művészi torna nem táncos pályára készítette fel, hanem az esztétikus mozgáskifejezésre, a tornagyakorlatok elemeinek összedolgozására, ami hozzásegítette a növendékeket művészi érzékük fejlesztéséhez.¹⁰ Az 1950-es években a művészi torna tantervében a néptánc oktatása továbbra is szerepelt, a tárgyat Rábai Miklós asszisztense, Kaszper Lászlóné (alias Rénike), Irénke néni mestere tanította.

Irénke néni 1957-ben végzett a Testnevelési Főiskolán. Itt ismerkedett meg férjével, Szécsényi József európa-bajnoki bronzérmes diszkoszvető atlétával. Diplomájuk megszerzése után az 1950-es évek végén Szentesen, a Horváth Mihály Gimnáziumban tanítottak, majd férjét 1963-ban a Testnevelési Főiskolára hívták tanítani, így visszaköltöztek Budapestre. Irénke testnevelést a Köbölkút utcai Ádám Jenő Általános Iskolában tanított és mellette óraadóként ritmikus sportgimnasztikával foglalkozott. 1978-tól a ritmikus sportgimnasztika, mint olimpiai sportág főiskolai képzésének szakági vezetését Irénke vette át mesterétől, Kaszper Lászlónétól. Doktori disszertációját 1986-ban védte meg. Harminckét éven keresztül tanított a Főiskolán. Irénke kezdeményezésére vált a ritmikus sportgimnasztika, a tánc és az aerobik képzés önálló tanszékké az 1975-től egyetemi rangot kapó Testnevelési Főiskola intézményi struktúrájában.

Szécsényiné érdeme a főiskolai szintű táncpedagógus képzés kialakítása is. Brieber Jánossal – aki ekkor a Testnevelési Főiskola Testnevelő tanári szak nappali tagozatán tanított néptáncot – folytatott beszélgetéseikben fogalmazták meg a főiskolai szintű tánc tanár képzés szükségességét. A szakág beindításáról Irénke kezdeményezte a tárgyalásokat dr. Istvánfi Csabával, a TF akkori rektorával. A Testnevelési Főiskola szakmai együttműködésével valósulhatott meg a törvény előírásainak megfelelő képesítési követelmények elfogadtatása. A Táncművészeti Főiskola kihelyezett tagozataként 1996-tól a Testnevelési Főiskolán hivatalosan elindult a *táncpedagógus képzés*. E kezdeményezést a

⁶ Lenkei 2007a: 25.

⁷ Lenkei 2007b: 147.

⁸ Terényi 1970: 93-94.

⁹ Bolvári-Takács 2014: 142. V.ö Somogyiné 1953: 205; Terényi 1970: 106.

¹⁰ Somogyiné 1953: 206.

Táncművészeti Főiskola akkori rektora, Gál Jenő is támogatta. A tanterv kidolgozása Szécsényiné dr. Fekete Irén munkája, szakmai partnerei Lőrinc Katalin, Menyhárt Jacqueline, Brieber János tánctanárok és Bolvári-Takács Gábor titkár voltak. A négy évfolyamos levelező tagozatos *néptánc- és a modern tánc tanárképzés* kiegészült *társastánc tanárképzéssel* is. E képzési háló később tovább bővült a *klasszikus balett oktatásával* is, amit Dózsa Imre vezetett. A társastánc *főiskolai szintű szakadózó képzése* 2004-ben indulhatott el. Később e képzés *táncpedagógus-egészség-tan tanári diplomát adó képzéssé* alakult át. Irénke e képzésekben tíz évig művészi gimnasztika oktatásával foglalkozott. Ehhez kötődik Szécsényiné gimnasztikát és táncművészetet ötvöző szakkönyveiben jegyzett elméleti munkája is.

Szécsényiné elméleti munkásságának motiváló okaként fogalmazta meg a táncművészeti képzésben általa tapasztalt hiányosságok pótlását. A tánc gimnasztikával ötvözött válfaja – mint a sportágak – a táncos testét teljesítménycentrikus eredmények elérésére készíti fel. Szécsényiné szerint e *tréningben* épp annyira fontos az *elméleti felkészültség*, mint a *gyakorlati teljesítmény*. A táncosok számára készített művészi gimnasztika metodikáját bemutató könyvében látható, hogy az általa bemutatott metodika eltér a klasszikus gimnasztika (Kerecsi Endre által képviselt) sportágától, a mozgás esztétikáját, kinesztétikus „megélését” közvetíti a táncot tanuló növendékek számára. *Szécsényiné mozgásrendszerében az egyes mozgásokat plasztika–ritmika–dinamika szerint csoportosítja, ami véleménye szerint a mozgás repertoárjának bővítését, variációs lehetőségeit teszi lehetővé.*¹¹ E mozgásmethodika az újszerű támhelyzetek és mozgáskötések alkalmazásával, valamint a testrészek izolációjával a mozgáskoordináció fejlesztését segíti elő. Szécsényiné metodikájában a *művészi gimnasztika mozgásrendszeréhez az improvizációs készséget társítja, ami szerinte az alkotómunka alapfeltételeit és az előadóművészi képességek fejlesztését segíti elő. Szécsényiné rendszere tehát, mint esztétikus mozgásnevelés, a táncos egészségvédelmet és a képességfejlesztést együttesen szolgálja.*¹² Metodikájában kiemelt szerepet tulajdonít a zenének, a mozgás zenével való kapcsolatának. Szécsényiné saját mozgásmethodikáját eddig három könyve tárgyalja, jelenleg írja a negyediket.¹³ Szécsényiné munkája nyomán a Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kara és a Táncművészeti Főiskola olyan együttműködést alakított ki, amelyben a pedagógus-képzés mellett a mozgás kutatásának feladatait is célirányosan szem előtt tartva 2002-óta doktori képzést tesz lehetővé.

¹¹ Szécsényiné 1999: 9.

¹² Szécsényiné 1999: 12.

¹³ Szécsényiné 1986; 1992; 1999.

Szécsényiné jeles tanítványai voltak: Béres Alexandra fitness európa- és világbajnok, valamint Keresztes Ildikó kiváló énekművész. A táncpedagógus képzés jeles alakjaként, kurzust tartó tanáraként említhető László Attila versenytáncos, nyolcszoros magyar bajnok. A táncpedagógus kurzusok lapjairól visszaköszönnek a kortárs tánc kiváló képviselői is: Dezső Virág, Holb Ibolya, Jantner Emese, Nemes Zsófia, Spala Korinna, Szent-Iványi Kinga vagy Tenki Tamás.

Szécsényiné, élete kilencvenedik évében még mindig tetterős, életörömet sugároz személyisége. Sikereiben gazdag életpályájának titka – elmondása szerint – munkájának kreatív megközelítésében rejlik, szerinte a mozgástanítás elméletének kidolgozása elengedhetetlen a jól felépített gyakorlati teljesítmény eléréséhez. Egész életében a tudása megosztására és átadására törekedett, nemcsak felsőfokon, hanem alap- és középfokon egyaránt. Szerinte a tudomány fejlődése a szakmai együttműködéssel lehet a progresszív fejlődés záloga. A fejlődést látni öröm, tanítványait e szellemiségben nevelte. E szellemiség hajtotta a táncpedagógus szak létrehozásában is, amelynek eredménye – a Testnevelési Egyetem és a Táncművészeti Egyetem együttműködése mellett – a tánc kutatásának sporttudományi és egészségtudományi irányvonalának létrehozása volt.

Felhasznált irodalom:

BOLVÁRI-TAKÁCS Gábor

- 2014 *Táncosok és iskolák – Fejezetek a hazai táncművészképzés 19-20. századi intézménytörténetéből.* Budapest: Gondolat Kiadó

LENKEI Júlia

- 2007a Volt egyszer egy táncnevelés szak. In Gajdó Tamás (szerk.): *Színház és Politika. Színháztörténeti tanulmányok 1949-1989.* Budapest: Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet. 20–43.
2007b Dokumentumok a TF történetéből – adalékok a táncnevelési szak történetéhez. *Kalokagathia – Semmelweis Egyetem a Testnevelési és Sporttudományi Kar közleményei* – XLV. 1–2. 145-160.

SOMOGYINÉ Halmy Lujza

- 1953 A művészi tornáról. *Táncművészet* III. 7. 205–207.

SZÉCSÉNYINÉ dr. Fekete Irén

- 1986 *RSG – Mozgás, szépség, harmónia,* Budapest: Sport kiadó
1992 *Kötelgyakorlatok,* Budapest: Magyar Testnevelési Egyetem
1999 *Művészi gimnasztika táncosoknak,* Budapest: Planétás kiadó

TERÉNYI Imre

1970 *25 év a szocialista testkultúra útján. 1945-1970.* Budapest:
Nyomdaipari Szakmunkásképző Intézet

Internetes források:

Testnevelési Egyetem honlapja

<https://tf.hu/egyetem/bemutakozas-tortenet> [utolsó
látogatás 2025.09.23.]

[https://tf.hu/hirek/hirek/16660-szeccsenyine-dr-fekete-irent-
koszontottuk](https://tf.hu/hirek/hirek/16660-szeccsenyine-dr-fekete-irent-koszontottuk) [utolsó látogatás 2025.09.23.]

KÖSZÖNTÉSEK

Timár Sándor 95 éves

Felföldi László: Timár Sándor és a néptánc kutatás

Timár Sándor az idén töltötte be a 95. életévét. Ebből az alkalomból már számos köszöntő jelent meg nyomtatásban, a közösségi médiában, és több élő színpadi bemutatóval emlékeztek meg oktatói, koreográfusi és néptáncoktatói pályájáról. Október 2-án a *MMA Művészetelméleti Kutatóintézete* egész napos konferenciát rendezett, amelyen kortársai, tanítványai és szellemi hagyatékának kutatói értékelték sokoldalú életművét. A konferencia aktív résztvevői voltak a Timár család tagjai és a Timár Együttes táncosai is. A tanácskozás szervezője – Fehér Anikó – ennek az írásnak a szerzőjét kérte föl, hogy néptáncoktatói, koreográfusi munkája mellett Timár eddig kevésbé számon tartott néptánc-kutatói tevékenységét tekintse át. Az ott elhangzott előadás rövidített változata itt kerül bemutatásra:

Timár Sándor a magyar hagyományőrző folklór mozgalom kiemelkedő alakja. Korosztályából már szinte senki sem él már, s ő maga is több évtizede abbahagyta alkotói munkáját. Ezért egyre időszerűbbé válik e mesterek (főként az ún. „ötök”) munkásságának szisztematikus elemzése és összehasonlító értelmezése. Timár Sándor örökségének részletes áttekintése Timár Mihály vezetésével, s az MMA kutatói ösztöndíjának támogatásával már elkezdődött. Ez az írás ehhez a munkához kíván hozzájárulni.

Timár Sándor a Szolnok környéki tanyavilágban gyerekkorától kezdve belenevelődött a helyi közösségi életbe, de tudatos érdeklődése eziránt a világ iránt Molnár István „közelében”, a siófoki népfőiskolán és a SZOT Együttesben alakult ki. Erről később így vallott:

„A tőle kapott útravaló több mint 10 évig kísérte munkámat a Bartók Béla Táncegyüttesben. Tánctechnikája volt táncos képzésem alapja. (...) Körülbelül 1970-től kezdve találtam igazi önmagamra. Ez sem a mesterrel való szembefordulás volt. Hiszen tőle is mindig azt hallottuk: „az én tanítómesterem a nép”. Egyre többet gyűjtöttem, s a színpadi munkámban a gyűjtések közben szerzett élményekre támaszkodtam, s a magam világlátására.”¹

¹ Az idézetek többsége a Timár Archívumból való /www.timararchivum.hu/

Timár világképének formálódásához nagyban hozzájárult az 1954-ben létrejött Bihari Együttesben és az annak holdudvarában kialakult „önképző-kör”, amelynek Novák Ferencen, Timár Sándoron és a kor legtehetségesebb koreográfusain kívül tagja volt Borbély Jolán, Martin György, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, Sárosi Bálint. Céljuk egy olyan alkotóműhely megalapítása volt, „mely képes lehet a magyar és Kárpát-medencei néptánc mozgás-anyanyelvéből olyan művek létrehozására, melyek emberi, társadalmi gondolatokat, illetve irodalmi témákat visznek színpadra.”² A művészi mércét mindannyiuk számára Bartók Béla *Cantata Profana* című műve jelentette. Ebben a szellemi légkörben alakította ki Timár saját alkotói elveit, amit 1974-ben a következőképpen foglalt össze:

„Hiszek a népművészet – így a népzene, néptánc – önálló kifejező erejében, valamint hiszek abban, hogy a néptánc eszközeivel maradéktalanul kifejezhetem magam, anélkül, hogy bármilyen, tőle idegen formanyelvhez nyúlnék. Ez a formanyelv sok szálon rokonságban van a Kárpát-medencében élő szomszédaink néptánc kultúrájával – a történelem keze egybegyűrt minket. Ennek köszönhetően ez a »nyelv« olyan rugalmas »nyelvtannak« és olyan gazdag »szókészlettel« rendelkezik, amelynek segítségével mindent elmondhatok, ami engem izgat. Ezért olyan fontos számomra ennek a formanyelvnek a pontos megismerése, és ezen a nyelven a kifejezés gyakorlása. Azt hiszem, nem is lehet más választásunk, ha eredeti, csak ránk jellemző mozgáskultúrával akarunk hozzájárulni korunk táncművészetéhez» (1974)

Novák Ferenc, az „ötök” másik korszakos személyisége ezt aforizmaszerű rövidséggel úgy fogalmazta meg, hogy míg ő és a csoport többi tagja a „tisza forrás”-ból merített, addig Timár magát a „tisza forrás”-t állította színpadra. A hagyományos kultúra iránti mély elkötelezettségének kialakulásához nagyban hozzájárul a Martin Györggyel kialakított szoros személyes barátsága, amelynek révén kölcsönösen hatással voltak egymás szakmai munkájára. Erről Timár Böske így emlékezik:

„A férjem már a SZOT Művészegyüttesben komoly szakmai barátságot kötött Martin György táncfolkloristával, akivel rengeteget kutattak, járták az országot, hogy összeszedjék, lefilmezzék, majd elemezzék kockáról kockára a magyar néptáncincset. Ekkor már a Timár-módszer nyelvtanát alkották meg tulajdonképpen, ezzel megreformálva a néptánchoz való szemléletünket. Ez lett a táncházmozgalom alapja is.”

² Novák Ferenc (2016): Tánc, élet, varázslat: Gondolatok, küzdelmek. Budapest: Hagyományok Háza. 136–137.

Timár gyűjtőmunkáját áttekintve megállapíthatjuk, hogy kezdetben a Galga mente magyar és szlovák táncagyománya mellett Timár másik fontos gyűjtőtémája a dél-kelet magyarországi románok hagyományos kultúrája volt. Első írását erről a vidékről 1956-ban publikálta *Zsok Kincigpusztán* címmel. A leíró néprajzi írásoknak e „gyöngyszeme” *A társadalmi néprajzi gyűjtők legjobb néprajzi leírásai* sorozatban jelent meg. Az általa legtanulságosabbnak ítélt, leg-részletesebben kimunkált eleki gyűjtéseinek eredményét 1973-ban tette közzé a Népművelési Intézet *Sokszínű Hagományunkból* című kiadványában magyar és román nyelven. Igazat kell adnunk Timár Mihálynak, aki így értékeli ezt a munkát:

„Bár egész életművét tekintve is nagy jelentőségű koreográfiákat készített az eleki román táncanyagból – »Kezdődik a zsok«, »Eleki táncok« –, mégis azt kell mondanunk, hogy Elek tekintetében tudományos, folklorisztikai munkája a művészetinél is nagyobb súlyú.»
(2020, Timár Mihály)

Az 1980-as évektől Timár Sándor a japán barátaitól ajándékba kapott NTSC rendszerű videót használja. Ez könnyebbé és „termelékenyebbé” tette Timár gyűjtőmunkáját. Azonban az ezzel a géppel készült táncfelvételek nem voltak alkalmasak a ZTI archívuma számára, nem lehetett róluk VHS másolatot készíteni. Ettől kezdve a Timár által készített több, mint 100 felvétel nem kerülhetett a központi Néptánc Archívumnak tekintett ZTI gyűjteménybe. E korszak gyűjtései főként a kalotaszegi, mezősegi, Maros-Küküllő közti táncagyományokra vonatkozó ismereteket mélyítették el. Martin György 1983-ban bekövetkezett halála után tovább lazult a ZTI-vel való együttműködése.

Timár kutatói, szakírói tevékenységét nem lehet kellően értékelni a táncpedagógiai és táncművészeti írásainak ismerete nélkül. Ide sorolhatjuk a *Koreográfiaelmélet* című 11 oldalas írását (Pozsony 1970), a *Néptáncnyelven. A Timár-módszer alkalmazása a játékra és táncra nevelésben* (Budapest: Püski Kiadó, 1999) című könyvét, a *Bagi táncok*-at és a Népművelési Intézet kiadásában megjelent egyes koreográfiáit. Közülük a *Néptáncnyelven* című könyv a néptáncpedagógia, pontosabban a magyar és a nemzetközi táncpedagógiai szakirodalom máig egyik jelentős darabja, amely – véleményem szerint – hosszú időre meghatározza a hagyományos kultúráról való gondolkodást Magyarországon és a magyarság körében. A könyv ugyan nem klasszikus tudományos mű a néptáncpedagógia, a néptáncművészet vagy a táncos örökségképzés területéről, de olyan alapvető gondolatokat vet föl a fősorolt (és föl nem sorolt) területekről, amelyek közös gondolati alapot teremtenek a folklór revival mozgalom számára. Az ő általa ajánlott elvek, módszerek, megoldások nagyban

támaszkodnak a korabeli tudományos kutatás eredményeire, melyek megteremtéséhez maga is hozzájárult. A könyvet olvasva megállapítható, hogy az általa leginkább hangsúlyozott közös elvek a következők:

- A tánc és a zene szinkronban való rögzítése és együttes vizsgálata; élő zene használata a tánctanulás és a bemutatás során.
- A rögtönzés és szabályozás módjának megfigyelése és alkalmazása a különböző táncfajtákban.
- A néptánc táji és tipológiai különbségeinek földerítése és sokszínűség megőrzése.
- A táncos egyéniségek szerepe a táncos közösségekben; ill. a táncos közösségek viszonya a táncos egyéniségekhez.
- A néptánc nyelvszerűségének kérdése.
- Az élethosszig való tánctanulás gyakorlata; a gyerekek és a „felnőtt” táncok, ill. a felnőttek és a táncos játékok viszonya.

Egy tánckutató szakmai teljesítményét legnyilvánvalóbban megjelent írásainak száma és az azokban közreadott „új tudás” alapján mérhetjük le. De ez a fajta mérlegelés Timár esetében, (ahogy Novák és a többiek esetében) nem működik. Először is azért, mert Timár ambíciója, ahogy fentebbi ars poetica-jában olvashatjuk, a magyar néptánc kincs minél alaposabb megismerése és kulturális örökségként való megőrzése volt. Az eszközt ehhez saját pedagógiai és művészi programja kidolgozásában látta, amelyet ma Timár-módszernek neveznek. Ehhez számára a tudományosan megalapozott, széleskörű gyűjtőmunka jelentette a biztos háttérrel, ahogy ezt ő a népzene kutatásban, Bartók Béla, Kodály Zoltán és Lajtha László gyakorlatában látta.

Összefoglalva a rövid áttekintést Timár Sándornak a néptánc kutatással való kapcsolatáról, elmondhatjuk, hogy a „klasszikus” kutatás az alkotói tevékenységének kisebb, de nem elhanyagolható részét képezi. Azonban a tudományos kutatókkal együttműködve olyan életművet hozott létre, amelynek minden egyes elemét áthatja a magyar nyelvterület táncos közösségeinek alapos szakmai ismerete, tisztelete és óvó szeretete.

KITÜNTETÉSEK, ELŐRELÉPÉSEK

Az MTA Táncstudományi Munkabizottsága tagságát érintő kitüntetések és előrelépések:

Április 29-én, a Tánc Világnapján néhai tagtársunk, **Fügedi János** emléke és munkássága előtt Posztumusz Életműdíj odaítélésével tisztelgett a Magyar Táncművészek Szövetsége.

Ratkó Lujza néprajzkutató, a Nyíregyháza-Sóstói Múzeumfalu volt főmuzeológusa, 2025. augusztus 20-án Martin György díj kitüntetésben részesült.

Marinka Melinda, a Debreceni Egyetem Néprajztudományi és Muzeológiai Intézetének tudományos főmunkatársa 2025. november 17-én a Sóstói Múzeumfaluban végzett szakmai, eredményes munkájáért Erdész Sándor-díját vehetett át.

A Magyar Táncstudományi Társaság új elnökséget választott, melynek tagjai: **Dóka Krisztina, Kazinczy Eszter, Ónodi Béla, Pál-Kovács Dóra, Péter Petra**. A Közgyűlésen egyhangúlag a Magyar Táncstudományi Társaság elnökévé választották **Dóka Krisztinát**.

Dóka Krisztina, a Magyar Táncművészeti Egyetem egyetemi docense az MTA köztestületi tagja lett.

Kovács Henrik, a Magyar Táncművészeti Egyetem egyetemi docense az MTA köztestületi tagja lett.

IN MEMORIAM

Szakály György (1955–2025) emlékezete

A fotót készítette: Mezey Béla

Szakály György táncművész, balettigazgató, balettmester, egyetemi tanár, rektor. Nyíregyházán született 1955. december 15-én. Elhunyt Budapesten, 2025. augusztus 10-én.

Tanulmányait az Állami Balett Intézetben (1967–76) Gál Jenő növendékeként, majd a Vaganova Intézetben (Leningrád, ma: Szentpétervár, 1976–77) végezte. Később a Magyar Táncművészeti Főiskolán balettpedagógus (2000–2003), a Színház- és Filmművészeti Egyetemen koreográfus (2005–2007) oklevelet szerzett.

Balettművészként az Operaház tagja (1977–2007), címzetes magántáncosa (1980–81), magántáncosa (1982–99), első magántáncosa (2000–2007), örökös

tagja (2014). Az Operaház baletteggyüttesének művészeti vezetője (1991–92), majd balettigazgatója (1992–95). Nagy művészi kifejező erejű, szuggesztív táncművész. Főbb szerepei: *Giselle* (Albert), *A battyúk tava* (Siegfried herceg), *Diótörő* (Diótörő herceg), *Don Quijote* (Espada), *Rómeó és Júlia*/Seregi (Mercutio, Capulet), *Sylvia*/Seregi (Orion), *Anna Karenina* (Karenin), *Spartacus* (címszerep, Crassus, Batiatus), *Zorba* (címszerep), *A rosszul őrzött lány* (Colas, Simone anyó), *A csodálatos mandarin*/Harangozó/Seregi/Milloss/Fodor (címszerep), *A velencei mór* (Othello), *Christoforo* (címszerep), Bizet–Balanchine: *C-dúr szimfónia* (I. tétel), *Agon* (Pas de Trois), *Négy utolsó dal*/Béjart (Férfi), *Le Sacre du Printemps*/Béjart (A kiválasztott ifjú), *A próba* (Júdás, Üldözők főnöke), *Macskák*/Seregi (Mephistopheles) – Madách Színház.

A Dortmundi Opera vendégszólísta (1985–88) és a Bonni Operaház magántáncosa (1988–90) Vámos György meghívására. Az Ausztrál Balett-tel Spartacus szerepét táncolta Sydney-ben és a New York-i Metropolitan-ben. Az MTV 1986-ban portréfilmeket készített róla Róna Viktor koreográfiájával, amelyet 1987-ben Nívódíjjal jutalmaztak. Koreográfusként dolgozott a Pécsi Balettnél (*A faun balála*), a debreceni Csokonai Színházban (*Évszakok*), a KFKI Kamarabalettnél (*LGT Táncképek – Ha eljönnek az angyalok*) illetve táncokat készített a *West Side Story*, *A dzsungel könyve*, *A három testőr*, a *József és a színes, szélesvásznú álomkabát*, a *Denevér* című előadásokhoz és tv-műsorokhoz. A Magyar Fesztivál Balett balettmestere (1993–95). Vendégmesterként dolgozott a 2010-es évek óta Japán több városában. Prózai színészként is színpadra állt (Játékszín, Debreceni Csokonai Színház). 2000–2003-ban a Shakespeare Színművészeti Akadémia tanára.

A Magyar Táncművészeti Főiskola (2017. február 1-től Egyetem) balettmestereként megszakításokkal tanít: 1993. szeptember 1-től tanársegéd, 1994. július 1-től 1995. március 31-ig főiskolai adjunktus. 2003. december 1-től ismét főiskolai adjunktus, 2006. július 1-től művésztanár, 2007. március 5-től főiskolai docens, 2008. november 1-től 2020. január 31-ig, majd 2021. november 1-től 2022. június 30-ig, végül 2022. szeptember 1-től haláláig ismét egyetemi tanár. Évfolyamvezető balettmester, végzős évfolyamai: 2006, 2009, 2013, 2016 és 2019. Legjelentősebb növendékei: Rónai András, Engelbrecht Patrik, Gémesi Máté, Szentes Máté, Csizmadia Tamás, Kristóf Dávid. 2006. november 9-től 2008. március 10-ig a Táncművészképző Intézet igazgatója, 2011. január 1.–2011. augusztus 31. között mint mb. rektor, az igazgatói jogkör gyakorlója. 2009. szeptember 1-től 2010. június 30-ig a Klasszikus Balett és Modern Tánc Tanszék vezetője. 2007. december 15-től megbízott, 2008. március 1-től 2011. február 28-ig kinevezett művészeti és képzési rektorhelyettes, 2011. március 1-től megbízott rektor, 2011. július 1-től 2018. augusztus 15-ig az intézmény rektora. 2018. augusztus 16-tól 2020. január 31-ig ismét rektorhelyettes,

egyidejűleg 2018. augusztus 16.–2019. július 31. között művészeti vezető. 2012–2014-ben a Művészeti Egyetemek Rektori Széke elnöke.

Kitüntetései: Magyar Táncművészek Szövetsége Évad legjobb táncosa nívódíj (1983), Liszt Ferenc-díj (1985), Érdemes Művész (1988), MSZOSZ-díj (1990), Kossuth-díj (1991), EuroPas Magyar Táncdíj (2000), Kiváló Művész (2000), Halhatatlanok Társulatának Örökös Tagja (2003), Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje (2009), Magyar Érdemrend középkeresztje (2014), Magyar Állami Operaház Mesterművésze (2014), Lőrinc György-díj (2015), Magyar Táncművészek Szövetsége Életműdíja (2020).

Szakály Györggyel 2010-ben Marik Sándor nyíregyházi újságíró, szerkesztő hosszabb életútinterjút készített (Marik Sándor: Mozdulatokkal csodákat kifejezni. Beszélgetés Szakály György Kossuth-díjas Kiváló Művésszel, a Magyar Táncművészeti Főiskola rektorhelyettesével. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle*. XLV. 1. 97–110.). Az alábbiakban ebből teszünk közzé részleteket:

- *Mit tudott a balettről, amikor Nyíregyházáról 1967-ben tizenkét éves gyermekként Budapestre ment, hogy az Állami Balett Intézetben tanuljon?*
- *Nagyon keveset. Elhatározásomban talán a televíziónak volt közvetett szerepe, amely akkoriban, a hatvanas években sok emlékeztető színházi közvetítéssel járult hozzá a kultúra iránti igény felkeltéséhez. Szinte megbabonázott a nehéz függönyökkel keretezett, hatalmasnak tűnő színpadok látványa. Ilyet láttam a valóságban is, mert az iskolával, és külön is, többször jártam a nyíregyházi színházban. Amikor a Balett Intézet felvételi felhívását megláttam a megyei napilapban, egy kitétel döntött el mindent: azonnal kecsgették, hogy a növendékek másodévtől rendszeresen táncolnak az Operaház színpadán. Ettől kezdve csak oda akartam menni, nem tudtam szabadulni a színpad vonzásától. Ez meglepő volt a mi családukban, hiszen szüleim gyári munkások voltak. Am felvilágosult, nyitott emberek. Szóba került ugyan, hogy talán nekem is egy jó szakma kellene inkább – bátyám autóvillamossági szerelőnek tanult, itt-ott már keresett is –, de gyermeki lelkesedésemet, elhatározásomat látva inkább támogattak, mint akadályoztak volna. Talán érezték, hogy ebbe a gyerekbe más is szorult, mint a többibe. Amikor apám feltett a vonatra – tizenkét évesen egyedül mentem felvételizni Pestre –, azonnal búcsúzott: „Ne ess kétségbe akkor sem, ha nem sikerül. Színész még lehetsz később is.” Neki egyébként volt némi fogalma arról, mi vár rám, mert fiatal korában látott néhány színházi előadást Pesten, sőt az Operában is. A nagyvárosban rokonok vettek pártfogásba, elvittek a tethelyre. Nagyon sokan voltunk, később hallottam, hogy abban az évben három és fél ezer fiatal közül választott ki buszonhatot a bíráló bizottság. Egy hétig tartott a felvételi*

procedúra, azt hittem soha nem ér véget, de egy pillanatig sem gondoltam, hogy nem fog sikerülni a felvételi. Akkoriban Magyarországon a színpadi táncot csupán a klasszikus balett jelentette, az a sokszínűség, ami ma jellemzi a mozgásművészetet, teljesen ismeretlen volt. Így hát a balett-tel köteleztem el magam, hogy színpadra léphessek.

– *Azt lebet tudni, ki látta meg önben a tehetséget?*

– *Nem. Ohyan sokféle vizsgálatnak voltunk kitéve – például mozgásösszhang, hajlékonyság, egyensúlyozás-képesség, hallás, teherbírás, határozottság és egyebek –, hogy egyetlen személy kevés lett volna, többek egybehangzó ajánlása kellett. Ráadásul én nem voltam sudár táncos alkat, inkább duci kislány. De a kiválasztott buszonhatok egyike lettem, ami végtelen boldogsággal töltött el. Kollégiumi elhelyezést is kaptam, ami alapvető volt, mert szüleim nem bírták volna fizetni pesti létem költségeit. Ez más volt, mint a mai pesti tanulás a vidékieknek, akik minden bétvégére hazamennek. Én feljöttem Pestre augusztusban, aztán hazamentem karácsonyra. Persze akkor a szombat sem volt szabadnap. Jól kellett tanulni, mert félvétenként minősítések voltak, és eltanácsolták azokat, akik nem teljesítettek rendesen. Mai fogalmak szerint a Balett Intézet egy tízenkét osztályos bentlakásos szakkezőpiskola felső nyolc osztályának felelt meg, ahol délelőtt a szakmát – a táncot – tanultuk és gyakoroltuk, délután pedig az általános-, illetve középiskolai tananyagot. Ezt követte a művészképző, amely után ösztöndíjasként még egy évet tanultam a leningrádi Vaganova Balettiskolában, amely az orosz balett egyik jelentős fellegrára. Mindezeket követően, csaknem egy évtizednyi tanulás után lehettem főállású táncos, először a kar tagja, álmaim színbelyén, a Magyar Állami Operaházban.*

– *A gyötrelmes gyakorlások idején soha nem gondolt arra, hogy mindennek van határa, ebből elég volt?*

– *Többször is megfordult a fejemben, de elbessegettem. Az számomra elképzelhetetlen volt, hogy hazamenjek a Vasgyár utcába, és azt mondjam a szüleimnek, feladom. Nem olyan fából faragtak... Pedig tényleg voltak gyötrelmes időszakok. Elmondok egy régi történetet 1981–82-ből. A próba című, Fodor Antal által koreografált balettben Júdás szerepét táncoltam, utólag hozzá tehetem, sikerrel. A próbák idején sokat beszélgettünk a koreográfussal: én pályám elején jártam, ő tapasztalt ember, akkor egyben a Színház- és Filmművészeti Főiskola tanára is. Felvetette, hogy talán érdemes lenne átmennem a színművészetire, amely hosszabb távú aktív életpályát ígér, ő el tudná intézni, hogy felvételi nélkül átvessenek. Átfutott az agyamon, talán meg kellene lépnem, de nem tudtam megtenni, még ha sokszor szinte emberfeletti odaadást is kívánt a balett. (...)*

– *Milyennek látta a lehetőségeket, a jövőjét, amikor Leningrádból hazajött és 1977-ben a Magyar Állami Operaház hívatásos táncosa lehetett?*

– *Leningrádban sokat lehetett tanulni, az iskolában, és azon kívül is. Például hetvenbét jegyet tettem el a Kirov Színházból, annyi előadást láttam a tíz hónap alatt. Szerencsésnek éreztem magam, fantasztikusnak láttam a lehetőségeket. Itthon nem az a kizárólagos irányzat fogadott, amivel kint szembesültem. Oda nagyon nehezen tört be, nagyon nehezen fogadtak be más irányzatokat. A magyar művészvilág – különösen a Szovjetunióban*

tapasztaltakhoz képest – nyitott volt Európára, a világra, a balett és táncművészet különböző irányvonalaira és stílusaira. Nálunk már akkor az Operaház színpadára kerülhettek a nyugat-európai és az amerikai modern balett olyan kitűnő alkotóinak darabjai, mint például Maurice Béjart, Hans van Manen, Alvin Ailey, Alberto Mendez és George Balanchine. Aránylag hamar táncolbattam én is Béjart három balettjében, megkaptam a Duke Ellington nevével fémjelzett jazzbalett, *A folyó főszerepét*. Persze az alkotóknak is különleges élmény lehetett a „vasfüggöny” mögé jönni, ahol egy nagyon jól felkészült, minden stílusban otthonosan mozgó társulatot kaptak. Sok darabot szinte jelképes összegért adtak a magyar együttesnek, ami teljességgel megszűnt a rendszerváltozás után. Most már hozzánk is piaci áron jönnek az alkotók, és ez az amúgy is drága műfajt még jobban megdrágítja. Nem véletlenül tartották sokan a királyok szórakozásának. (...)

- Hogyan történik a szereposztás, ami mindent, vagy majdnem mindent eldönt?
- A szereposztásra nincs recept. Itt van például *A diótörő*, amelyet 1950-től folyamatosan repertoáron tart az Operaház, ráadásul négy szereposztásban. Ilyen hosszú idő alatt sokszor cserélődnek is a szereplők. Azt mindenki tudja az aktuális társulatban, hogy ki alkalmas már Diótörő Hercegnek vagy Mária Hercegnőnek. Sokat változtak a körülmények. Az én pályakezdésem idején jobban kiszámítható volt a szereposztás, mert nagyrészt állandó társulat volt, ismert tudással, erőssorrenddel. Ma mindenütt nyitottak a társulatok, már Pesten is teljesen bevett szokás, hogy külföldi művészek is vannak az együttesben, a balett-igazgató szinte a teljes nagyvilág „készletéből” válogathat – természetesen, ha van elegendő anyagi háttér. Jellemző, hogy a koreográfus kiválasztja az elképzelései szerinti ideális főszereplőt – ha régebről ismeri, képes a táncos fejével gondolkodni, tudja, mit bír a teste –, és mintegy neki írja a koreográfiát, hogy a táncos csilloghasson, mindent meg tudjon mutatni, amit tud, és kell. Ha jó szeme van, lehetnek meglepő döntések, és jó táncosok esetében megvan a „kiugrás” esélye is.
- Mondana erre néhány példát?
- Régi, számomra emlékezetes történeteket hoznék fel példaként. Valamikor, 1983-ban történt. Bemelegítettem a színpadon, a földön fekiüdtem, amikor Seregi László oda lépett hozzám, és azt mondta: „Neked olyan macskaszemed van, nem akarsz a Macskákban játszani?” De akarok – válaszoltam. „Akkor gyere hatra.” Így lettem Mephistopheles, a varázsló macska – több mint négyszázszor. Hozzá teszem: Seregi abban az időben, és most is, a legnagyobb tekintély, a legismertebb személyiség a szakmában. Ennél bonyolultabb esetem volt Mercutioval a Rómeó és Júliában. Számomra talán ez lehetett a fordulópont, ezzel a szereppel sikerült végérvényesen elfogadtatni magam a hazai táncvilággal 1985-ben, pedig akkoriban már jártam a világot és számtalan főszerep volt itthon a hátam mögött... Sereginek a nagyobb szerepekre eleve batározott elképzelése volt, mint mindig. Fel sem merült, hogy más lehetne Júlia, mint Volf Kati, Rómeó nála Lőcsei Jenőre volt szabva, Tybalt pedig csak Kerehází Gábor lehetett – és ezzel már majdnem ki is merültek a jobb lehetőségek. De feltörekvő „fiatalként” ott voltam én is, és abban a helyzetben talán visszatetsző is lett volna, ha nem jutok szerephez. Így találtunk egymásra Mercutioval. Akkoriban azt gondoltam, felnőttem ehhez a szerephez, azért kaptam. A

„zuhanybíradóból” és a *Film Színház Muzsika* című lapból viszont arról értesültem, hogy nem így volt. Seregi eleinte nem hitt bennem. Sokat töprengett, mielőtt nekem adta a szerepet – egyfajta csendes beletörődéssel: jó, akkor legyen a Szakály. Később maga mondta el nekem, milyen boldog volt, hogy sikerült. Szavai szerint az előadás egyik legjobbja lettem. Tehát a véletlennek is nagy szerepe lehet.

– Mercutio milyen szerep, miért lehet alkalmas a „kingrásra”?

– Mercutio Rómeó barátja, Verona hercegének rokona. Szerintem a darabban ő a legintelligensebb ember. Okos, érzékeny, szinte filozofikus gondolatai vannak – még a szerelemről is. Ugyanakkor gátlásos, magának való. Késő a humora, mégis ő viszi a prímet a veronai fiatalok között. Egy roppant összetett, ellentmondásokkal nehezített figura. Miközben ezekkel vibráló központi személy, fél az élettől, sőt még attól is, hogy esetleg nem fogják szeretni. A vívás-jelentben csak ő tudja egyedül, hogy halálos sebet kapott, ennek ellenére brüllözik, gúnyt űz saját halálából, szerepel a többiek előtt. Majd a haldoklása...

– tehát a színdarab minden fázisában óriási lehetőségek vannak, ha az ember hasonulni tud hozzá, ha „meg tudja élni” ezt a bonyolult személyiséget. Ezzel együtt, soha nem gondoltam, hogy bős lennék, mint Spartacus, vagy bármiben hasonló lennék Mercutiohoz, pláne Júdashoz. Minden szépsége mellett kőkemény munka ez, amit nem szabad éreznie a közönségnek. Ez a művészet.

– Rómeó szerepére nem vágyott?

– Nem éreztem magamhoz közel azt a karaktert, egyszer talán azt is mondtam rá, hogy az olyan májbajos figura, bár talán ő megy át a legjelentősebb változáson a darab alatt, ifjúból felnőttségé, Mercutio meg felnőttné született. (...)

– Volt Mandarin, Spartacus, Mephistopheles, Christoforo, Zorba (sőt, görög Zorba, vagy legalábbis Görögországban válogatott együttessel). Mennyi idő kell, hogy átlényegüljön egy ilyen karakteres szereplővé? Ha lebill a függöny, azonnal vissza tud változni hétköznapi önmagává?

– Érzékeny vagyok az ilyesmire. Én képes voltam a Macskákban a négy századik fellépésem előtt is izgulni. A gondolataimból nem tudom kitörölni a soron következő feladatot. Sohasem voltam összehúzott szemöldökű, komolykodó ember, akibe előadás előtt szólni sem lehet. Ellenben nagyon fontosnak tartok egyfajta koncentrált figyelmet – önmagamra. És ez már elkezdődik reggel, tudom, hogy én ma Spartacus leszek, Mercutio leszek vagy éppen Zorba. A háttérben ez egész nap bennem van, mígnem legördül a függöny, vagy még azután is. Nem szeretem, ha a társulat munka közben civillé válik, ha fegyelmetlen – de ez ugyanígy lenne, ha hentes, vagy favágó volnék. Nem viselem el, ha mások fegyelmetlensége miatt nem tudom a maximumot nyújtani. (...)

(Összeállította: Bolvári-Takács Gábor)

MEMENTO

Ábrahám Nóra: Szentpál Olga születésének 130. évfordulójára

Írásom Szentpál Olga (1895–1968) életművére emlékezik, születésének százharmincadik évfordulója alkalmából.

A Szentpál név alkotói hitvallásának jelzése, polgári családneve Stricker volt. Szentpált családja és közvetlen kapcsolatrendszere a Felvidékről elszármazott nemesi családokhoz köti, családja ugyanakkor a budapesti nagypolgárság körébe tartozott. Tanulmányait a Zeneakadémián zongoraművészként és a helleraui Dalcroze-iskolában ritmika-tanárként végezte. Diplomáit 1917-ben szerezte meg.

Szentpál mozgásművészeti előadói gyakorlata mellett 1917-től a budapesti Dalcroze-tanfolyamok tanára volt. 1919-től 1931-ig a Nemzeti Zenede Dalcroze-ritmika tanáraként dolgozott. 1919-től működő saját, alapfokú mozgásművész-képző iskolájában 1924-től tanárképzéssel is foglalkozott. 1924 és 1935 között a Színművészeti Akadémia színész tanszakának tánctanára, majd 1945–1952 között ugyanitt – az 1949-től átalakuló Színház- és Filmművészeti Főiskola intézményi keretein belül – a táncrendező és koreográfus tanszakokat vezette, megteremtve a felsőfokú művészképzésben a tánc színpadra alkalmazásának és a tánc analízisének metodikáját. 1925-től indult saját amatőr mozgásművész táncsoportja is, ami 1947-ig működött.

Koreográfusi munkásságában alkotói koncepciója a német expresszionista kifejező tánc stílusát követte. Tudatos tanítói gyakorlatában olyan testképzési metodikát dolgozott ki, ami a budapesti tánc kultúrából épül fel, magába foglalva a századforduló első negyedét jellemző európai táncdivatot, a színpadi tánc kultúrában alkalmazott táncokat. Így képzési rendszerében helyet kaptak az áramló jellegben a társasági táncok, az emelt jellegben a balett, az ellentétes jellegben a kifejező tánc és az egyenletes jellegben a néptánc stílusai. Szentpál táncelemző, teoretikus látásmódja a gyakorlati munkájából táplálkozva egy elméleti rendszer megalkotását is magába foglalta, melyet férjével, Rabinovszky Máriusszal (1895–1953) együtt dolgoztak ki. Elméleti munkáik első mérföldköve az 1928-ban megszületett *Tánc, a mozgásművészet könyve*¹. Ezt követően a

¹ Szentpál–Rabinovszky: *Tánc, a mozgásművészet könyve*. Budapest: Általános Könyv- és Lapkiadó R.T. 1928.

Szentpál–Rabinovszky-házaspár az elméleti munkásságukban egyrészt a dramatikusan színpadi tánc magyarországi színpadi tánc kultúrába adaptálására², másrészt a művészképzési metodika (rendszerint és módszerint)³ kidolgozására törekedett.

Szentpál munkásságát az 1930-as évektől meghatározta a Bartók Béla művészeti irányvonalaival kapcsolódó szemlélet: a zenefolklor és a táncfolklor megismerése, analízisa, valamint az ahhoz társuló alkotói metodika kialakítása. Szentpál Bartók műveire készülő koreográfiái: *Sírató*, *Medvetánc* (1923); *Allegro barbaro* (1924); *Magyar szvit* (1928); *Kármái áldozati tánc*, *Május tánc*, *Pünkösddőlő*, *Zöldágjárás* (1930); *Paraszt táncszvit* (1938); *Küszetés a paradicsomból* (1942). Szentpál koreográfusi életművét a táncdrámák [az *Akárki* c. misztériumjátékban alkalmazott mozdulatkórusai (1927, 1934); *Összeforrt lelkek* (1929); *Csongor és Tünde* (1929); *Az ember tragédiája* (1933, 1934, 1937); *Magyar halottas* (1936)] mellett a népballadák táncszínpadra adaptálásaként születő táncballadák [*Júlia szép leány* (1930), *Mária lányok* (1938)] jellemezték. Szentpál munkásságában a művészetelméleti megközelítés és a földrajzi–történeti módszer alkalmazása a tánc kultúra vizsgálatára a két világháború közti társadalmi folyamatokhoz és az aktuális tudományos kánonhoz való kapcsolódás szándékát jelzi. Az e kettősséget jelző módszerint (a rendszerint és a módszerint összekapcsolásával) a Szentpáli életmű velejeként határozható meg.

A mozgásdramaturgiát és a folkloresztétikát összekapcsoló rendszerelmélet magába foglalja a formátan, a kifejezésint, a funkciótan és a kompozíciótan egymáshoz szorosan kapcsolódó táncelméleti és gyakorlati téziseit. A formátan a tánc egyes mozgásfázisainak és motívumainak tartalmi definiálásával foglalkozik, a kifejezésint a motívumok összeilleszthetőségét, technikáját, stílusait, színpadi előadásmódját tárja fel. A funkciótan foglalkozik a térhez és színpadi adaptációhoz tartozó szerkesztési elvekkel, amiben benne rejlenek a tánc típusok formai szabályainak ismerete, valamint a kompozíciótan a konkrét táncelőadás részeinek szerkesztési elvei.

Szentpálék elméletében éppúgy jelentős a színpadi tánc megalkotása szempontjából az európai tánc kultúra stílusai, típusai, valamint a táncfolklor adaptálhatósága. Munkásságuk eredményeként említhető a dramatikusan színpadi tánc, a táncdráma, a táncballada, valamint a színpadi néptánc műfajainak

² Rabinovszky: Operai balett. In *A színpad I./1–3.* 37–41 Szeged: Városi Nyomda 1936; Rabinovszky: Tánc és dráma. In *A színpad II./1–2.* 19–24. Budapest: Első Kecskeméti Hírlapkiadó és Nyomda R.T 1936; Szentpál–Rabinovszky: Szabadtéri színjátszás és táncmozgás. In *A színpad III./1.* 37–39, Budapest: Első Kecskeméti Hírlapkiadó és Nyomda R.T 1937.

³ Általános mozgásművészettan és lélektan 1938–39; Rendszerint 1940; A bukovinai székelység tánc kultúrája (1948) eddig kiadatlan hagyatéki kéziratok.

megteremtése a magyarországi színpadi tánckultúrában. Ehhez kapcsolódtak képzési metodikái is. A színpadra alkalmazott tánc tekintetében az 1949-es évet megelőző, majd az azt követő évek koreografálási tendenciái és színpadra alkalmazott tartalmi tematikájukban élesen eltérnek. Az 1940-es évek második felében Szentpál több táncos képzés létrehozásában szerepet vállalt.

Szentpálék második világháború utáni képzési metodikája elsőként a Színművészeti Akadémiához, Hont Ferenc újíto szellemiségű, széles palettájú felsőfokú művészképzéséhez kapcsolódott. A Szentpál által kialakított táncrendező- és koreográfus képzés 1945-től indult el. E képzés alappillére Szentpál rendszertana volt. Erre építette fel ebben az időszakban a táncfolklór kutatáshoz kapcsolódva a tánc elemzésének módszertanát, amihez Szentpál 1946–49 között a Néptudományi, majd 1951-től a Népművészeti Intézethez kapcsolódó táncgyűjtő munkája is kapcsolódott. A táncrendező és koreográfus szakos hallgatók is részt vettek ebben a munkában. Az e képzésben észrevehető változást egyrészt az intézményi struktúra átalakítása (1949-ben a Színház- és Filmművészeti Főiskola létrehozása) indukálta, másrészt az 1950-es pártdirektíva értelmében megváltozott a képzés tartalma és dramaturgiai eszköztára is. E táncpedagógussá átalakuló képzés 1958-ban megszűnt. (A megszűnés oka a fellelhető dokumentumok szerint feltehetően a képzés munkás- és parasztfiatalokkal való feltöltése, előképzettségük hiánya lehetett.)

Szentpálék képzésüket már 1946-tól függetleníteni kívánták a Színművészeti Akadémiától, önálló intézményi keretet szerettek volna teremteni a táncosok képzésének. Ez akkor nem valósult meg, a tervezet a Színművészeti Akadémia tantervébe épült be. A Testnevelési Főiskolán 1947-ben alapították meg Szentpál Olga vezetésével a táncnevelési szakot. E képzés tananyagát elsősorban a magyar népi motívumokból, a népi motívumok alapján feldolgozott táncokból merítette, amit a „modern táncművészeti reformmozgalmak eredményeivel” ötvözt. E szaktól a testnevelés megújítását, művészi és alkotóképes ifjúság kinevelését remélték. 1947-ben Szentpál Olgát ki is nevezték a Testnevelési Főiskola rendes tanárává, ám erről 1948-ban lemondott a Színművészeti Akadémián vállalt feladatai miatt. 1949-ig Szentpál tanított ebben az intézményben is. E szak 1950-ben végérvényesen megszűnt, táncnevelés szakos diplomát egyetlen ott végzett hallgató sem kaphatott.

1948-ban alakult meg a Táncszövetség, amelyben Szentpálnak újabb szerep jutott, ez azonban már kényszerpályát jelentett számára: a falujárók, előadóművészek és a tánc-szakkáderek kinevelése lett a feladata. A Néptudományi Intézet 1949-es megszűnése után 1951-ben hozták létre a Népművészeti Intézetet, amelybe az 1948–1950 között működő Táncszövetség is beolvadt. A Népművészeti Intézet 1958-ban átalakult Népművelési Intézetté,

ahol Szentpál Olga egészen 1964-ig dolgozott, továbbra is saját táncelemző metodikáját tanította.

1948-ban felsőfokú képzési tervét alap- és középfokú tánc-szakiskolai tervvé alakította át, az intézmény képzési metodikája a Nádasi-féle balettiskolát és saját képzési rendszerét egyesítve. Ennek a működési problémákkal küszködő intézménynek a helyét vette át az 1950-ben megalakuló Állami Balett Intézet, ahol Szentpál a történeti társastáncokat tanító munkaközösséget vezette 1957-es nyugdíjazásáig.

Szentpál Olga tánckutatói munkásságának metodikai megközelítése, illetve ezek elméleti eredményei kéziratos hagyatéka alapján vizsgálhatók.⁴ Szentpál munkásságában az 1948 előtti munkák és az 1949-től keletkezett írások eltérnek egymástól, más szemléletet tükröz a modernizmus művészeti stíluskorszakában alkotó művész, illetve a tánckutató és a kötelező ideológiai elvekhez igazodó „mozgalmi munkás”. Tánckutató munkájának eredményeit publikálta is: először – az 1948-as táncszövetségi narratívának megfelelően – *a színpadi tánc kultúrában alkalmazható stílusok és műfajok* vázlatát közölte.⁵ Első gyűjtési eredményeit 1951-ben tette közzé a Színház- és Filmművészeti Főiskola növendékeinek közreműködésével zajló *tardi gyűjtés* vázlatos bemutatásával.⁶ Ezt követte *a bukovinai székelgyűjtés* egy részének publikálása (az elemzési metodika nélkül),⁷ majd a Néptáncosok kiskönyvtára sorozat *Sióagárdi táncok* kiadványa.⁸ Ezt követte a *Csárdás, mint nemzeti társastánc* történeti gyökereit feltáró (Kaposi Edittel közösen készített) kötet, amely már a szocialista realizmus néptáncművészetének elveit tükrözte.⁹ Ehhez kapcsolódott a *Keringő és Polka a 19. században* című írása, amelyben a táncok népi eredetét emeli ki Cellarius táncmester táncrekonstrukciói alapján.¹⁰ Ezután jelent meg 1958-ban németül, majd 1961-ben magyarul *A magyar néptánc formái*

⁴ Szentpál kéziratos Hagyatéka OSZMI Táncarchívum fond 32.

⁵ Aktíva a Táncszövetségben. In Táncoló Nép 1949. november–december, 3–14., Budapest: Magyar Táncszövetség

⁶ Néptáncoktanításunk módszertani kérdései [első és második közlemény] Táncművészet I./2. 20–23., Táncművészet I./3. szám, 1951. 26–32.

⁷ In Sz. Szentpál (szerk.): Völgysegi táncok. Budapest: Művelt Nép, 1951.

⁸ Sióagárdi táncok, Budapest: Művelt Nép kiadó, 1953.

⁹ A csárdás, a magyar nemzeti társastánc a 19. század első felében, Budapest: Népművészeti intézet-Zeneműkiadó, 1954.

¹⁰ Keringő és Polka a 19. században, In Vályi Rózsai (szerk.) Táncművészeti értesítő 1956. 79–89. Budapest: Magyar Táncművészek Szövetsége Tudományos Bizottsága

elemzése című munkája.¹¹ Utolsó nyomtatásban megjelent írása *Arbeau francia gaillarde-jainak formai elemzése* volt.¹²

Szentpál elméleti iránymutatása az egész táncmozgalom munkájára alapvető hatást gyakorolt, táncesztétikai elveinek nyomai Györgyfalvy Katalin és Körtvélyes Géza táncelemző–táncesztétikai munkáiban is felismerhetők. Tanítványai (többek között Lőrinc György, Merényi Zsuzsa, Roboz Ágnes, Ligeti Mária) vezető koreográfusokká, együttesvezetők, iskolaalapítók, iskolák vezetői váltak a meginduló táncmozgalomban. Motívumelemzése a magyar néptánc-kutatás módszertan-történetében alapvető. Szentpál munkásságának beemelése a tánc kutatástörténetébe azért lényeges, mert személye nem pusztán a mozgásművész emlékét idézi, hanem kutatásai, elméleti munkái, iskolateremtő tevékenysége, képzési metodikája komoly elméleti felkészültségét, a táncot mélyen ismerő tudását bizonyítja.

¹¹ In Bodrogi T. – Ortutay Gy. – Tálasi I. (szerk.): Acta Ethnographica, 1958. 3–4.szám, 257–336., illetve 1961/1. Ethnographia különszám).

¹² Dienes Gedeon (szerk.): Táncstudományi Tanulmányok 1963–64, 79–148.

Lőrinc Katalin: 100 éves lenne Merényi Zsuzsa

Merényi Zsuzsára emlékezve rögtön felmerülhet a kérdés: hova, melyik műfaji rovatba, milyen célközönségnek helyezzük el ezt az életutatót, a hazai tánc-kultúrának melyik ágazata számára jelentette a legtöbbet – sosem a rivaldafényben, ugyanakkor óriási energiákkal végzett – tevékenysége.

A *klasszikus balett* művészei azonnal rávágják: nem kérdés, hiszen ő honosította meg Magyarországon azt a klasszikus balett-technika rendszert, amelyre azután a 20–21. századi balett képzésünk (s nemcsak miénk, hanem Európa-szerte is) épült. A módszert a balett-technika rendszerező zsenijétől, Agrippina Vaganováától a forráshelyszínén, az akkor leningrádi (ma: Szentpétervár) táncművészeti felsőoktatási intézményben tanulja meg, hogy azt követően az első hazai intézményes balett képzés, az Állami Balett Intézet alapprogramjaként honosítsa. Nemcsak a hazai adottságokra való adaptálásban, de a továbbfejlesztések terén is élete végéig vezető alakja maradt a hazai klasszikus balett technika oktatásnak.

A hazai *modern tánc* 1980-as években – a diktatúrák általi kényszerszünet után – újraéledő ágazata szintén elmondhatja, hogy az ő aktivitása nélkül (Szentpál Olga életművének, pedagógiai örökségének ápolásával, valamint az *improvizáció* alkalmazásának fontosságát hangsúlyozó írásaival, olyan időkben, amikor a legális szakmai kánon azt alapjaiban elvetendőnek ítélte) nem lett volna teljes a mozdulatművészeti múlt vívmányainak korszerű felélesztése, adaptálása 1990 körül.

A *néptáncos* szakma még élő „nagy öregjei” ugyanolyan jó szívvel emlékeznek arra a Zsuzsára, aki egészen fiatalon beállt a táncot gyűjtők közé (hiszen mestere, Szentpál Olga már a 30-as években erőteljesen ráfordult népi táncinkünk felhasználására az akkori kortárs mozdulatkultúrában), a háború utáni nyarakat Szeged környékén töltve a szakember kollégákkal. Rábai Miklós gyűjtő tevékenységét is segítette azzal, hogy magas színvonalon tudta és művelte a Lábán-féle táncjelírást, a kinetográfiát. Nem beszélve arról, hogy az akkori Színművészeti Főiskolán (az „akadémián”) 1952–57 között az akkori kultúrpolitikai előirányzat szerint túlnyomórészt néptáncosokból kellett pedagógiai, módszertani és vezetői készségekkel rendelkező tánc-csoport vezetőket, koreográfus mestereket képeznie.

A *tánctudomány* területe is sajátjának igényelhetné Merényit, aki nem csupán tánc-történeti tanulmányok, valamint módszertani anyagok és a szakajtóban megjelenő cikkei megírásával érdemli ezt ki, hanem azért is, mert egyike volt azon kevés tánc-szakértőknek, akik a televízióban, a rádióban, illetve a

Tudományos Ismeretterjesztő Társulat szervezésében élő előadásaival is szélesebb közönség számára tudott elérhetővé tenni tánccal kapcsolatos ismeretanyagokat. Ugyanis nem csupán írásmódja volt színes, szellemes, jól gördülő, hanem élő előadói stílusa is, a megkérdőjelezhetetlen szakmai tudástartalom mellett.

A *pedagógus* társadalom számára is minta ez az életmű, és nem véletlenül szélesítem ki a tevékenységére irányuló fókuszot társadalmi szintre. Mert bár igen, az ő vezetésével, szakmai alapanyagával az első hazai intézményes *táncpedagógus* képzés indul el 1963-ban, de tanfolyamain olyan vidékről (is) érkező oktatók kapták meg a legmagasabb színvonalú didaktikai alapokat, akik nem múltó hálával emlékeztek rá évtizedekig. Arra, hogy nemcsak felhasználóbarát módszertant és pedagógiát tanulhattak tőle, de empátiája, humora, embersége is mintává lett számukra ott – az ország legkülönbözőbb tanfolyamain, kultúrházi és iskolai csoportjaiban –, ahol tanítottak. Emellett egyike volt azoknak, akik „szakfelügyelő” megbízatással járták az országot, és a volt tanítványok vallomásai szerint ezek közül talán az egyetlen, aki nem „felülről” bírálta tevékenységüket, hanem mindig megértéssel, empátiával adott tanácsokat a továbblépéshez.

Hova soroljuk tehát Merényi Zsuzsát? Létezik-e fontossági sorrend? Hiszen ezt is, – mint mindent, ahogyan az idő halad, s a történelem kerekeli forognak – az adott jelenkor társadalmi, kultúrpolitikai közege is meghatározza.

Hiszen már saját életét, a kezdetektől, ezek a tények befolyásolták, dobálták, vagy csak delegálták ide vagy oda: hol a kiszolgáltatottság kényszerében, hol valamilyen felsőbb diktátumra ugyan, de úgy, hogy ezekben az esetekben is tudott motiválttá válni és kreatív problémamegoldó képességének, optimizmusának és cselekvési kedvének, energiáinak köszönhetően nagyot alkotni. Hol pedig – élete utolsó másfél évtizedében – már teljesen saját utat követve, majd másoknak is mutatva, kezdeményezőként. Tragikusan korán és hirtelen szakadt meg ez a szakasz, mert még rengeteg „volt benne”.

Talán dióhéjban érdemes az életét tehát úgy áttekinteni, hogy ne csupán a szakmai életrajzi faktumok legyenek láthatók (ezek szerencsére, a digitalizált szakmai anyagok kutathatóságának köszönhetően vélhetőleg számos forrásból fellelhetők), hanem az azokra is kiható emberi életút, sors is.

Azért született a németországi Barmenben (ma Wupperthal része) 1925. június 24-én, mert édesapja, Schuller Hugó mérnök a hannoveri Hanomag cégnél tudott csak állást szerezni, így feleségével, Rabinovszky Klárával (aki Rabinovszky Máriusz művészettörténész testvére és ezáltal Szentpál Olga mozgásművész sógornője), valamint kislányukkal, Leával kivándorol Németországba. Itt születik meg – bátyját követően – Schuller Susi is, 1925. június 24-én.

1934-ben, röviddel Hitler hatalomra jutása után a család visszamenekül Budapestre. Hamarosan itt is életbe lépnek a zsidó törvények, az apa elveszti a Ganz gyárban kapott állását, egészségi állapota leromlik, 1939-ben meghal. Zsuzsa az Erzsébet Nőiskolában tanul. Református hitoktatást kap, kikeresztelik. Közben nagynénje, Szentpál Olga mozdulatművészeti iskolájába jár. 1944 késő őszén hurcolják el a bergen-belseni koncentrációs táborba, melynek túlélőjeként 1945 tavaszán „szabadul”...

A háború után (már Merényi Zsuzsa néven) néptánc gyűjtésével is foglalkozni kezdett (mint sokan azok közül, akikkel a Szentpál-iskolában együtt táncolt), majd 1949–52 között, ösztöndíjjal a Leningrádi Zeneművészeti Főiskola Koreográfiai Tanszékén tanulja a klasszikus balett módszertant, itt kapja balettmesteri diplomáját. Hazaérkezésekor – az Állami Balett Intézetbeli megbízatása mellett – azonnal megkapja a Színművészeti Főiskolán elindított Táncfőtanterv felelős szakmai vezetését is (1952–57).

1952-ben megy férjhez Lőrinc Györgyhöz is, akinek addigi életútja legalább ennyire volt áldozata a történelem váratlan eseményeinek (ennek megidézése szétfeszítené ennek az írásnak a kereteit), s aki az 1950-ben alapított Állami Balett Intézet alapító igazgatója volt ekkor. (A 30-as évek második felétől a 40-es évek elején történt elhurcolásáig párizsi és londoni szakmai színtereken, valamint a Szentpál Táncsoport szólistájaként táncolt) Három gyermekük születik: Júlia (1953), Katalin (1957), László (1961), akiknek nevelése sosem szorulhatott nála háttérben: hihetetlen munkabíráásával megoldotta, hogy szakmai tevékenysége mellett rájuk is jusson ideje.

Az általa vezetett balettművész évfolyamokban olyan jelentős művészek végeztek, mint Kékesi Mária, Sebestény Katalin, Pongor Ildikó, Keveházi Gábor, és még nagyon sokan – ez a Magyar Táncművészeti Egyetem korábbi évkönyveiből és legújabb, a 75 éves jubileumra készült digitális adattárból is kinyerhető.

1983-tól nyert főiskolai tanár címet, s vezeti a Táncművészeti Főiskola pedagógusképzését váratlan, munkaereje teljében, 1990. augusztus 15-én bekövetkezett haláláig.

Legfontosabb kitüntetései (kisebb szakmai, illetve állami elismerések mellett): Érdemes Művész (1990), A Magyar Táncművészetért posztumusz díj (2012).

Írásom végére rendhagyó módon nem (csak) felhasználta, de jóval inkább *ajánlott* irodalmi tételeket sorolnék, mint olyanokat, melyek színesítik, elmélyítik a képet, ennek az életműnek a sokrétűségét, és főleg: hatását a szakterületeken. Mindezen források digitális úton (pdf formátumokban) megtalálhatók.

Rögtön első helyen a neves táncteoretikus és jó barát, Körtvélyes Géza sorait, mely bizony még e sorok írója számára is tartalmazott új elemeket

(holott nyilvánvalóan olvasnom kellett akkor, édesanyám halálát követően is).¹ Valamint a Tánctudományi Közlemények 2020-as (halálának 30. évfordulójára) szerkesztett megemlékező rovatában, ahol a volt, különböző területeket képviselő tanítványok, kollégák, valamint történész fia reflexiói valódi illusztrációját adják mindannak, melyet jelen írásomban hangsúlyoztam.

Lőrinc Katalin: Az elmaradt megemlékezés

Kővágó Zsuzsa: Emlékmorzsák egy nagyszerű asszonyról, Merényi Zsuzsáról

Lőrinc Katalin: Kérdések és válaszok; visszaemlékezve Merényi Zsuzsára

Lőrinc Katalin: Merényi Zsuzsa feljegyzései

Lőrinc László: Messzeségből, egészen közélről

Tóvay Nagy Péter: Merényi Zsuzsa műveinek válogatott bibliográfiája.²

Felhasznált irodalom:

BOLVÁRI-TAKÁCS Gábor

2014 *Táncosok és iskolák. Fejezetek a hazai táncművészképzés 19-20. századi intézménytörténetéből.* Budapest: Gondolat Kiadó. 165–183.

¹ Körtvélyes Géza: Emlékidéző búcsú Merényi Zsuzsától. In Táncművészet, 1990. XV. évfolyam 12. szám, 17–20. Budapest: Arany János Lap- és Könyvkiadó.

² Tánctudományi Közlemények 2020. 12. évf. 1. szám. 55–86. old. Budapest: Magyar Táncművészeti Egyetem, 2020.

Sándor Ildikó: 100 éve született Keszler Mária

Keszler Mária (1925–2015), a magyar néptánckutatás és néptánc-pedagógia kiemelkedő alakja 1925. február 16-án Olaszliszkán született, ahol hároméves koráig élt, majd családjával az édesapa korai elvesztése után Újpestre költözött. Iskolás kislánként csatlakozott a Soli Deo Gloria Református Diákszövetség cserkészcsapatához, ahonnan egyenes út vezetett a Levente Központi Művészegyüttesbe. A néptáncsal magas szinten foglalkozó művészeti csoportban megismerkedett Balla Péterrel, Muharay Elemérrel, Szabó Ivánnal, és itt kötött életre szóló barátságot Kaposi Edittel. Később táncol a Muharay Együttesben, majd ennek megszűnésekor a NÉKOSZ Táncegyüttesben, s ekkorra egy életre elköteleződött a néptánc iránt. 1948-ban a megalakuló Honvéd Művészegyüttes alapítói közt találjuk, 1951-től hét éven át az Állami Népi Együttes tagja, férjével, Pálfi Csabával együtt. A hivatásos táncos lét mellett egyetemi tanulmányokat folytatott az ELTE Bölcsészkarán, 1954-ben államvizsgázott, szakdolgozatát két Fejér megyei község, Jenő (zsellérközség) és Gyúró (gazdaközség) táncéletének összehasonlításából készítette.

Táncművész pályájának lezárultakor átmenetileg elfordult a néptáncról, és a népművészet világától, de 1960-ban, Poór Anna hívásának eleget téve visszatért a Népművelési Intézet és az Állami Népi Együttes közös székházába, a Corvin téri Budai Vigadóba. Nyugdíjba vonulásáig itt dolgozott az amatőr néptáncos szakterület elkötelezett szakértőjeként. Néprajzos elméleti tudását, táncművészként megszerzett tapasztalatait kamatoztatva immár legfőbb tevékenységévé vált a tanítás, az amatőr néptáncos közösségek, a hazai néptáncos mozgalom szervezése, szakmai mentorálása. Egykori mestere–példaképe, Muharay Elemér azon a napon távozott az élők sorából, mikor Keszler az intézet munkatársa lett. Az egykor Muharay vezette Néprajzi Osztály hatása, szellemisége – a tudományos igényű népzenei és néptánc gyűjtés, valamint annak közvetítése a kortárs kultúrába – zsinórmértékül szolgált Keszler egész további pályafutása során.

Legfőbb feladatának a néptánc-pedagógusok képzését tekintette. Maga is oktatott, emellett kulcsszerepet töltött be a tanfolyamok tartalmi-módszertani megalapozásában és országos megszervezésében. Mindezek közül kiemelkednek a többnyelvű, nemzetiségi néptánc oktatói kurzusok. Munkásságának szintén figyelemre méltó része az amatőr néptáncgyüttesek, és gyermek néptánc csoportok vezetőinek képzése. A néptáncos terület szakmai gondozása mellett alkalmazott néprajzi kutatásokra is jutott ideje a közismerten nagy munkabírási szakembernek. Érzékenyen reagált az 1970-es években kibonta-

kozó neofolklorizmus mozgalmakra: aktív szerepet játszott mentorként, szakértőként a Csillebérci Népművészeti Szaktáborok és az aprók tánca (gyermek táncház) születésekor.

Legismertebb, máig haszonnal forgatható munkája a Tankönyvkiadó gondozásában számos kiadást megélt *Magyar népi gyermekjátékok*, amelynek szerkesztője volt, munkatársai pedig kitűnő folklorista-játékkutatók: Borsai Ilona, Igaz Mária és Hajdu Gyula. Ez a kiadvány úttörő jelentőségű az énekes-táncos népi játékok folklorisztikailag megalapozott pedagógiai alkalmazásának tárgykörében. Keszler a népi játékot és a tradicionális táncformákra épülő, a kor szóhasználatára szerint „gyermektáncnak” nevezett néptánc-oktatást a gyermekkultúra részének tekintette. A gyermekek életkori sajátosságait és az intézményes oktatás jellemzőit figyelembe vevő néptáncpedagógiára a személyiség kibontakoztatásának eszközeként tekintett, s ebből fakadóan a játék és a néptánc pedagógiai dimenzióit vizsgálta. Kutatói érdeklődése kiterjedt a német nemzetiségi táncokra, hagyományokra is. Budapest és Hajós német népességeinek táncanyagát gyűjtötte, koreográfiákat és táncajánlásokat készített.

Keszler Mária munkásságát a népművészeti mozgalmak legrangosabb díjaival ismerte el a szakmai közösség: 1986-ban Gyermekekért-díjat, 1995-ben Életfa-díjat, 2003-ban Kiss Áron díját kapott. A gyermekek néptánc és népi játék oktatásában a művészetpedagógia, a kulturális nevelés eszköze, s mindezek szélesebb társadalmi elismerése iránti igény kísérte végig pályafutását. Személyes példája is ezt közvetítette, emellett pedagógusok, közművelődési szakemberek sokaságát inspirálta, hogy a néphagyományt a nemzeti és az általános emberi műveltség részeként közvetítsék tanítványaiknak. Életművében a gyermek- és játékorientált kultúrakutatás iránti elkötelezettség tükröződik, a nemzetiségi, különösen a német táncagyomány dokumentálását, valamint a gyermektánc-pedagógiai módszertan kidolgozását egyaránt maradandó eredményként tartja számon az utókor.

A Magyar Pedagógiai Társaság gondozásában, Bura Ibolya szerkesztésében és kutatómunkájának eredményeként jelent meg Keszler Mária életútját és munkásságát bemutató dokumentumkötet: *A népművészet napszámosa. Keszler Mária életútja és írásai*. Ez a kiadvány interjúkra, archívumokra és írásokra építve – átfogó módon mutatja be személyes élményeit, szakmai útját, nézeteit.

Keszler Mária válogatott művei (időrendben):

- A közép fokú táncpedagógus képzésről és továbbképzésről. *Népművelés*. 1963. 10/6. 33–36.
- A magyar gyermektánc-mozgalom történetéből. *Táncművészeti Értesítő*. 1965. 4. 141–163.

- A magyarországi nemzetiségek körében folytatott táncgyűjtésekről. *Táncművészeti Értesítő*. 1967. 1. 76–90.
- *Magyar népi gyermekjátékok*. Szerkesztő: Keszler Mária, munkatársak: Borsai Ilona, Igaz Mária, Hajdu Gyula. Tankönyvkiadó, 1975.
- Hajós táncai / Tänze aus Hajós. In Lányi Ágoston (szerk.): *Sokszínű hagyományunkból*. Népművelési Propaganda Iroda 1973. 75–87. német nyelven: 88–101.
- Adalékok a Budapesten élő német ajkú lakosság táncéletéhez. In Hambuch Vendel (szerk.): *Németek Budapesten*. Bp. Fővárosi Német Kisebbségi Önkormányzat, 1998. 293–301.
- Térességet nekünk is: kísérletek a magyar táncpedagógiában. *Magyar pedagógia*. 1987. 87/2. 175–179.
- A magyar gyermektáncmozgalom történetéből II. (1965–1985) *Tánc tudományi Tanulmányok 1996–1997*. Magyar Tánc tudományi Társaság, Budapest. 1997.
- Visszatekintés: gyermekjátékok, gyermektáncok a magyarországi nemzetiségek körében végzett nevelőmunkában. *Iskolakultúra* 1994. 8/4. 107–108.
- Fejér megye két falujának Gyúró (gazdaközség) és Jenő (volt zsellérközség) táncélete. In *Falvaink jussa, Mezőföld-Sárrét, Jenő*. Alba Regia Táncegyüttes, Székesfehérvár. 2011

Keszler Mária-ról szóló írások:

- Bura Ibolya (szerk.): *A népművészet napszámosa. Keszler Mária életútja és írásai – Dokumentumok a néptáncmozgalom hőskorából*. Magyar Pedagógiai Társaság, 2014.
- Keszler Mária (1925–2015) – Arcképcsarnok (MANE) Megjelenés: 2021. aug. 4. (arckepcsarnok.mane.hu)
- Kovács Henrik: Olaszliszkától a Népművelési Intézetig... *Iskolakultúra* 2015/4. 136–137.
- Kurucz Ildikó: Beszélgetés a 90 éves Keszler Máriával. *SZÍN* 2015. 20./6. 63–66.
- Sándor Ildikó – Trencsényi László: A népművészet napszámosa. Keszler Mária életútja és írásai. *SZÍN* 2015/3 80.

Sándor Ildikó: 100 éve született Vitányi Iván

A száz éve született Vitányi Iván (Debrecen, 1925. július 3. – Budapest, 2021. szeptember 6.) hosszú időtávot átfogó, témájában és tevékenységi körében rendkívül szerteágazó életútját és munkásságát a FUGA Budapesti Építészeti Központban 2025. június 3-án rendezett konferencia résztvevői méltatták. A közelmúltban pedig *Vitányi 100* címmel emlékkötet jelent meg, amelyben a konferencián elhangzott előadások, pályatársainak írásai, Vitányi levéltári hagyatékából származó dokumentumok és a *Mozgó Világ*ban megjelent cikkeiből szemelvények olvashatók. A szociológus, esztéta, országgyűlési képviselő életét, tudományos és kultúraszervezői szerepvállalását bemutató emlékkötetben azonban épp csak érintőlegesen jelenik meg a táncesztétikával foglalkozó tudós, a táncházmozgalom kibontakozásában és megerősödésében kulcsszerepet játszó kultúrpolitikus. Holott a táncsal kapcsolatos érdeklődése, szakmai elköteleződése végigkísérte egész életét.

Debrecenben született, protestáns, dzsentrí családban, tanulmányait a sárospataki líceumban végezte. Középiskolásként egyaránt megérintette József Attila költészete és Bartók zenetudósi, valamint zeneszerzői munkássága. Részt vett gyűjtőutakon, népzene-tanult, majd a néptánc vonzáskörébe került. Budapesten a Muharay Együttes tagja lett, 1945–1947 között a Magyar Népi Ének-, Tánc- és Játékegyüttes titkára. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemre beiratkozva Lukács Györgyöt azzal kereste meg, táncesztétikával szeretne foglalkozni. Az 1960-as években táncesztétikai műveket jelentetett meg, megírta az amatőr néptáncmozgalom 1948 előtti történetét.

A Népművelési Intézet, majd az Országos Közművelődési Központ igazgatójaként (1972–1992) intézményi háttérrel biztosított a megszületőben levő táncházmozgalomnak, tudásával, tekintélyével az alulról építkező neofolklorizmus mozgalmak befolyásos támogatója volt. Kulcsszerepet játszott abban, hogy a táncházmozgalom ne váljék a Kádár-korszak kultúrpolitikai rendszerének áldozatává. Sebő Ferenc így emlékezik meg erről:

„Annak idején Vitányi Iván védett meg bennünket e szemforgató vádaskodással szemben, mondván, hogy a népzene nincs bezárva a paraszti élet kereteibe, tehát nem szükségszerű, hogy vele együtt kell elmúlnia... Manapság sokszor hallhatjuk, ki mindenki találta ki a táncházat. Hadd szövezzem le újól: sok kitudó ember együttes érdeme a létrejött eredmény. A tudósok, koreográfusok és revival zenészek munkáját Vitányi Iván

főigazgatói támogatása védte meg és teljesítette ki országos jelentőségűvé. Enélkül nem lett volna táncház.”¹

A Vitányi Iván vezette Népművelési Intézet munkatársai szervezték országszerte azokat a táncházvezetői tanfolyamokat, amelyeknek köszönhetően az új módszerek igen rövid idő alatt széles körben elterjedtek. A tanfolyamok nyomán kisebb vidéki városokban is táncházak alakultak, a robbanásszerűen terjedő mozgalom a gyors növekedés mellett is színvonalas minőségben tudott működni.

2010. márciusában Vitányit ott találjuk a Magyar Tudományos Akadémia Táncstudományi Munkabizottság alapítói között tanácsadói szerepkörben, a tudós testület tiszteletbeli tagja volt egészen a haláláig.

Vitányi tánc iránti érdeklődése, szenvedélye és elköteleződése az ifjúkori élményeiből táplálkozott: a Muharay, majd a NÉKOSZ táncegyüttesben megtapasztalta a közösség, a részvételiség, a művészi alkotás, önkifejezés emberformáló erejét. Ezek a korai élmények egyaránt alapot adtak művelődéspolitikusi és elméleti szakírói munkásságához. Az amatőr művészeti közösségek, a táncházmozgalom érdekében konfliktusokat is vállaló kultúrpolitikus számára a táncház több volt, mint ifjúsági szabadidős szórakozás. Olyan közösségi formaként tekintett rá, amely képes önmagán túlmutató társadalmi célokat szolgálni, s ezzel művelődéspolitikai credo-jának egyik legfőbb megtestesítője volt. Vitányi az amatőr művészeti művelődő közösségekben látta a széles társadalom számára hozzáférhető minőségi tudás zálogát. Demokratikus (utópikus?) műveltségeszményének középpontjában a nemzedékeken átívelő mély, népi felvilágosodás állt. A bartóki eszményt követve a (nép)hagyományt a modern nemzeti kultúra nélkülözhetetlen elemének tartotta. A művelődő közösségekben látta annak zálogát, hogy hazánk „egyharmadország” létéből képes lesz kitörni.

„Jó harminc éve prédikálok arról, hogy egyharmadország vagyunk. 1979-ben írtam le először, 1985-ben jelent meg könyvem, ezzel a címmel. Azt mondtam el benne, hogy mindazok a mutatók (a termelés volumenétől a kultúra fogyasztásáig, a középosztályi léttől a stabil életmódig), amelyek a nyugati társadalmakban a lakosság kétharmadát érintik, nálunk csak egyharmadot. Mindenünk megvan – de csak egyharmad részben működik... A szocio-kulturális struktúra tehát ma is az ország félperifériális helyzetéről árulkodik. Rendszerek mentek, rendszerek jöttek, és mi »stabilan« egyharmadország maradtunk. Ezzel kell szembenéznie a következő évtized(ek) magyarjának.”²

¹ Sebő é.n. <https://hagyományokhaza.hu/hu/node/6465>

² Vitányi 2004. <https://epa.oszk.hu/01300/01326/00047/05vitanyi.htm>

2014-ben megjelent önéletrajzi könyve a *Küszöbember* címet viseli. Egész életében a határokon állt – politikai, társadalmi és kulturális értelemben is –, és közvetítő szerepet játszott a hivatalos és az alternatív kultúra, a hatalom és az autonóm értelmiségi szféra, a falu és a város, a népművelés és az avantgárd között. Egyszerre volt kulturális életünk tudós, elméletalkotó teoretikusa és a napi művelődéspolitikát alakító közszereplő. A kései szocializmus csúcshintézményének vezetőjeként a hivatalos hatalom által számkivetett értelmiségieknek munkát és megélhetést adott, a Budai Vigadó épületében a rendszerváltást megelőzően ellenzéki kezdeményezéseket fogadott be.

Tudós volt, művelődést szervező személy; szellemi műhelyekben eszmélkedett, ezekben csiszolódott gondolkodása és világlátása, s később körülötte is szellemi műhelyek alakultak ki. Hosszú élete során több hatalomváltás részeseként a mindenkori társadalom alakítója és kritikusa volt, a nemzet sorsa iránt elkötelezett felelős értelmiségi.

Felhasznált irodalom:

P. SZÚCS Julianna (szerk.)

2025 *Vitányi 100.* Mozgó Világ.

SEBŐ Ferenc

é.n. *Porondos víz partján.* Hagyományok Háza <https://hagyományok.haza.hu/hu/node/6465>. Utolsó letöltés: 2025.09.16.

VITÁNYI Iván

2004 Egyharmadország. *Mozgó Világ*. 2004. január. 31–40. <https://epa.oszk.hu/01300/01326/00047/05vitanyi.htm> Utolsó letöltés: 2025.10.28.

INTÉZMÉNYI BESZÁMOLÓK

**Varga Sándor: Válogatás a Szegedi Tudományegyetem
Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszékének
táncstudománnyal kapcsolatos tevékenységéből**

EthnoLens
Filmklub

A magyarországi táncmozgalom kezdeteiről

Az EthnoLens Filmklub következő alkalmán a magyarországi táncmozgalom kezdeteiről láthatnak dokumentumfilmet az érdeklődők. A vetítést követően Székely Orsolya rendezővel Dr. Varga Sándor, a Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék vezetője beszélget. Az esemény moderátora Dr. Povedák Kinga.

2025. március 12. 18:00

SZTE BTK, Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Bálint Sándor terem (fesz.)

Hajnalban indultunk...
[Székely Orsolya, 1973]

Az SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszékén dr. Povedák Kinga szervezésében filmklubot indítottunk *EthnoLens: néprajzi és antropológiai filmolvasatok* címmel. 2025. március 12-én a *Hajnalban indultunk* című film megtekintése után a magyarországi táncmozgalom kezdeteiről beszélgettünk a rendezővel, Székely Orsolyával.

2025. április 15–17 között a Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kara adott helyet a 37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Humántudományi Szekciójának. A pályaművek, illetve az előadások között több táncos témájú dolgozatot olvashattunk, illetve előadást láthattunk. Maruzsenszki Andor, az SZTE hallgatója *A mérai katonamars* című munkájával megosztott 3. helyezést ért el a Folklorisztika, tárgyi néprajz tagozatban (témavezetője dr. Varga Sándor). Sikerrel szerepelt továbbá a szintén SZTE-s Klima Döniz az *Eleven bangulat és élni akarás: a vajdasági táncmozgalom kezdetei* című munkájával (témavezetője dr. Apjok Vivien),

Szász Levente a Sapientia EMTE Egyetem Kolozsvári Kara hallgatója (témavezetője dr. Könczei Csongor) az *Oroszhegy és Székelyvarság táncagyományai. Két udvarhelyszéki falu szokásbeli hasonlóságainak és különbségeinek vizsgálata* című munkájával, illetve Kiss Zente Áron (ELTE) a *Polgári bálók tánc történeti forrásai és hatásuk a paraszti tánc kultúrára* című dolgozatával (témavezetője dr. Vámos Gabriella). Ezek mellett a Média és kommunikációtudomány tagozatban is volt táncos témájú dolgozat: *What does folk dance communicate? The changing impact of time on the message of folk-dance* címmel Betlendi Eszter, a Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem hallgatója (témavezetője dr. Krasztev Péter) nyújtott be értékes dolgozatot. Továbbá a 19. század első felének magyar történelme tagozatban Erdélyi Kamilla (ELTE) mutatta be *A társasági élet és a női tapasztalat reformkori összefonódásai Slachta Etelka naplójában a táncélet vizsgálatán keresztül* című dolgozatát (Témavezetője dr. Fónagy Zoltán).

Varga Sándor meghívott vendégként részt vett az *Összerázás: beszélgetések a kortárs néptáncélet jelenségeiről* elnevezésű kerekasztal beszélgetésen a Hagyományok Házában, 2025. február 6-án. (<https://hagyomanyokhaza.hu/hu/program/osszerazas>)

Varga Sándor a Hagyományok Háza *Szabadegyetem* elnevezésű program-sorozatában *Változások egy mezősi falu hagyományos tánc kultúrájában* címmel tartott előadást 2025. április 24-én. (<https://hagyomanyokhaza.hu/hu/program/hagyomanyok-haza-szabadegyetem-1/20250424-1800>)

**Revival
Kutatóműhely**

A Szegedi Tudományegyetemen 2023-ban alakult HH-SZTE Revival Kutatóműhely (<https://etnoszeged.wordpress.com/rolunk/kutatasaink/revival-kutatomuhely/>) a Hagyományok Háza megbízásából kutatást végez annak érdekében, hogy értékelje a népi kultúra közösségteremtő műfajait

(népzene, néptánc, tárgyalgató népművészet területek) támogató Csoóri Sándor Alap megalapítása óta elért hatásait, elősegítse a hatékony tovább működését. A kutatásaink első eredményeit a 2025-ös *Népművészeti Jelentés* tartalmazza (<https://hagyományokhaza.hu/hu/nepmuveszeti-jelentes-2025>). Ezzel kapcsolatban a Revival Kutatóműhely munkatársai (vezetője: dr. habil. Varga Sándor, tagjai: dr. Apjok Vivien, Kohut-Ferki Julianna, Korom Alexandra, dr. Székely Anna) 2025. április 3-án részt vettek a Hagyományok Háza Szakmai napján, amely keretein belül bemutatásra került a jelentés, illetve kerekasztal beszélgetést folytattunk *Népművészeti monitoring: kutatói percepciók* címmel (<https://hagyományokhaza.hu/hu/szakmai-napok>). A Revival Kutatóműhely tevékenységének bemutatására a Magyar Etnokoreológiai Társaság Szakmai Fórumán is sor került, 2025. június 5-én a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban.

2025 június 16-án a Történelemtudományi Doktori Iskola Modernkori Program Néprajz Tanösvényének PhD hallgatója, Keresztény Csenge kiváló eredménnyel tette le komplex vizsgáját. Disszertációjának témája: Néptánc kultúra és annak kutatása Szabolcs-Szatmár megyében, témavezetője dr. Varga Sándor.

Az SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszékén három táncos témájú szakdolgozatot védtek meg a hallgatók 2025 tavaszán:

- Lukács Petra: A magyarországi táncházmozgalom kutatásainak (2010–2024) áttekintése. Szakirodalmi háttér egy vajdasági kutatás előkészítéséhez. (BA – témavezető: dr. Varga Sándor).
- Kasza Dániel: Citerazenés táncalkalmak a 20. században a Dél-Alföldön (MA – témavezető: dr. Varga Sándor).
- Klima Döniz: „...eleven hangulat és élni akarás...” A vajdasági táncházmozgalom kezdetei” (MA – témavezető: dr. Apjok Vivien).

Az SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék oktatói közül dr. Apjok Vivien, dr. Povedák Kinga és dr. Varga Sándor is tanított a Choreomundus: A tánc mint tudás, gyakorlat és kulturális örökség nemzetközi MA képzésen. A 12. évfolyam végzős hallgatói az alábbi témákban írták és védtek meg a szakdolgozatukat, 2025 nyarán:

Povedák Kinga témavezetésével:

- Lolisanam Ulugova: *Burlesque in Poland*
- Dannah Joyce N. Piol: *Exploring the Role of Nature and Community in Community-engaged Art Practices in Oulu, Finland*
- Dora Akurpoka Akiina: *Dancing the Wishes of the Dead: Gender, Embodiment, and The Performance of Funeral Rites Among the Giriama in Kenya*
- Rahma Boughnim: *Aerial Dance in an Alternative Context: Exploring Aerialists' Skill Development in Barcelona's Non-Traditional Performance Venues*
- Luvenia Kalia: *Agents of Memory. The Participation of Documentary Filmmakers at South Asian Weddings in Malaysia*
- Lorena Camacho Muete: *Sonic in movement: understanding the Puerto Rican bomba genre from a choreomusical perspective*
- Kaylah Solomons: *Nama Stap as ICH: A case study on gendered cultural values and the sustainability of heritage*
- Nazanin Badiei: *Choreographing National Identity: The Role of Women Performers in Tajikistan's National Unity Day*
- Charles Jerera: *Towards safeguarding Intangible Cultural Heritage: Exploring Chioda practice of Tonga women from Malawi for its continuity*

Povedák Kinga opponenciájával:

- Abigail Tonade: *With my touch, I can tell: Exploring the Role of Touch in Movement, Trust and Cultural Negotiation in Afro-Lusophone Partner Dances in Lisbon, Portugal*
- Jessica Clara Mary Gomes: *Embodying Intangible Heritage: Intergenerational Transmission Through Dance in the Bangladeshi Diaspora in Toulouse, France*
- Maati Siddiquee: *Transcultural Rhythms. From Bollywood's Silver Screen to Community Studio: Costume-Choreography Co-Creativity at Mira-Bai, Rennes*
- Neslişah Canbaz: *Chasing the Dao: Experience of Temporality in Taiji, Zheng Manqing Style*
- Nuriya Assangazy: *How does Argentine tango affect self-actualisation in liminal and communal spaces for dance?*

Forrás: <https://arts.u-szeged.hu/english/summer-course/call-for-applicants>

Az SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszékén június 22-től július 5-ig rendeztük meg a szokásos nyári egyetemünket *Traditional Dance and Music in Central and Eastern Europe* címmel (<https://arts.u-szeged.hu/english/summer-course/call-for-applicants>). A két hetes képzés során a török, spanyol és román vendéghallgatóink elméleti és gyakorlati előadásokon kaptak betekintést Közép-Kelet Európa gazdag tánc- és zenei hagyományaiba. Az oktatást terepmunkagyakorlat, valamint intézménylátogatások (BTK Zenetudományi Intézet, Hagyományok Háza, Magyar Zene Háza, Magyar Néprajzi Múzeum) színesítették.

Varga Sándor: Hírek az ELTE HTK Zenetudományi Intézetből

2025 folyamán Bognár Szabinával és Szabó Bálinttal közösen kidolgoztuk az ELTE HTK intézeteiben működő archívumok, hagyatékok digitalizálási és repozitálási tervét. Ezt egy GINOP pályázaton szeretnénk szerepeltetni. A feldolgozandó anyag pilot munkáit az ELTE HTK Zenetudományi Intézetének (ZTI) Néptánc Archívumának törzsanyagán, illetve az itt őrzött hagyatékokon (Andrásfalvy Bertalan, Kovalcsik Katalin, Maácz László, Martin György és Pesovár Ernő). E munka keretében Maruzsenszki Andor SZTE-s hallgató elvégezte Gábor Anna néptánckutató hagyatékának digitalizálását és adatolását.

A Magyar Nemzeti Táncgyűttest a 2025 februárjában bemutatott *Élő Martin Archívum: Viharsarok* című műsor elkészültében támogatta a ZTI Néptánc részlege több mint 400 táncfolyamat közreadásával, a megfelelő szakmai felkészülés érdekében. Emellett a műsorban vetített táncfelvételeket is rendelkezésükre bocsátottuk. A Magyar Állami Népi Együtttest idén is támogatjuk az *Akkor és most* online sorozat megvalósításában. A Hagyományok Házával való együttműködésnek köszönhetően Filmtárunkból több mint 2500 méternyi (kb. 10 órányi) 8 mm-es filmet digitalizálhattunk, Szabó Bálint, Horváth-May Dániel és Keresztény Csenge közreműködésével. Galát Péterrel a némafilmek szinkronizálásán dolgozunk együtt. Együttműködünk a Hagyományok Háza Hálózat – Szlovákia szervezettel is, amelynek oktatói felületén tájegyiségként elérhetők a Néptánc Tudástáron közzétett táncfolyamatok.

Az elmúlt években több szólótáncverseny (többek között az Országos Ifjúsági Szólótáncverseny, az Országos Szólótáncfesztivál és a Nemzetközi Legényesverseny) kötelező táncanyagainak folyamatait is közzétettük a Néptánc Tudástáron, ezzel segítve a felkészítő tanárok és a versenyzők felkészülését.

Varga Sándor az ELTE HTK Zenetudományi Intézetben 2025. április 10-én *Magyar táncfolklorisztika: tudomány- és intézménytörténet* címmel tartott előadást a Főti Népművészeti Szakgimnázium tanulói számára. 2025. június 12-én az ELTE HTK Zenetudományi Intézetben *Tudomány- és intézménytörténet: zene- és táncfolklorisztika Magyarországon* címmel tartott előadást, munkatársaival pedig

archívumismertetést tartottak az SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszéken működő Roma Vallási Zene Kutatócsoport számára.

2025. május 10-én Varga Sándor és az ELTE HTK Zenetudományi Intézet egyik munkatársa, Szabó Bálint terepkutatáson vett részt. Révfülpön Pattantyús Gergely üvegfújó iparművész munka-mozdulatait rögzítették digitális filmre több kameraállásból. Ez az adatgyűjtés egyben előmunkálat volt: augusztus 11-től 13-ig, Óbányán több üvegfújó szakmunkás mozgulatait örökítették meg ily módon. A cél, hogy egy kihalófélben lévő mesterség munkamozdulatait, test-technikáit megmentsék az utókor számára.

Péter Petra: Beszámoló a Cirkuszművészeti és Kortárstánc Főiskolán folyó kutatási és művészeti munkáról (2024–2025)

A Budapest Kortárstánc Főiskola 2004-ben alakult, alapító rektora Angelus Iván volt 19 éven át. 2023. augusztus 1-től az intézmény Budapest Cirkuszművészeti és Kortárstánc Főiskola néven működik tovább Reidl Kamilla megbízott rektor vezetésével. A táncművész (kortárstánc) alapszak és a tánctanár mesterszak mellett 2023 szeptemberében indultak el az új felsőfokú képzések: cirkuszművész alapszak, valamint a cirkuszi táncos profillal működő táncos és próbavezető (színházi táncos) alapszak. A kibővült szakstruktúrában az egyes képzési területek egymással együttműködve, a kortárstánc és a cirkuszművészet területén szerzett pedagógiai tapasztalatokat megosztva formálódnak.

Oktatási kutatások

A Főiskolán működő módszertani kutatócsoport a művészetpedagógia területén végez kutatásokat, melynek eredményei a főiskolai oktatási munkát megalapozó kurrikulumfejlesztés, valamint az ehhez kapcsolódó tananyagok, pilot projektek, kurzusok tervezése és megvalósítása.

Furulyás Dóra és Péter Petra egy mozgásalapú kutatómódszertani kurzust dolgozott ki, melyet co-teaching formában tartanak, és amely 2023 óta a kortárstánc képzés része. A módszerről angol nyelvű publikációjuk jelent meg *Movement-based Research Methodology Course for Dance Students* címmel a *Műfajok, módszerek, mesterek a táncművészetben. IX. Nemzetközi Tánctudományi Konferencia* című 2023-as MTE kötetben.

Angelus Iván és Greifenstein János cirkuszpedagógia témájú 30 órás pedagógus-továbbképzést dolgoztak ki. A projekt keretében 2024. évben Greifenstein János és Reidl Kamilla vezetésével megvalósuló képzést 73 fő végezte el sikeresen.

Az előadóművészeti színterek biztonságos üzemeltetése témájú 30 órás mikrotanúsítványt nyújtó – Fekete Péter vezetésével kidolgozott és 2024-ben megvalósított – képzést 66 fő végezte el sikerrel.

Bakó Tamás és Péter Petra vezetésével, valamint Simon István, Simon-Hatala Boglárka és Vass Imre hozzájárulásával készült egy 4 kredites, szintén mikrotanúsítványt nyújtó, angol nyelvű képzési program, mely a fenntarthatóság témakörét vizsgálja. Címe: *Sustaining Dance: How to build a well-balanced career?* A táncművészi pálya fenntarthatóságáról szóló diskurzus középpontjában az a kérdés áll, hogy hogyan lehet olyan életet építeni, amely támogatja a művészi munkát, miközben egy egészséges, fenntartható és kiegyensúlyozott szakmai pályát is megerősít – olyat, amely hosszú távú elköteleződést és személyes kiteljesedést egyaránt biztosít. E téma vizsgálatához kértük fel a három oktatót, művészt, hogy saját szakterületük felől közelítsék meg ezt a kérdést. Simon István nemzetközi táncművész, táncpedagógus és kulturális menedzser a balettóra és a coaching szemlélet fúzióját hozta a képzésbe. Simon-Hatala Boglárka nemzetközi elismertségű táncmedicina szakember a test- és egészségtudatosság, a biztonság és a csúcsteljesítmény közötti összefüggéseket osztotta meg a résztvevőkkel. Vass Imre performer, táncművész pedig a kreatív alkotói és előadói gyakorlat fenntarthatóságát vizsgálta. Az első kurzus nemzetközi együttműködésben valósult meg 2025 júniusában a bukaresti I. L. Caragiale Nemzeti Színház- és Filmművészeti Egyetemen, valamint a ljubljanaei Zenei és Balett Konzervatóriummal, az Erasmus+ program támogatásával.

A Budapest Tánciskola Archívumban az intézmény 40 éves múltjának szakmai anyagait kezeljük. Az Archívum szakmai vezetője Péter Petra. A Főiskola székhelyén 2023. december 1. és 2025. június 30. között volt látható a *Lábán Rudolf-díjra jelölt előadások a Budapest Kortárs Tánc Főiskola műhelyéből* című kiállítás, mely a 18 éves Lábán-díj és a szintén 18 éves főiskolai kortárs tánc képzés metszetét mutatta be. Az Angelus Iván vezetése alatt a Főiskola műhelyében készült előadások közül 8 kapott Lábán-díj jelölést. A bemutatott előadások között vannak diákmunkák, meghívott koreográfus által készített darab, az iskolai házi bemutatókra készült etűdökből összeszerkesztett előadás, valamint már végzett diákok által létrehozott bemutató is. Így ezek az előadások jól reprezentálják a Főiskolán folyó alkotói munka többféle irányát.

Diákok kutatási eredményei

Az elmúlt években a tánc tanár mesterszakon több olyan diplomadolgozat is elkészült, amit a Főiskola akkori tanárai, illetve később állandó vagy vendég-tanárrá váló diákjai írtak. Ezek a dolgozatok is fontos dokumentumai a

Főiskolán folyó pedagógiai, módszertani munkának. Közülük jelenleg is a Főiskolán végeznek oktatói munkát: Joe Alegado, Angelus Iván, Békési-Szombati Anett, Cuhorka Emese, Csasznyi Blanka, Farkas Kámea, Farkas Zoltán Batyu, Furulyás Dóra, Podmaniczky Dorottya, Reidl Kamilla, Rózsavölgyi Zsuzsanna.

A legutóbbi időszak szakdolgozatai közül kiemelendő Cuhorka Emese munkája (*Segédanyagok meztelenül táncolásból*, 2024, konzulensei Angelus Iván PhD és Mizsei Zoltán DLA). A pedagógiai igényű problémaelemzésen túl egy performatív munka is készült a témához (*Attax* címmel), melyet a Trafó Kortárs Művészetek Háza tűzött műsorra. Az utóbbi évek jellegzetes alkotói eljárása a kollektívában való működés. Erre a témára reflektál Vadas Zsófia Tamara tánctanár mesterszakos dolgozata (*A közöttünk lévő tér: Kollektív alkotói folyamatok vizsgálata a művészet és az oktatás lehetséges kapcsolódási pontjain keresztül*, 2024, témavezető: Lődi Virág DLA), melyben a 2020-ban Lábán Rudolf-díjra jelölt *Nibiru* című projekttel kapcsolatos tapasztalatait elemzi. Szintén a kollektíva a témája Kancsó Luca táncművész alapszakos dolgozatának, aki a Lábán Rudolf-díjas AHA Kollektíva működését mutatja be elemző esettanulmányában (*A kollektív alkotás szemlélete az előadóművészetben: Tapasztalataim az AHA Kollektívában*, 2025, témavezető: Vadas Zsófia Tamara).

Kiemelendő még Szőke Johanna táncművész alapszakos dolgozata, aki egy nagyon friss és kurrens témáról írt: *Zebraként a lovakkal: Személyes utam hipermobilitással és neurodiverzitással a táncoktatásban* címmel (2025, témavezető: Simon-Hatala Boglárka). Tánc történeti jelentőségű feldolgozást végzett Bot Ádám táncművész alapszakos hallgatónk *A magyar kortárstánc csipkéje: A Pataky Klári Társulat előadásainak stílusjegyei és motívumai című munkájában* (2024, témavezető Kántor Katalin). De a kutatók számára ugyanilyen fontos forrásanyagok lesznek az öndokumentálás gesztusával elkészült, személyes alkotó és előadói életutat elemző írások; a többször is Lábán Rudolf-díjra jelölt Molnár Csaba (2022), valamint Vass Imre (2021) dolgozatai. A Főiskolán megvédett valamennyi szakdolgozat elérhető a honlapunkon a kutatás/szakdolgozat menüben.

Főiskolánk diákjai 2025-ben először vettek részt a OTDK Művészeti és Művészettudományi Szekciójában, melyet az egri Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Művészeti Kara rendezett. A szekcióban 50 tagozatban 450 pályamunka versengett a tagozati díjakért. A képzőművészeti, zenei, építészeti, iparművészeti területek mellett idén először volt önálló tagozati ülése a színpadi művészeteknek. A Színpadi Előadás tagozatban az ELTE, SZFE, KRE, MTE és BCKF intézmények hallgatói találkoztak. A műfaji sokszínűségben nem volt hiány: egész estés bábooperát, bohózatot, közösségi színházat,

rövid táncszólót, lecture performance-ot, valamint újcirkusz köntösbe öltöztetett slágereket mutattak be. Roszik Hella 2. díjat kapott a *Hogyan készül a jó bobóc?* című előadásáért (témavezetője Greifenstein János). Ugyanitt Baranyai Vivien a zsűri különdíját érdemelte ki az *Este fess a pesti nő, de mikor fess a konferanszié?* című munkájáért (témavezetője Kovács Gábor Dénes). Ebben a tagozatban indultak még Mohácsi Viktória és Benedek Viktória hallgatók is. Ők valamennyien a cirkuszművészeti képzésünk diákjai. A Színpadi Alkotás tagozatban színpadi művek – adaptációk és eredeti drámák – szöveggönyvi változatát mutatták be a résztvevők. Az SZFE dramaturg diákjai mellett egyedüli kívülállóként indult Csaba Sára, a kortárstánc szakunk diákja a *Kocka* című részvételi performansz szöveggönyvi változatával.

Táncos és próbavezető alapszakos diákjaink részt vettek a Nemzeti Cirkuszművészeti Központ – Magyar Cirkuszművészeti Múzeum, Könyvtár és Archivum *ReDance Ukraine* című mintaprojektjében. A projekt keretében hagyományos ukrán táncokat tanultak, valamint saját koreográfiákat készítettek és mutattak be a projekt zárórendezvényén, a Fővárosi Nagycirkuszban 2025. május 17-én.

Táncművészeti előadások

A Főiskolán folyó alkotó- és előadóművészeti munka eredményeit évadonként több alkalommal is bemutatjuk a nyilvánosság előtt. Sok év óta partnereink ebben a MU Színház és a Trafó Kortárs Művészetek Háza, emellett rendszeresen megjelenünk köztereken is. A Főiskola műhelyében készült előadások dramaturgiája, alkotói módszerei változatosak: meghívott koreográfus dolgozik a táncosokkal, vagy a diákok saját kreatív munkáiból készül egy összeszerkesztett, de egységes dramaturgiájú előadás, máskor a diákok saját, nagyobb lélegzetvételű alkotásait is bemutatjuk ezeken a fellépéseken, és van, hogy egy strukturált improvizáció készül.

Meghívott koreográfusok, főiskolánk volt diákjai, ma aktív alkotók–előadók dolgoztak a jelenlegi kortárstánc szakos hallgatóinkkal. Petrovics Sándor Tel Avivban tanulmányozta az Ilan Lev manuálterápiás módszert, mely a bizalom fizikai helyreállítását célozza meg. A *SITUF* (ami héberül részvételt, közösséget, osztozást jelent) című darabjában ezt a tapasztalatot koreográfiai rendezőelvként és mozgásnyelvként működteti. Egy rendkívül érzékeny, finom egymásra-hangoltságot mutató koreográfia jött létre az intenzív próbafolyamat

során. Fülöp László többször is Lábán-díjra nominált alkotó, volt diákunk *HERE & NOW* címmel a diákok által készített szólómunkákat felfűzte és összeszerkesztette egy közös kompozícióvá. Mindkét darab bemutatója a *Mostantól szabadon* című est keretében a MU Színházban volt 2024. április 25-én. Mindkét előadást elvittük júniusban Pozsonyba a SHARE Fesztiválra is, ahol a Lab Theatre színpadán adtuk elő. A SHARE fesztiválon olyan közép-európai felsőoktatási intézmények vesznek részt, ahol kortárstánc képzés működik.

2025 tavaszán Tóth Laura, a Főiskola volt diákja, a veszprémi A Tánc Fesztiválja Koreográfusi díját elnyerő alkotó dolgozott a diákjainkkal. *A balárus klub* című munkájában a táncos növendékek egzisztenciális és szakmai kétségeinek adott hangot és egyben oldotta fel a pályakezdő táncművészek feszültségét játékos és hangsúlyosan közösségi formában. A darab bemutatója a *Közelebből szemlélve* című est keretében volt a MU Színházban 2025. április 10-én. Ugyanitt Furulyás Dóra koncepciója alapján a színház külső és belső tereiben volt látható egy strukturált improvizáció is, amelyben a táncosok meghatározott szempontok szerint komponálták a pillanatban megszülető mozdulatokat. Ezen az estén folytatódott azoknak a kompozícióknak a sora, melyben a néptánc és a kortárstánc találkozásának lehetőségeit kutatják diákjaink. A Farkas Zoltán Batyu pedagógiai tevékenységére épülő, 9 táncosra készült kompozíciót ezúttal Huszár Katalin 2. évfolyamos hallgató koreografálta *Galambom* címmel.

Nemzetközi együttműködés keretében, az Erasmus-program támogatásával sikerült megvalósítanunk a 2017-ben Lábán Rudolf-díjra jelölt *Medúza* című darab felújítását. Az előadás koreográfusa, Rózsavölgyi Zsuzsanna vezetésével a BCKF és az Oslo National Academy of Arts táncművész szakos diákjai együtt keltették életre a pulzáló koreográfiát, amely a mozgás természetét és a természeti jelenségek dinamikáját tárja fel egy állandóan változó környezetben. Az előadást a Trafó Kortárs Művészetek Házában mutattuk be, 2025. február 7-én.

Angelus Iván az *Hommage á Paul Klee* című koreográfiát Tamaskó Helén tánctanár szakos hallgatónkkal együttműködésben készítette, melyet a Szkopjéban megrendezett Credence Dance Nemzetközi Fesztiválon mutattak be 2024. június 4-én.

Főiskolánk táncművész, valamint táncos és próbavezető szakos diákjai Fejes Kitty vezetésével részt vettek a Magyar Állami Operaház által szervezett

együttműködésben, a Színház- és Filmművészeti Egyetem, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem és a Magyar Képzőművészeti Egyetem diákjai mellett. Az *Együtt! Britten: Szentivánéji álom 2.0* címen 2025. június 14-én az Eiffel Műhelyházban bemutatott „interdiszciplináris pszichedelikus performance” rendezője Szabó Máté, koreográfusa Főiskolánk tanára, Fejes Kitty volt.

2025-ben a Tánc Világnapját a Józsefvárosi Önkormányzat meghívására a Horváth Mihály téren ünnepeltük. Vágner Orsi volt diákunk koncepciója alapján köztéri performanszt adtak elő diákjaink, mely során a járókelők spontán, játékos reakcióra építették a tér hétköznapi és absztrakt jellegzetességeit kihasználó táncaikat.

Kitüntetés

2025. augusztus 20. alkalmából magas színvonalú szakmai munkájáért Magyar Ezüst Érdemkereszt polgári tagozat kitüntetést vehetett át Fejes Kitty táncművész, koreográfus, a Fővárosi Nagycirkusz tánckarvezetője és koreográfusa, a Főiskola cirkuszi táncos képzésének évfolyamvezetője.

Válogatás a Magyar Táncművészeti Egyetem tudományos programjaiból

Laci70

Bernáth László születésnap
emlékkonferencia

Szeretettel hívunk mindenkit Bernáth László emlékkonferenciájára, amelyet az ő tiszteletére és 70. születésnapjának alkalmából szervezünk. Laci 2025. január 4-én lenne 70 éves, és váratlan halála mindannyiunkban mély űrt hagyott. Ezzel az eseménnyel szeretnénk közösen megemlékezni életéről, munkásságáról és emlékéiről, az ELTE PPK, a Pécsi Tudományegyetem és a Magyar Táncművészeti Egyetem közös szervezésében.

Az esemény egy rendhagyó tudományos-személyes találkozó lesz, ahol a szakmai előadások mellett személyes emlékeket is felidézhetünk.

A közös emlékezéshez létrehozunk egy mappát, ahová 2025. január 15-ig bárki feltölthet fotókat, videókat vagy más digitalizált emlékeket. Az összegyűjtött anyagokból készült összeállítást az eseményen mutatjuk be.

Az anyagokat erre az emailre küldjék:
bernath.laszlo.emlekkonferencia@hotmail.com

A programot olyan „Lacisan” tervezzük: nincs dress code, és ha valaki a születésnap bulira olasz édességet szeretne hozni, annak is nagyon örülünk.

Helyszín:
ELTE PPK Kazinczy utcai épület AULA

Időpont:
2025. január 22.
13.30-17.00

Előzetes programterv:

13:30–15:00 Felkért előadók – Laci barátai – beszélnek a közös munkákról, tudományos eredményekről, emlékekről.

15:00–16:30 Az összegyűjtött emlékekből készült film bemutatása, majd a közönség is lehetőséget kap az emlékezésre. A tiszteletteljes légkör megőrzése érdekében a hozzászólások időtartamát 5 percben limitáljuk, amit a moderátor fog ellenőrizni.

Regisztráció szükséges: [LINK HAMAROSAN](#)

2025. január 22-én került sor az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, a Pécsi Tudományegyetem és a Magyar Táncművészeti Egyetem közös szervezésében a Bernáth László Születésnap Emlékkonferenciára. Az esemény Bernáth László (1955–2024), több felsőoktatási intézmény népszerű oktatójának emléke előtt tisztelgett, akinek 70. születésnapja alkalmából már csak emlékkonferencián gyűlhettek össze kollégái, tanítványai, barátai, tisztelői. A professzor életútját, emberi habitusát előző lapszámunkban Lanszki Anita idézte meg.

2025. január 24-én halálának 10. évfordulója alkalmából a Magyar Táncművészeti Egyetem minikonferenciával tisztelgett Bretus Mária (1943–2014) balettművész emléke előtt.

MEGHÍVÓ

BRETUS MÁRIA EMLÉKÜLÉS

Halálának 10. évfordulója alkalmából emlékezünk **Bretus Mária** balettművészre, a Pécsi Balett alapító tagjára, a Magyar Táncművészeti Egyetem és a Budapest Tánciskola balettmesterére **2025. január 24-én, a születésnapján 13.30-tól** a Magyar Táncművészeti Egyetem Szenátusi Tárgyalójában.

ELŐADÁSOK:

MACHER SZILÁRD: Bretus Mária, a Mester és az Ember

ECK JÚLIA: Bretus Mária, a Pécsi Balett táncosa, Eck Imre alkotótársa

Bretuska

szár – ember – mesternő

személyes emlékeket és a Budapest Tánciskola Archivumában talált dokumentumokat kommentálja **ANGELUS IVÁN**

Ezután kerekasztalbeszélgetés Bretus Máriáról pályatársaival, barátaival, melynek keretében részleteket láthatunk korabeli előadások felvételeiből.

Az emlékülés moderátora **LŐRINC KATALIN**.

*További részletek: <https://mte.eu/bretus-maria-emlekules-a-magyar-tancmuveszeti-egyetemen/>
(2025. 10. 25.)*

*„Az életünk rövid, de a művészet
Örökebb, mint a földek és egek,
Mi elmegyünk, de a jövő ködébe
Lelkünk világa fényeket vetett.”
(Juhász Gyula)*

Az emlékülésre szeretettel várjuk!

Magyar Táncművészeti Egyetem
Eck Imre Közalapítvány

2025. május 13-án a Magyar Táncművészeti Egyetem Ifj. Nagy Zoltán Színháztermében került sor a Dózsa Imre emlékére rendezett szimpóziumra.

MEGHÍVÓ

SZIMPÓZIUM DÓZSA IMRE EMLÉKÉRE

2024-ben, néhány nappal 83. születésnapja előtt hunyt el Dózsa Imre. Neve összeforrt a magyar táncművészettel, különösen a hazai balett fejlődésével, hiszen generációknak volt kollégája, mestere, vezetője.

A Magyar Táncművészeti Egyetem alapításának 75. évfordulója alkalmából rendezett rendezvénysorozat egyik jeles eseményeként az MTE campusán, az Ifj. Nagy Zoltán Színháztermében **2025. május 13-án, kedden, 15 órától** emlékezünk meg **Dózsa Imréről**, aki évtizedeken keresztül formálta intézményünket.

ELŐADÁSOK:

GARA MÁRK: A táncnak szentelt élet

H. MAJOR RITA: „Szeretném elérni, hogy az elégedettség másodpercei idővel perceké nőjenek...” – A tánc történet és gondolatai Dózsa Imre táncos pályájához

BOLVÁRI-TAKÁCS GÁBOR: Dózsa Imre mint intézményvezető

NAGY TAMÁS ZOLTÁN: Dózsa-növendék voltam

Kerekasztalbeszélgetés **SEBESTÉNY KATALINNA** és **SZŐNYI NÓRÁVAL**.

A beszélgetés moderátora: **GARA MÁRK**

További részletek: <https://mte.eu/szimpozium-dozsa-imre-emlekere/>

2025. május 16-án a MTE Művészetelméleti Tanszéke Tánc és transzcendencia tematikájú műhelykonferenciát szervezett, amelyen az előadók a táncot tágabb kulturális, filozófiai és történeti kontextusban vizsgálták. A konferenciáról a lapszámunkban az Esemény- és kutatási beszámolók között Tóvay Nagy Péter ír részletesebben.

Magyar Táncművészeti Egyetem 75

MEGHÍVÓ

A Művészetelméleti Tanszék szeretettel meghív minden érdeklődőt a **2025. május 16-án 14.00** órától kezdődő

TÁNC ÉS TRANSZCENDENCIA

tematikájú műhelykonferenciájára

Előadók:
Gara Márk PhD, Gelenczey-Miháلتz Alirán PhD,
H. Major Rita, Károly Róbert PhD, Kovács Ilona PhD,
Kóvágó Zsuzsa, Nagy Péter PhD, Radák Judit PhD,
Rákos Kata, Retkes Attila PhD, Sirató Ildikó PhD,
Széll Rita PhD

Magyar Táncművészeti Egyetem Szenátusi tárgyaló (A épület).
(1145 Budapest, Columbus utca 87–89.)

Az absztraktkötet Tóvay Nagy Péter szerkesztésében elérhető:
<https://mte.eu/wp-content/uploads/2025/05/tsz-konf-2025-vegso-verzio-2-pdf-1.pdf>

2025. május 29–30-án a Magyar Táncművészeti Egyetem adott otthont a 8. Művészetpedagógiai Konferenciának, amelynek fókuszában a mozdulat, a performativitás és a közösség témái kaptak helyet. A vándorkonferenciáról a lapszámunkban az Esemény- és kutatási beszámolók között Sándor Ildikó ír részletesebben.

Szerkesztőségi közlemény

Hírek a Magyar Táncstudományi Társaságtól

A Magyar Táncstudományi Társaság 2025. június 4-én közgyűlést tartott, amelyen a korábbi elnök, Fügedi János halála okán tisztújítást tartottak. Az egyhangúlag megválasztott elnökség tagjai: Dóka Krisztina, Kazinczy Eszter, Ónodi Béla, Pál-Kovács Dóra, Péter Petra.

A Közgyűlésen egyhangúlag a Magyar Táncstudományi Társaság elnökévé választották Dóka Krisztinát.

A Magyar Táncstudományi Társaság tudományos előadás-sorozata, a Táncstudományi Fórum keretében – melynek ötletgazdája és kezdeményezője a néhai Fügedi János volt – a 2025. év első felében két esemény megrendezésére került sor:

1. Táncstudományi Fórum: Kortárs tendenciák a magyar színpadi táncművészetben 1.
Gara Márk: Tendenciák a Magyar Nemzeti Balettben az ezredforduló után
2. Táncstudományi Fórum: Kortárs tendenciák a magyar színpadi táncművészetben 2.
Lőrinc Katalin: Közelmúltunk és közeljelenünk. Táncalkotásunk közelmúltja, jelene, alakulása a társadalmi és szakmai környezet tükrében; modern és kortárs tartalmak

ESEMÉNY- ÉS KUTATÁSI BESZÁMOLÓK

Németh Nóra: „Összerázás” – Beszélgetéssorozat a kortárs néptáncélet jelenségeiről

„Végre!” - ezzel a felkiáltással üdvözölte Vasvári Annamária, a Dankó Rádió népzenei műsorainak szerkesztőriportere, műsorvezetője – egykori népzeneész és „örök tánc háza” – az új kezdeményezést interjújában.¹

2025 februárjában műfaji határokon is átívelő beszélgetéssorozatot indított a Hagyományok Háza, melynek célja, a kortárs néptáncélet tematizálása. Ezzel a kezdeményezéssel több évtizedes űrt szeretne betölteni az intézmény. Tapasztalatunk alapján a néptáncélet színtereihez (néptáncművészet, pedagógia, közművelődés, tudományos kutatás) különböző módokon kapcsolódó aktív résztvevők, „aktorok” – alkotók, pedagógusok, kutatók, kulturális szakemberek – néptánc-, népzene- és tánc ház kedvelők közös alapélménye a terület iránti elkötelezett érdeklődés.

Megfigyeléseink szerint azonban a (néptánc)mozgalom fontos kérdéseit boncolgató, elemző beszélgetések gyakorta tánc házak szüneteiben folynak, olykor velős kritikák fogalmazódnak meg – büfépultoknál. Világmegváltó gondolatok születnek fesztiválokon és minősítőkön, higgadt vagy éppen heves vitává fajuló eszmecserék zajlanak a néptáncról folkkocsmái asztaltársaságban, népművészeti táborokban... Janku (Székely) Anna friss kutatása is ezt a tapasztalatot erősíti, miszerint: „A kortárs néptáncos közösség érdeklődik a hagyományos magyar néptánc, népzene és általában a népi kultúra iránt, szabadidejét szívesen tölti az előzőek elsajátításával és mélyebb megismerésével.”² Az említett megfigyeléseinket alátámasztja Szilvay Gergely gondolatgazdag interjúkötete,³

¹ Dankó Rádió 2025. január 26. Az új sorozatról megjelent egy ismeretterjesztő jellegű közlés a *folkMAGazin* 2024. decemberi számában, amelyet az új beszélgetéssorozat létrehozó munkacsoport tagjai készítettek – köztük ezen írás szerzője. Az ismeretterjesztő közlés egyes részleteit felhasználom ebben a beszámolóban. Kiss Márton Zsolt – Németh Nóra: Új beszélgetéssorozatot indít a Hagyományok Háza 2025 februárjában. *folkMAGazin* 2024/6. XXXI. 6. 29.

² Janku (Székely) 2024: 8.

³ Szilvay 2022. A kötetéről két ízben is beszélgettünk a szerzővel: 2023 nyarán a Hagyományok Háza „Almárium” elnevezésű módszertani táborában, illetve 2024 januárjában, az intézmény saját tánc háza keretében.

amelyben a néptáncélet aktoraival – saját megnevezése szerint „*táncház-mozgalmárokkal*” – beszélget. Meglátásunk szerint a sok kis elszigetelt eszmecsere az érdeklődésen túl a mélyebb megismerés, mi több, a mélyebb megértés és a tudatos reflexió igényét fejezi ki.

A táncházmozgalom hőskorában létezett az a jó gyakorlat, amikor is laikusok, elméleti szakemberek, oktatók, művészek, kutatók, valamint a társ-művészetek képviselői egyazon nyilvános beszédközösségben értekeztek a néptáncélet kérdéseiről. Mindez azonban – úgy tűnik – nem volt képes állandósulni a közművelődés színterén. Szoros együttműködés jellemezte továbbá a korabeli tánc kutatás és a néptáncmozgalom kapcsolatát, amelynek köszönhetően a kutatás eredményei a közművelődési, művészeti és pedagógiai munkában hasznosultak. Martin György halálával azonban ez a gyümölcsöző kapcsolatrendszer meggyengült, éppen ezért az elmúlt évtizedek kutatásai a néptáncélet amatőr szereplőihöz kevésbé jutottak el – hangsúlyozza Varga Sándor a néptáncmozgalom mai helyzetét feltáró jelentésében.⁴ A valódi dialógusok ugyan nem szűntek meg, de jellemzően baráti beszélgetések formájában a fentebb már megnevezett nem nyilvános, nem professzionális helyszínekre (kocsmákba, tánc házi büfékbe, tábori zugokba...) szorultak. Erre a helyzetre kíván reagálni a Hagyományok Háza új programja, beszélgetéssorozata. Munkacsoportjának tagjait⁵ éppenséggel az érdekli, hogy mi rejlik a kocsmasztali megvilágosodáson túl. Lehetséges-e a néptáncélet mai jelenségeiről más keretek között is eszmét cserélni? Lehet-e a színpadi néptáncművészet, a néptáncpedagógia a közművelődés és a táncfolklorisztika–táncantropológia területeivel gyümölcsöző párbeszédet folytatni – megszólítva a társtudományok és társ-művészetek képviselőit is?

A Hagyományok Háza legfontosabb célkitűzése a néphagyomány társadalmasítása:⁶ a néprajzkutatás eredményeire építve a hagyományos paraszti műveltség mai alkalmazásának elősegítése korszerű módszerekkel és eszközökkel. Ehhez szükséges a néphagyomány helyének, szerepének folyamatos vizsgálata és értelmezése a jelen társadalmi kontextusában. Az intézmény sajátos művészeti–közművelődési profiljából adódóan a színpadi néptáncművészet, a néptánc, népzene, népi kézművesség, a népköltészet és gyermekfolklor, illetve a magyar népi iparművészet (élhető és újraéleszthető)

⁴ Varga 2024.

⁵ A munkacsoport tagjai a Hagyományok Háza munkatársai és „külsős” szakemberek: Busai Norbert Néptánc szakcsoportvezető, Módos Máté szakmai munkatárs (Néptánc Szakcsoport), Németh Nóra szakmai munkatárs (Közművelődési és Tudományos Szakcsoport), Orza Călin koreográfus, Kiss Márton Zsolt néptáncpedagógus.

⁶ A Hagyományok Háza vízó-missziója. <https://hagyomanyokhaza.hu/hu/hagyomanyok-haza> 2025. március 10.

értékeinek, valamint a táncházmozgalom jó gyakorlatainak közvetítése az elsődleges feladata. Ennek érdekében szoros szakmai kapcsolatra törekszik a néprajztudomány, az oktatás és a közművelődés területeivel, de fontos híd-szerepet kíván betölteni a művészet és a kulturális élet egyéb szegmensei között. A néphagyományra épülő gyakorlatok és a társadalmi, környezeti jelenségek együttes elemzését, vizsgálatát célzó–segítő diskurzusok, módszertani műhelymunkák során lehet sikeres a néphagyomány közvetítése, a Hagyományok Háza pedig a jelen (a mindennapi élet) folyamataira szeretne pozitív hatást gyakorolni. Új sorozatunk is a jelen megértésére fókuszál a néptánc és „néptánc-környezet” szerepét vizsgálva, erősítve az antropológiai szemléletet, amely szerint a táncélet bármely jelensége a társadalmi kontextusba ágyazott.⁷ A hagyományos műveltség átadásának természetes („apáról-fiúra” történő átadásának) folyamatai megszakadtak, ezért az intézmények felelőssége különös szereppel bír.⁸ Személyes – mondhatjuk, hogy emocionális – élményekből és szakmai megfontolásból táplálkozó felelősségtudat hívta életre az „Összerázás” elnevezésű sorozatot, amely címében is utal a néptáncélet meghatározó színterein újjáélesztendő párbeszéd igényére. A táncházmozgalom az eltelt ötven év alatt térben és számosságában is kiterjedtebbé vált. A néphagyomány(átadás) mindeközben fontos intézményesülési folyamaton ment keresztül, amely vitathatatlanul hozzájárul a professzionális és az amatőr „tevékenységek” műveléséhez. Létezik azonban egy sajátos „tér”, amit munkacsoportunk a legérzékletesebben a *néptáncélet* kifejezéssel tud meghatározni. Varga Sándor a már említett helyzetjelentésében a „*néptáncvilág*” megnevezést használja,⁹ Janku (Székely) Anna doktori kutatása a „*néptáncos revival mozgalomra*” irányul,¹⁰ Kovács Henrik disszertációjában a „*revival közeg*” kifejezéssel találkozunk¹¹ – hogy csak néhányat említsünk a terminológia lehetséges készletéből. (A definíciók, meghatározások, kifejezések változatos használata önmagában megérne egy diskurzust azon túl, hogy a tudomány számára külön feladatot is jelent.) Mindenesetre létezik egy „közeg”, amely (nép)táncéleti jelenségeket generál még akkor is, ha a táncsal kapcsolatos népi tudat lassan már csak epizodikus formában részese narratíváknak.

Alapvetésünk szerint a *néptáncélet* kifejezés széles körben értelmezhető, munkacsoportunk négy jelentősebb területtel jelöli a gondolkodás „terét”. Úgy véljük, hogy a néptáncélet releváns, egyben egymásra ható, egymással

⁷ Biczó 2023: 9.

⁸ Balogh Balázs a Múzeumcafé folyóirat körkérdésére adott válasza. Lásd Balogh 2021: 19.

⁹ Varga 2024: 1.

¹⁰ Janku (Székely) 2024.

¹¹ Kovács 2023: Címoldal.

kölcsönhatásban álló jelenségei a színpadi néptáncművészet, a néptáncpedagógia, a közművelődés (néptáncmozgalom, a tánc házi intézményrendszer) és a néprajztudományi kutatások által határolt „térben” kulminálódnak. Az itt jelentkező hatások, változások, lehetséges összefüggések érdeklik elsősorban az „Összerázás” kezdeményezőit. A Hagyományok Háza munkatársaiként nemcsak passzív leírói és értelmezői vagyunk mindezeknek, hanem sokkal inkább részesei és alakítói, ennél fogva az elmélet és a gyakorlat „találkozásából” adódó sajátos (módszertani) nézőpontból tehetjük fel kérdéseinket és mutathatunk rá esetleg olyan újszerű megközelítésekre, amelyek a tudomány számára is egyaránt érdekesek. Hosszú távon a hagyományalkalmazás módszertanát fejlesztő, segítő cselekvési tervek is születhetnek a diskurzus nyomán.

Beszélgetésünk témái a jövőben mindenképpen kiterjednek a tánc házak széleskörű vizsgálatára, a néptáncpedagógia elméleti kérdéseire és mai gyakorlatára, lehetőségeire, a minősítés kérdéskörére és a színpadi néptánc helyzetére. Szeretnénk beszélgetést kezdeményezni az elmúlt évtizedek jelentős kutatásairól, azok hasznosulásairól az etnokoreológiai kutatásban élen járó műhelyek bevonásával. A témák szakértői bemutatásán és megvitatásán túl nagy hangsúlyt szeretnénk fektetni a közönséggel való konstruktív véleménycserére. Az új sorozat címe az eddig tárgyaltakon kívül egy rejtettebb „jelenségre” is utal. A kortárs néptáncélet jelenségeiről ugyanis csak abban a közegben beszélhetünk, amelyben az tetten érhető: tehát létező gyakorlat. Fontosnak tartjuk, hogy ebben a kontextusban a hozzáférés hiányának okait, az esetleges egyenlőtlenségeket is feltárjuk. A sorozat első, februári alkalmán a nagyközönséggel is megismertettük programunk alapvetését és egy úgynevezett „problémabörze” keretében a későbbi alkalmak lehetséges témáit. Varga Sándor volt a vendégünk, akinek a folkMAGazinban megjelent néptáncos közegről szóló figyelemreméltó helyzetjelentése¹² jó alapot kínált a terület részletes áttekintésére. 2025-ben további három alkalomra számíthat az érdeklődő közönség. Meg kell azonban jegyezni, hogy a kezdeményezés aktualitása, úgy tűnik, hogy az előzetes tervektől eltérően már most egy plusz alkalom beiktatására készlet. Április 3-án, az intézmény szakmai nyílt nap rendezvényén (Népművészeti Jelentés a Hagyományok Házából) máris az „Összerázás” kiadványát tervezzük a színpadi néptáncművészet megújulási

¹² Dr. Varga Sándor etnográfus, táncantropológus, a Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszékének vezetője. A Hagyományok Háza stratégiai gondolkodását és az intézmény szakmai megújulását segítő, a néptánc revival területét áttekintő helyzetjelentését Both Miklós főigazgató felkérésére készítette el. A tanulmányt két részletben közölte a folkMAGazin.

lehetőségeinek kérdéséről – Králl Csaba tánckritikussal¹³ és Mihályi Gábor Kossuth-díjas koreográfussal¹⁴ fogunk beszélgetni.

Bízunk benne, hogy a kezdeményezésünk elnyeri a folkszcéna képviselőinek érdeklődését és hosszú távon betölti társadalmi szerepét, akárcsak az újonnan induló Tánckutatási Értesítő folyóirat!

Felhasznált irodalom

BALOGH Balázs

2021 (A folyóirat körkérdésére adott válasz.) *Múzeumcafé* 86. November–December. 19–20.

BICZÓ Gábor

2023 A tánc kultúra antropológiája. In *A tánc kultúra antropológiája. Konferenciakötet*. Debrecen: Csokonai Színház. 9–24.

JANKU (SZÉKELY) Anna

2024 *Közösség és autenticitás: A kortárs magyar néptáncos revival mozgalom vizsgálata*. [https://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/12261/1/Doktori ertekezes - Szekely Anna.pdf](https://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/12261/1/Doktori%20ertekezes%20-%20Szekely%20Anna.pdf) 2025. március 10. 8.

KISS Márton Zsolt – NÉMETH Nóra

2024 Új beszélgetéssorozatot indít a Hagyományok Háza 2025 februárjában. *folkMAGazin* XXXI. 6. 29.

KOVÁCS Henrik

2019 *Néptánc–Társadalmi szerep–Változás. A néptánc funkciójának vizsgálata a XX.XXI. század hagyományos és revival közegében*. [https://mte.eu/wp-content/uploads/2023/01/Kovacs-H.-PhD -disszertacioja-2019.pdf](https://mte.eu/wp-content/uploads/2023/01/Kovacs-H.-PhD-disszertacioja-2019.pdf) 2025. március 10. Címoldal

SZILVAY Gergely

2022 *Józan részegség. Interjúkötet táncbázmozgalmárokkal*. Budapest: L'Harmattan Kiadó – Konzervatív Értékrend Alapítvány

¹³ Králl Csaba tánckritikus, a Színház folyóirat szerkesztője, a Lábán Rudolf-kuratórium tagja

¹⁴ Mihályi Gábor Kossuth-díjas koreográfus, a Magyar Állami Népi Együttes művészeti vezetője

VARGA Sándor

- 2024 A Hagyományok Háza a magyar néptáncmozgalomban. Szerepek, feladatok és lehetőségek. 1–2. https://lapozo.folkmagazin.hu/mag24_3/?page=5, https://lapozo.folkmagazin.hu/mag24_4/?page=1 2025. március 10.
- 2023 A Hagyományok Háza vízó-missziója. <https://hagyomanyokhaza.hu/hu/hagyomanyok-haza> 2025. március 10.

Tóvay Nagy Péter: Tánc és transzcendencia – Műhelykonferencia a Magyar Táncművészeti Egyetemen

2025. május 16-án a Magyar Táncművészeti Egyetem Művészetelméleti Tanszéke rendezte meg *Tánc és transzcendencia* címmel azt a műhelykonferenciát, amely a táncművészet vallási, kulturális és esztétikai dimenzióit vizsgálta. Az esemény előadói különböző megközelítésekből – történeti, filozófiai, zenei, irodalmi, képzőművészeti és tánc történeti kontextusban – elemezték a táncot, hangsúlyozva, hogy a táncművészet nem pusztán esztétikai gyakorlat, hanem az emberi lét egyik legmélyebb önkifejezési formája.

A konferenciát Kovács Ilona, a tanszék vezetője nyitotta meg, aki köszöntőjében a tánc ősi, szakrális gyökereit emelte ki. Mint elmondta, a tánc az emberi kultúra egyik legkorábbi művészeti megnyilvánulása, amely szorosan összefonódik a rítusokkal, a mítoszokkal és az eksztatikus tapasztalással. Előadásában Camille Saint-Saëns *Danse macabre* (1874) című szimfonikus költeményét elemezte, feltárva annak filozófiai és zenei rétegeit. Rámutatott, miként jelenik meg a halál és a haláltánc motívuma – a xilofon, a hegedű, valamint a Dies irae témája révén – a mű szerkezetében és hangszerelésében, s miként válik a kompozíció a tánc és a transzcendencia kapcsolatának egyik legizgalmasabb zenei megfogalmazásává.

Károly Róbert a tánc elvilágiasodásának és újraspiritualizálódásának történeti ívét követte végig, külön figyelmet szentelve Isadora Duncan, Dienes Valéria és Maurice Béjart munkásságának. Érvelése szerint a 19–20. század fordulóján kibontakozó testtudatos szemlélet tette lehetővé, hogy a tánc újra a szellemi és érzelmi önkifejezés közvetlen eszközévé váljon.

Gara Márk tánc történeti előadása a zene és tánc szoros együttműködését vizsgálta Kenneth MacMillan *Dal a Földről* című koreográfiáján keresztül. A Mahler zenéjére készült mű – egy férfi és egy nő találkozásának, majd a halál elválasztó erejének története – látomásos képeken keresztül bontja ki az elmúlás transzcendens aspektusait, bizonyítva, hogy a tánc képes a zenével egyenrangú absztrakciós szinten kifejezni az emberi lét végességét.

H. Major Rita előadása Maurice Béjart alkotói világát és irodalmi inspirációit tárta fel, különös tekintettel Honoré de Balzac *Séraphîta* (1824) című regényére, amely Swedenborg hatását is tükrözi. Az elemzés a férfi és női princípiumokat egységbe rendező androgün alak témáján keresztül mutatta be

Béjart visszatérő művészi motívumát: a test és a lélek, a szellemi és a fizikai kettősség feloldásának vágyát.

Gelenczey-Miháltz Alirán mitológiai nézőpontból közelítette meg a mozdulat és az isteni jelenlét kapcsolatát. Dionüszosz kultuszának rituális táncait – a mainaszok, illetve bakkhászok szakrális mozdulatait – és az ezekhez kapcsolódó eksztatikus élményeket elemezte. Előadásának középpontjában a Derveni-kratér részletes bemutatása állt, melynek révén a dionüszoszi mámor és a transzállapot a beavatás szimbolikus formájaként értelmeződött, ahol a tánc közvetítő szerepet tölt be az ember és az isteni között.

Kővágó Zsuzsa vallási hagyományok – a kereszténység, az iszlám és a buddhizmus – felől közelítette meg a tánc transzcendens dimenzióját. Képes és videós példák segítségével mutatta be, hogy a rituális, templomi tánc a világ számos kultúrájában ma is élő hagyomány, a test mozgása pedig a szent előtti alázat és a kapcsolatkeresés formájaként értelmezhető. Az egyik legérdekesebb felvétel a baszk templomi kardtáncot ismertette.

Radák Judit három 20. századi művész – Nizsinszkij, Juhász Gyula és Vajda Lajos – életét és alkotásait elemezte, feltárva a mentális állapot és a művészi teljesítmény közti összefüggéseket. Előadása arra világított rá, miként transzformálódnak a pszichés krízisek művészi energiává, s hogyan válik a tánc, a költészet vagy a képzőművészet a belső traumák kifejezésének eszközévé.

Tóvay Nagy Péter a táncdüh, a tarantizmus és a vitustánc jelenségét elemezte kulturális és antropológiai szempontból. A jelenség történeti áttekintése után (kiemelten a kölbígi eseményt) a táncórület magyarországi megjelenését, valamint kialakulásának lehetséges okait tárta fel.

Széll Rita a barokk színpadi táncok transzcendens vonatkozásait vizsgálta Lully két művének – az Armide opera Passacaille-jelenetének és Le Triomphe de l'Amour egyik Apollón-epizódjának – elemzésén keresztül. A koreográfiai és zenei részletek bemutatásával rávilágított arra, miként szolgálják ezek az eszközök a túlvilági és szakrális témák színpadi megjelenítését.

Sirató Ildikó a performatív művészetek mozgásnyelvét és a transzcendens tartalmak kapcsolatát kutatta. A 19. század végétől kibontakozó mozdulat- és testszínház példáin keresztül vizsgálta, hogyan válhat a test a spiritualitás hordozójává a verbális és zenei közvetítés mellőzésével.

Rákos Katalin az 1937-es párizsi világkiállítás magyar pavilonjában bemutatott tánceseményeket rekonstruálta, s azt a kérdést járta körül, hogy szerepelt-e magyar produkció Rolf de Maré kiállításán. Elemzése a Gyöngyösbokréta mozgalom hatását is feltárta, rávilágítva arra, miért éppen a néptánc vált a nemzeti reprezentáció egyik kulcselemévé.

A tanácskozást Retkes Attila prezentációja zárta, aki Martiny Lajos, „a magyar swingkirály” (1912–1985) életművét mutatta be. Előadásában a dzsessz és tánczene határterületeit, valamint a swing – különösen a Lindy Hop – magyarországi elterjedését vizsgálta, kitérve arra is, hogyan hatott Martiny tevékenysége e harlemi eredetű párostánc fejlődésére.

A Tanszék az előadások absztraktjait ISBN-számos kiadványban tette közzé, a tanulmányok teljes szövege pedig a Tánctudományi Közlemények következő számában lesz olvasható.

Az előadások címei:

- Gara Márk: Mahler–MacMillan: Dal a Földről
- Gelenczey-Miháلتz Alirán: A táncok tánca
- H. Major Rita: Ihlető és ihletett. A transzcendens dualitás gondolata Honoré de Balzacnál és Maurice Béjart műveiben
- Károly Róbert: Tánc és transzcendencia
- Kovács Ilona: A tánc és a transzcendencia kapcsolódásának zenei interpretációja Camille Saint-Saëns Danse macabre (op. 40) című kompozíciójában
- Kővágó Zsuzsa: Kik tánccal dicsérik az isteneket...
- Radák Judit: Művészet az örület határán
- Rákos Katalin: Az 1937-es párizsi világkiállítás magyar pavilonja és a tánc
- Retkes Attila: Martiny Lajos és a swing tánc (Lindy Hop) fejlődése
- Sirató Ildikó: Test és szellem – lelki, érzelmi és gondolati tartalmak megjelenítési lehetősége a mozdulatnyelvet használó performatív alkotásokban a 19. század végétől
- Széll Rita: A transzcendens a barokk színpadi táncokban
- Tóvay Nagy Péter: „...valamelly zabolátlan tántzolókról.” Táncdüh, vitustánc, tarantizmus

Sándor Ildikó: Beszámoló a 8. Művészetpedagógiai Konferenciáról

A 2025. május 29–30-án nyolcadik alkalommal megrendezett Művészetpedagógiai Konferencia a felsőoktatási intézmények vándorkonferencia sorozata, a művészeti nevelés, művészetközvetítés és gyermek-kultúra témaköreit öleli föl. A fennállása 75. évfordulóját ünneplő Magyar Táncművészeti Egyetem adott otthont a rendezvénynek. A házigazda intézmény profiljának megfelelően a 2025-ös konferencia fókuszában a „mozdulat, performativitás és közösség” állt, alapvető célkitűzése a művészetpedagógia területén megjelenő innovációk, kutatási eredmények bemutatása, a hazai és nemzetközi kapcsolatrendszer és a szakmai párbeszéd erősítése.

A konferencia meghirdetői a művészeti/művészettel nevelés és az új technológiák, elsősorban a digitalizáció hatásai, a kreativitás, a művészetek és a mentálhigiéné kapcsolata, az integráció-inklúzió, a performativitás kérdéseit helyezték a figyelem középpontjába, hangsúlyozva a konferencia interdiszciplináris jellegét.

A konferencia két kiemelkedő plenáris előadással nyitott, melyek nemzetközi dimenzióba helyezték az eseményt. Prof. Dr. Anne Bamford OBE a kreatív gondolkodás, a művészetek és a globális kihívások összefüggéseit vizsgálta („*A művészetek szerepe a globális kreatív gondolkodás létrejöttében*”). A második előadó Hanna Pohjola professzor asszony „*A társadalmi szerepvállalású performatív táncművészet a megváltozott élethelyzetekben*” – tánc és rehabilitáció, identitás, performativitás kérdéseit taglalta.

Élénk és gondolatgazdag párbeszéd övezte a mesterséges intelligencia és kreativitás viszonyáról szóló kerekasztal beszélgetést, ahol az MI művészetpedagógiai kérdéseit (pl. kreativitás-MI, etikai dimenziók, jövő-funkciók).

vitatták meg a felkért hozzászólók. Moderátor: Kárpáti Andrea. Résztvevők: Baróthy Zoltán, Darai Tamás, Mérő László, Szabó Viktória, Szigetvári Andrea.

A konferencia második napján Eric Franklin *Dinamikus mentális képek a táncoktatásban: a technika fejlesztése és a sérülések megelőzése* címmel tartott plenáris előadást. Ezt követően a magyar Táncművészeti Egyetem Néptánc tanszékének a közelmúltban megjelent kiadványaival ismerkedhetett a hallgatóság. (Lévai Péter – Dudás Dávid – Oláh Nóra: *Ritmikai képesség-fejlesztő gyakorlatok a Magyar Táncművészeti Egyetemen*; Fügedi János – Dóka Krisztina – Oláh Nóra (szerk.): *Lányi 100 – Tanulmányok a száz éve született Lányi Ágoston emlékére*; Dóka Krisztina: *Bevezetés a néprajzba*.)

A 21. századi néptáncoktatás módszertani tendenciáit föltáró kerekasztalbeszélgetéssel folytatódott a program. A felkért hozzászólók a néptáncos képzés különböző szintjeit, az alapfokú oktatást, a középfokú szakirányú képzést, valamint a Magyar Táncművészeti Egyetemen zajló néptáncos szakirányon zajló művészképzést képviselték. A beszélgetés során saját, egykori tanulói élményükből, tapasztalataikból kiindulva, azt a jelen gyakorlatával hasonlították össze. Érintették azokat a tágabb oktatási, művészeti, kulturális környezetben bekövetkezett változásokat, amelyekre a néptáncoktatásnak ma választ kell adni a képzés különböző szintjein. Áttekintették a néptáncpedagógia aktuális jogszabályait, módszertani innovációit. A beszélgetés rávilágított, hogy a néptánc pedagógia története ma még föltáratlan terület, s ennek kutatása elengedhetetlen feltétele a szakmai önismeretnek, a szakmai fejlődésnek. (Moderátor: Sándor Ildikó. Résztvevők: Hortobágyi Gyöngyvér, Kovács Henrik, Mikulics Ádám.)

A magyar és angol nyelvű szekcióülések témái igen sokrétűen közelítették meg a mai művészetpedagógia „mozgásban lévő” állapotát – különösen annak a területnek a szerepét, ahol a művészet (mozgás, tánc, vizuális kultúra stb.) találkozott pedagógiával, technológiával és közösségi hálókcal. (A konferencia absztraktkötete itt található: https://mpk.elte.hu/download/muvped_konf_program_2025.pdf.)

A mozgás, a performativitás és a közösségi dimenzió aktivizálását megcélzó táncos workshopok, mozgás- és drámapedagógiai blokkok gazdagították a rendezvényt. A tudományos előadások mellett szerepet kapott a közösségi, élmény- és interakció-orientált dimenzió is. Az első estén élő zenés táncház, a második napon salsa táncoktatás zárta a rendezvényt. A rendezők a tudományos megközelítés mellett fontosnak tartották az élményszerzést

lehetőségét, amely összefűzi a művészetpedagógiai diskurzust a test- és élményközpontú kultúrával.

A 8. Művészetpedagógiai Konferencia 2025-ben olyan mérföldkőnek tekinthető, amely egyszerre volt innovatív, interdiszciplináris és közösség-orientált. A szervező-vendéglátó Magyar Táncművészeti Egyetem helyszínként és témájában is illeszkedett a mozdulat, performativitás és közösség hármas fókuszához. A művészetpedagógia legfőbb küldetése a művészeti nevelés, a művészképzés, ezzel egyidejűleg olyan pedagógiai-kutatási-szervezeti platform, amely új utakat nyithat a kreativitás, társadalmi részvétel és élményalapú tanulás felé.

Janku Anna: Beszámoló a Magyar Etnokoreológiai Társaság Szakmai Fórumáról

A Magyar Etnokoreológiai Társaság 2025. június 5-én Szakmai Fórumot tartott a szentendrei Skanzenben. A tanácskozás apropóját a *Tánc, Európa táncos öröksége mozgásban* című kiállítás közös megtekintése adta, amely a *Tánc mint szellemi kulturális örökség (Dance as ICH: New models of facilitating participatory dance events, Dance – ICH)* nemzetközi projekthez kapcsolódik. A kutatásban részt vett a Társaság titkára, Pál-Kovács Dóra, aki a kiállítás előkészületeiről, megvalósításáról, valamint a projekt során felmerülő kérdésekről adott beszámolót a résztvevő tagságnak.¹ A Szabadtéri Néprajzi Múzeum mellett Norvégia, Románia, Görögország és Szlovénia vett részt a projektben, amelynek központjában a közösség, az örökség, a tánc, valamint a részvételiség állt. Pál-Kovács beszámolt ezen fogalmak jelentésének és gyakorlatba való átültetésének nehézségeiről, összehangolásáról, valamint a tánc, mint „kiállítási objektummá” tételének problematikájáról. Emellett röviden ismertette a *Sárközi lakodalomról* szóló esettanulmányának tanulságait is. A jelenlévő tagok a fent említett témák kapcsán saját tapasztalataikat és kérdéseiket osztották meg.

Pál-Kovács Dóra beszámolót tart.

¹ A projektről lásd Pál-Kovács Dóra részletes beszámolóját ugyanebben a lapszámban.

A Szakmai Fórum további részében a Hagyományok Háza Néptánc Szakcsoport munkássága került bemutatásra. Módos Máté ismertette az intézmény táncos programjait, például a Verbunk napját, Táncház napját, a rendszeres táncházakat, valamint a képzéseket (pl. Molnár-technika, Színpadi néptánc alkotók képzése). Beszámolt továbbá az aktuális *Fehér foltok* gyűjtőprogramról, amelyben az egyéni-táji stílus kérdésköre Kalocsán (Busai Norbert), valamint a mezőföldi cigánytáncok vizsgálata áll a középpontban (Módos Máté).

Módos Máté beszámolója.

Ezt követően a HUN–REN BTK, ma ELTE HTK Zenetudományi Intézet Néptánckutató Osztály és Archívum munkatársai mutatták be jelenlegi munkáikat. Horváth-May Dániel és Szabó Bálint beszámolója szerint a Filmtár feldolgozottsága elérte a 75%-ot, azonban számos leltározatlan, hiányos információval rendelkező film maradt. Az intézet együttműködésben dolgozik a Hagyományok Háza Folklórdokumentációs Könyvtár és Archívumával, így zajlik a 8 mm-es, illetve a dupla 8 mm-es filmtekercsek digitalizálása. A némafilmek hangosítását Galát Péter, a Hagyományok Háza munkatársa végzi. Horváth-May és Szabó felhívták a jelenlévők (és egyúttal jómagam az olvasók) figyelmét a ZTI kutatószolgálatára, ami rendelkezésre áll az érdeklődő kutatók számára, ugyanakkor türelmet kértek a táncosoktól és nem kutatóktól, mert a 2024. októbertől és 2026. december között zajló teljes állományrevízió és digitális nyilvántartás megújítás ideje alatt csak korlátozottan tudnak nem kutatóktól érkező kérélmeket teljesíteni.

Horváth-May Dániel, Szabó Bálint és Varga Sándor

A Fórum utolsó programpontjában a HH–SZTE Revival Kutatóműhely kutatásáról és az első *Népművészeti Jelentés*ről esett szó. Varga Sándor, a Kutatóműhely vezetője ismertette a projektet, és a Hagyományok Háza, valamint a Szegedi Tudományegyetem közötti együttműködést. Kiemelte, hogy a vizsgálat középpontjában a hagyományőrző mozgalom és a Csoóri Sándor Program hatásának elemzése állt. A kutatók elsősorban magyarországi szervezetek körében végeztek néprajzi–antropológiai vizsgálatot a népművészeti revival jelenlegi helyzetéről. A tanácskozás során a módszertanról, a pályázati támogatások hatásairól, valamint a kutatás fogadtatásáról alakult ki diskurzus. A napot végül kötetlen beszélgetés zárta.

A Magyar Etnokoreológiai Társaság Szakmai Fóruma zárt rendezvény volt, amely kizárólag a tagságot érintette. A vezetőség a jövőben is fontosnak tartja, hogy a tánc kutatással foglalkozó intézmények képviselői és a Társaság tagjai bemutathassák aktuális kutatásaikat. Ennek érdekében további olyan események megszervezését tervezi, ahol a beszámolók mellett szakmai eszmecsere és közös gondolkodásra is lehetőség nyílik. A Magyar Etnokoreológiai Társaság várja azon hallgatók, kutatók és érdeklődők jelentkezését, akik szeretnének csatlakozni a szervezet munkájához és részt venni hasonló programokon.

Jobbágy Bernadett: Beszámoló a Contemporary Somatics – Bodies Today című szomatikus művészeti szimpóziumról

A „Contemporary Somatics - Bodies Today” szomatikus művészeti szimpózium egy nyitott kutatás a kortárs szomatikus művészeti gyakorlatok feltérképezésére. Kutatóvá és kutatható jelenséggé válhat minden résztvevő, hiszen nem csak a szimpózium tárgyának, de formátumának is szervezőlve a szomatika. – Ezzel a bevezetéssel indít az az eseménymeghívó, mely Jobbágy Bernadett doktori kutatásához kapcsolódóan valósult meg, egy három napos szimpóziumként a MU Színházban, 2025. május 2–3–4-én.

<https://www.facebook.com/events/1195958281798418>

Programfüzet: <https://www.flipbookpdf.net/web/site/cf52ec57f226352e4383a49e9d0f852877c1bd2202504.pdf.html>

Az esemény keretében konferencia előadások, filmvetítéssel egybekötött szakmai beszélgetés, szomatikus workshopok, kerekasztal beszélgetés és táncelőadások várták az érdeklődőket. A szimpózium lebonyolítója a SZOME Szomatikus Oktatásért és Mozgásért Egyesület volt, szervezői pedig Jobbágy Bernadett mellett a MKE Képzőművészet-elmélet szakos hallgatói voltak. A programfüzetet és a meghívó szövegét Szabó Fruzsina készítette. A szimpózium eseményei, a *Mozgóképféle és szomatikus szelf – embodiment folyamatok alkotóként, előadóként és befogadóként, mozgókép és előadó-művészet találkozási pontjain* címen végzett kutatás részeként, az Innovációs és Technológiai Minisztérium KDP-2021 kódszámú Kooperatív Doktori Program Doktori Hallgatói

Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakma támogatásával valósul meg.

„*The Somatic-academic*” – konferencia-előadások:

1. Thomas Körtvélyessy: *Elaine Summers – a batárok között mozogva, egy kialakulóban lévő örökség*: Elaine Summers és munkássága feloldja az egyedi és hagyományos narratívákat, és arra invitál, illetve arra készítet minket, hogy felfedezzük, mi van ezeken a meghatározásokon túl, és/vagy hogy jobban megértsük őket. Koreográfus, filmrendező, intermédia művész volt, a szomatikus mozgásgyakorlat (Kinetic Awareness) és annak táncba, színházba, performanszba, koreográfiába és filmbe való átültetésének úttörője. Utolsó művének számító *Skytime* című sorozatában az internetet, mint új médiumot tárta fel. Mindezek a területek egy ökoszisztémaként működtek és működnek, és akkor is, mint ma is, érdekes kérdéseket vetnek fel a megértéshez. Századik születésnapja alkalmából művészeti hagyatékának gondozója, a táncművész Thomas Körtvélyessy (Tamás) ezeket a területeket érintette, és előadásában arra hívott minket, hogy fedezzük fel azokat ma is.
2. Tamer Wajda: *Megtestesült kogníció és szomatikus élmények a művészeti gyakorlatban*: Bár a megtestesült kogníció (embodied cognition) az elmúlt évtizedekben széles körben vitatott téma volt, mára már szilárd részévé vált a kortárs tudományos diskurzusnak. Az antropocentrikus nézetektől és az agy-központú tudatosság vitáitól egy holisztikusabb, önmagunkról és a világról alkotott interdiszciplinárisabb megértés felé mozdulunk el. Tamer Wajda e témákkal kapcsolatos legújabb diskurzusokat érintő kutatásait osztotta meg a konferencia keretében, kitérve arra is, hogy ezek hogyan utalnak az empátiára, mint a kognitív funkciók kulcsfontosságú elemére. Emellett Wajda betekintést nyújtott saját művészi gyakorlatába, amelyet ezek az elméleti keretek, valamint a szomatikus élmények inspirálnak és alakítanak.
3. Paulina Ruiz Carballido (online/video): *Szomatikus együttélés: utópisztikus és hibrid fikciók közös alkotása a táncfilmber*: Az előadás a *Holding Nostalgia* című táncfilm (koreografikus mozgókép¹) kapcsán reflektált a cine-koreográfiai

¹ A kifejezést Szűcs Réka: *Koreografikus Mozgóképekről* című és témájú értekezésében vezette be a szakterületi diskurzusba. Színház- és Filmművészeti Egyetem Doktori Iskola; 2016.

alkotásra. Érzékeny, testközpontú megközelítéssel vizsgálta a test, a kamera, a tér, a hang és a környezet egymáshoz való viszonyát. Az élő és élettelen, a valóság és a fikció, az emberi és a láthatatlan közötti hierarchiák lebontásával a koreografikus mozgókép olyan közeggé válik, ahol új esztétikai, politikai és költői formákon keresztül lehet kísérletezni az együttélés lehetőségeivel. A film szomatikus állapotokat, rezgéseket, frekvenciákat, intim tájakat, valamint a testiesítés és a testtől való eltávolítás játékát (*de-/re-/corporealization*) vizsgálja. Célja érzéki – vizuális, tapintásbeli és hangig – utópiák megfogalmazása, közös narratívák mozgásban való szövése, és olyan érzéki montázsok javaslata, amelyek újfajta együttélési módokat tesznek elképzelhetővé.

4. Raffaele Rezzonico – Bergamói Egyetem, Mirmica ETS (online /videó): *Pillantások a testtelenségre – misogyn absztrakciók és vertikális geometrizálások*: Érdekes a megtestesülést (*embodiment*) a másik oldaláról is szemügyre venni: mi a testtelenség (*disembodiment*)? Hogyan testesülhet meg a testtelenség, hogyan keletkezik és hogyan formálódik? Raffaele Rezzonico két irányból közelített a témához: a performativitás története és a művészeti kutatás felől. Az első Alfredo Oriani *La Rivolta Ideale* (1909) című művéből vett idézet, amely az olasz fasizmus egyik inspiráló szövege, és amely az antifeminizmust, a testtelenséget és a dominanciát az absztrakt idealizálás folyamatához köti. A második nézőpont Rezzonico saját munkafolyamata és érdeklődése volt, amelyet Flora Vannini koreográfussal közös kutatásban bontott ki. Ennek középpontjában a test vertikális geometrizálása állt, amelyből az *A Time to Mend* (2020) című élő előadás és videóművészeti film született.
5. Zrinka Šimičić: *Megtestesülés és nyelv*: Két évtizedes szomatikus gyakorlatára támaszkodva, amely a Body-Mind Centering® megközelítésben és a Laban/Bartenieff mozgáselemzés tanulmányozásában gyökerezik, a táncművész és szomatikus gyakorló Zrinka Šimičić néhány kérdésért és eredményért osztotta meg a megtestesült élmény (*embodied experience*) és a nyelv közötti kölcsönhatás kutatásáról. Olyan kérdéseket vetett fel, mint: Melyek a szomatikus élmény lefordításának lehetőségei és korlátai? Mi a szavak újbóli megtestesítésének performatív potenciálja? Hogyan működhet a nyelv kapuként a megtestesült élményhez mind a gyakorlók, mind a közönség számára? A folyamatos dinamika és változás témáinak

szemszögéből, az LMA keretrendszerben Global Movement Themes néven emlegetett témák mentén – különös tekintettel a belső/külső és a funkció/kifejezés témákra (*Inner/Outer* és *Function/Expression*) – összekapcsolta az elméleti perspektívát művészi gyakorlatával, hivatkozva az alábbi művekre, mint a folyamatban lévő kutatás ideiglenes eredményeire: *The Touching Performance* (2019), *Canopy Shyness* (2021) és *Trans-Missed* (2024) című intermédiá művekre.

Kerekasztal beszélgetések

A konferencia-előadásokon túl az alábbi kerekasztal beszélgetésekre is teret nyitott a szimpózium:

1. *Szomatika, nyelviség és a fordítás lehetőségei és kérdései.*
Résztevők: Gál Eszter, Kálmán Ferenc, Kovács Dániel Attila, Thomas Körtvélyessy
2. *A szomatika mint az élet inspirációja, mint a művészi alkotás ihlete.*
Résztevők: Snježana Premuš, Zrinka Šimičić, Bernadett Jobbágy, Tamer Wajda és minden előadó és műhelyvezető
3. *MKE KDP filmklub és kerekasztal #4 – Vágás, mint koreográfia és az utómunkával elért ritmikai és zsigeri hatások.*

A filmvetítéssel egybekötött szakmai kerekasztal beszélgetés annak a filmklub jellegű eseménysorozatnak a része, mely *MKE_KDP_filmklub és kerekasztal* néven immár negyedik alkalommal valósult meg, most a szimpózium programjának részeként.

A 70 perces vetítési blokkot követően Elek Judit Sára dokumentumfilmes, Tamer Wajda kísérleti filmes és zeneszerző, Elaine Summers művészeti hagyatékának kezelőjeként Thomas Körtvélyessy részvételével, valamint a közönség bevonásával folyt a beszélgetés. Moderátora Jobbágy Bernadett volt. A bemutatott filmeket a művészek engedélyével, a *Walking Dance for Any Number, Reel 1* művet pedig a Jerome Robbins Dance Division, a New York Public Library for the Performing Arts jóvoltából és az örökösök engedélyével vetítettük.

Fotó: Szűcs Rebeka

Az est során az alábbi filmek kerültek vetítésre:

- Elaine Summers: *Walking Dance for Any Number, Reel 1* [7:56] – Thomas Körtvélyessy és 3 másik táncos tolmácsolásában, az Elaine Summers által eredetileg a filmhez koreografált séta-scoret életre keltve.
- *BodyCartography Project: plant* [10:27] <https://www.facebook.com/BodyCartographyProject>
- Szűcs Dóra Ida: *MayFlies* [06:31]
- Jobbágy Bernadett – Kovács Kinga: *Kitchen* [07:10] (munkaközi verzió)
- Paulina Ruiz Carballido: *Holding Nostalgia* [08:12] <https://www.paulinaruizcarballido.com/>
- Szűcs Réka: *Wild Horses* [07:48]
- Sami Leutola, Meri-Tuuli Risberg: *Origo* [18:00] <https://searchingforsignal.wordpress.com/origo-projekti/>

Workshopok

A szimpózium mindhárom napján, hazai és nemzetközi tanárok által vezetett mozgásos órákon, workshopokon vehettek részt az érdeklődők.

1. *Food for the day – mozgásműhely és bemelegítés* (szomatikus hangolás)
vezeti: Jobbágy Bernadett

A még középiskolában kialakított rutin, és az azóta kapott inspirációk által megtámogatott napindító óra célja a testbe kerülés volt. „*Anélkül, hogy elneveztem volna, vagy akár csak rájöttem volna, hogy ez egy számomra fontos testi és tudati gyakorlás, testbe kapcsolódás, az iskolából hazatérve bekapcsoltam a zenét, és elkezdtem táncolni, mozogni hozzá*” – mondja Jobbágy. „*Eleinte rendszeresen legényest utánoztam, bár általában nem népzene, hanem az akkori kortárs underground valamelyik CD-jét hallgattam. Végül ezt a struktúrát is elhagytam, és teljesen szabadon kezdtem táncolni. Ez egy tudatmódosító és revitalizáló rituálévá vált, amelyben rendszeresen elmerültem. Csak ezután esett jól leülni tanulni és felkészülni a következő napi óráimra.*” A workshop során ezt a gyakorlatot elevenítjük meg, kiegészítve egy QiGong gyakorlatokból merített bemelegítéssel és egy szomatikus fókuszú zárással. Akár a konferencialőadások befogadására való felkészülésként, akár önálló gyakorlásként ajánljuk.

2. *Spiralling through – osztódás, differenciálódás és átalakulási folyamatok egy testi kutatásban és megtestesült papírtervezés során* (embodied paper design)
vezeti: Zrinka Šimičić

A magunk között „kortárs guzsalyasként” emlegetett workshop során a Body-Mind Centering® gyakorlaton alapuló megközelítés révén Zrinka Šimičić, a *Dobra voda / Good Water* c. táncinstalláció szerzője osztotta meg azokat az alapelveket, amelyek kiindulópontként szolgáltak a mű elkészítésekor. Ezek közé tartozik a papírhoz, mint anyaghoz való viszonyulás, valamint a saját embrionális fejlődésünk történetének megtestesített kutatása, mely magában foglalja az osztódás, a differenciálódás, az átalakulás és a migráció folyamatait. Ezek a folyamatok egyformán

formálták és formálják mindannyiunk egyéni testét, a fogantatástól napjainkig, valamint a kollektív testet / társadalmat, amelynek részesei vagyunk, amelynek tanúi vagyunk, amelyet folyamatosan megalkotunk. A műhely minden érdeklődő számára nyitott volt, előzetes tapasztalatot nem igényelt.

Fotó: Jasenko Rasol

3. *A bőr, mint ablak*

vezeti: Snježana Premuš

Snježana Premuš az elmúlt 15 évben sikeresen fejlesztette ki azokat a táncpartitúrákat, amelyek Body-Mind Centering® elveket integrálnak táncműveibe. A műhely során a test felületeiben (membrán – szövet – bőr) mélyültünk el, tudatosítottuk figyelmünk irányát, majd ezzel a figyelemmel kerültünk egymással is interakcióba a táncok által. A bőrünk lát, az érintésünk hall, a szemünk ölel. Ez az egyik alapelv, amely a szimpózium során szintén bemutatott *Asymmetry of the embrace* című előadás koreográfiájának alapját is képezi.

Fotó: Varga János

Fotó: Varga János

Fotó: Varga János

4. *A létrejövés és a megismerés helyei. Műhely a megtestesült kreativitásról*
vezeti: Kovács Dániel Attila műhelye

Hol lakozik a kreativitás? Ebben a műhelyben azokat a helyeket kerestük testünkben és a test körül, ahol a dolgok létrejönnek és megismerhetők, még mielőtt kifejezésre jutnának kreatív gyakorlataink különböző médiumain keresztül. A munka a Body-Mind Centring® tanulmányok anyagaiból merített, játékba hívva például a rezgés és a sejtek légzésének fejlődési mintáit, valamint az úgynevezett átmeneti folyadékot (*transitional fluid*). A táncalkotás, a rajzolás és a költészet ugyanabból az eredeti helyből fakadó kreatív kifejezési módokként kínálóztak ebben a megközelítésben.

5. *Skinner Releasing Technique (SRT)*

vezeti: Gál Eszter

A Skinner Releasing Technique (SRT) egy szomatikus tánctechnika, egy egyedülálló megközelítés a tánc és a mozgás képzéséhez. Joan Skinner az 1970-es évek eleje óta fejlesztette ki. Az SRT egy természethez hasonló folyamat, amelynek során az ember gyakorolhatja az elengedést, a megengedést és a készenlétet, hogy bármilyen impulzusra reagálni tudjon. A testben kialakult tartási minták elengedésével az ember könnyedséget és gazdaságosságot találhat a mozgásban, megtapasztalhatja, ahogy egy adott kép hatására mozdul, és felfedezheti azt a lehetséges állapotot, amelyben a tánc és a táncos eggyé válhat. A technika összeköti fizikai mivoltunkat

képzelőerőnkkel, és integrálja a technikai fejlődést a kreatív folyamattal. Ezen a műhelyen az SRT alapelveinek és gyakorlatainak egy részét jártuk be, majd a tapasztalatokból kiindulva beszélgettünk a technikáról, és annak fejlődéséről, megvitattunk felmerülő kérdéseket.

Fotó: Varga János

Fotó: Varga János

Fotó: Varga János

6. *Filming (in) soft motion* – műhely kamerával és kompozícióval
vezeti: Jobbágy Bernadett

Ez a lazán keretezett és strukturált workshop inkább egy laboratóriumként lett megnyitva, melyben a résztvevők alapvetően önállóan kísérletezhettek a megadott keretek között. A keret maga a szimpózium és az ahhoz kapcsolódó események voltak, különös tekintettel a vasárnapi Skinner Releasing Technique (SRT) workshopra, valamint az *Asymmetry of the Embrace* c. előadás próbájára és a köztérben bemutatott előadásra. A műhely egy további alkalmat is magában foglalt, melyre a szimpóziumot követő héten, a Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskolájának termében került sor. Ezen az alkalmon lehetőség nyílt a műhely során rögzített felvételek, és az azokból összeállított filmes vázlatok megtekintésére és átbeszélésére.

Táncelőadások

A szimpózium szombati és vasárnapi délutánján, illetve estéjén egy-egy táncelőadás is helyet kapott a programban.

1. *Dobra Voda / Good Water*
konceptió és koreográfia: Zrinka Šimičić
tánc: Bernadett Jobbágy, Zrinka Šimičić
papír dizájn: Marina Bauer motívuma alapján
dramaturgiai háttér: Dubravko Mihanović

Dobra voda. Fotó: Varga János

2. *Asymmetry of the Embrace.* „Every new 'gesture' is formed through a process, through time, and thus observation also becomes a process.”

„Minden új 'gesztus' egy folyamat révén, idővel alakul ki, így a megfigyelés is egy folyamattá válik.” Snježana Premuš.

koreográfus: Snježana Premuš

előadók: Gyöngyi Beer, Tina Benko, Alja Branc, Tímea Györke, Bernadett Jobbágy, Anja Mejač, Ilona Regős, Snježana Premuš, Lotti Szomor. Az előadás a MU Színházhoz közeli köztéren, az Allee bevásárlóközpont melletti sétálóutcán zajlott, másfél óra hosszban. Az előadásban szlovén és magyar táncosok vettek részt. A koreográfus által előkészített táncpartitúra és mozgásos score-ok megosztása, valamint a helyi táncosok bevonása a folyamatba egy négy napos budapesti próbafolyamat során történt.

Fotó: *Asymmetry of the Embrace*, állókép az előadásból; kamera: Szandtner Dániel.

Pál-Kovács Dóra: Beszámoló a *Tánc mint szellemi kulturális örökség* című nemzetközi projektről

A *Tánc mint szellemi kulturális örökség: Új modellek a részvételi táncesemények elősegítésére*¹ című Creative Europe projekt 2022-ben indult, melyben a Szabadtéri Néprajzi Múzeum egyetlen magyarországi partnerként vett részt. A nemzetközi együttműködés hat ország (Norvégia, Szlovénia, Görögország, Románia, Belgium, Magyarország) kilenc partnerét² kötötte össze, és célkitűzése a tánc hagyomány múzeumi adaptációjának, a hagyományos tánc kultúra átadási módszereinek és az egyes országok jó megőrzési gyakorlatainak megismerése volt. A projektben tánc- és zenekutatók, muzeológusok és szellemi örökség szakértők dolgoztak együtt. A táncra az UNESCO 2003-as egyezményéből kiindulva mint szellemi kulturális örökség, mint társadalmi és közösségi gyakorlat tekintettünk.

A projektnek alapvetően három fő iránya volt, egyrészt workshopok formájában megismerkedhettünk a résztvevő országok táncos megőrzési gyakorlataival, másrészt terepkutatást végeztünk a helyi közösségekben, harmadrészt pedig a terepmunkákra alapozva közös kiállítást hoztunk létre.

Az első belgiumi workshopon a szellemi kulturális örökség fogalmát, valamint a „kulturális közvetítő” (*cultural brokerage*) jelenségét jártuk körül; Romániában a tánc múzeumban való megjelenítésének módozatait tárgyaltuk; Görögországban a „tánc útját” követtük végig a kutatástól az oktatásig. A projekt résztvevői 2023 májusában egyhetes magyarországi találkozón vettek részt. A találkozók fókuszában a hagyományos táncok átadási módszere állt, különös tekintettel a tánc ház módszerre, amely 2011 óta szerepel az UNESCO jó megőrzési gyakorlatok regiszterében. Ehhez a programhoz csatlakozott a szegedi Choreomundus International Master in Dance Knowledge, Practice and Heritage nemzetközi képzés hallgatóinak egy csoportja is. A program során a tánc ház módszer történeti és elméleti háttere mellett gyakorlatban is

¹ Dance as ICH: New models of facilitating participatory dance events (Dance - ICH)

² Norvég hagyományos zene- és tánc központ, Dél-Trøndelag Múzeumok (MiST), CEMPER: Flandriai Zenei és Előadóművészeti Örökség Központ, Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia Kutatóközpontja (ZRC SAZU), Szlovén Néprajzi Múzeum (SEM), ASTRA Nemzeti Múzeumkomplexum, Görög Néprajzi Kutatóközpont (HFRC) – Athéni Akadémia, Athéni Nemzeti és Kapodisztriai Egyetem (NKUA), Szabadtéri Néprajzi Múzeum (Skanzen)

megismerkedhettünk a módszer lényegével, alkalmazhatóságával. Közös terepkutatást végeztünk a Skanzen Pütkösdi Örökség Ünnepe, melyben a táncos örökségközösségek múzeumi reprezentációinak módjait és lehetőségeit vizsgáltuk.

Csoportkép magyarországi workshopon a szentendrei Skanzenben. Fotó: Bánáti Balázs.

Bár természetes, mégis érdemes megjegyezni, hogy a résztvevő országok eltérő társadalmi, kulturális és intézményi háttérrel rendelkeznek, ami alapvetően határozza meg a szemléletüket, részvételüket a projektben. Ebből következik, hogy az esettanulmányok tematikája, kutatási irányai is különbözőek. A kutatások középpontjában a részvételiség és a közösségek bevonása állt.

A norvég partner a trondheimi táncos közösségeket, a Szlovén Néprajzi Múzeum a sotiš és a šamarjanka táncok múzeumi bemutatási lehetőségeit vizsgálta, a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia Kutatóközpontjának Népzene tudományi Intézete (ZRC SAZU) Horjul község általános iskoláival dolgozott együtt, és próbálta a zenei és táncos hagyományokat beépíteni az oktatásba. A görög esettanulmány célja az volt, hogy együttműködést teremtsen az intézményi keretek és a helyi örökségközösségek között közösségi folklór és közös alkotási módszerek révén. A romániai Astra Múzeum Rucăr település legénycsoportjainak táncait és eseményeit vizsgálta a karácsonyi ünnepkör ideje alatt.

A szentendrei Skanzen munkatársai a szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékén szereplő sárközi közösséget vizsgálták, a táncagyományok helyi szintű és múzeumi reprezentációinak lehetőségeit. A terepmunka egyik célja az volt, hogy feltárja a tánc helyét és szerepét a közösségi életben, valamint megismerje, milyen helyben kialakított módszerekkel történik a tudás átörökítése. Ennek alapján a Szabadtéri Néprajzi Múzeum különböző programokat dolgozott ki, amelyeket a közösség tagjai és a múzeum egyaránt bármikor megvalósíthatnak. Különböző korosztályokkal dolgoztunk, köztük általános iskolás gyermekekkel, középiskolásokkal és demenciával élő idősökkel.

A projekt talán egyik legnagyobb kihívása a terepmunkákra alapuló közös kiállítás létrehozása volt. A résztvevő országok mindegyike kiválasztott egy táncos/szellemi örökséget/örökségközösséget, akiknek bevonásával valósította meg a kiállítást. Az országok társadalmi, kulturális és szemléletbeli különbségei okán különböző típusú közösséget választottak. Sok esetben az azonos fogalmak alatt mást és mást értenek az egyes partnerek. Annak ellenére, hogy ez az eltérés a kiállítás tartalmát erősen meghatározza, előteremt a közös diskurzus lehetőségeit, és párbeszédre ösztönzi a látogatókat és a résztvevőket egyaránt.

A kiállításra minden ország készített egy rövid pedagógiai filmet, amiből az adott tánc egyes lépéseinek megtanulása lehetséges, és egy dokumentumfilmet, ami részletesebben bemutatja a választott közösséget. A filmeken kívül táblákon olvashatóak további részletek a terepmunkáról, táncról és közösségről. A kiállítás tartalma az alábbi weboldalon már online is elérhető: <https://www.dancingaslivingheritage.eu/exhibition>

A projekt célkitűzését szem előtt tartva, olyan kiállítás létrehozását terveztük, ahol a látogatókat aktív együttműködésre, táncolásra ösztönözzük. A kiállításához kapcsolódóan bevezettünk egy új fogalmat: *gyakorlati kiállítás eseményei* (*events of practice exhibition*). A fogalom magában foglalja a közösen létrehozott kiállítási elemeket, a szervezett és vezetett táncesteményeket, a tánc gyakorlati eseményeit, valamint a kiállított tárgyak, a táncfolyamat és a táncosok közötti párbeszédet. A *gyakorlati kiállítás eseményei* fogalma a tánc tartalom, a kiállított elemek, a szervezett és vezetett táncestemények, a tánc közösség, a közönség és a múzeumi szakemberek közötti kölcsönhatást és összekapcsolódást jelenti.

A projekt zárásaként *How sustainable is dance as ICH?* című konferenciát szerveztünk Ljubljanában 2025. május 21–23. között, ahol a partnereken kívül tánc- és zenekutatók, valamint muzeológusok egyaránt részt vettek. Hamarosan megjelenik a projektet lezáró tanulmánykötet *Sustaining Traditional Dance as*

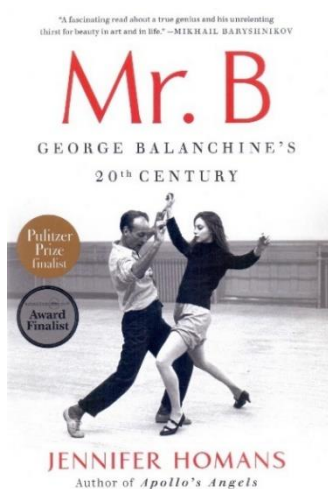
Intangible Cultural Heritage címmel, melyben a fent röviden bemutatott esettanulmányok olvashatóak, valamint néhány kiegészítő írás a tánc szellemi kulturális örökségként való értelmezéséről. Továbbá megjelenés alatt áll a *Dancing heritages: Co-creating Events of Practice* című kézikönyv, melynek célközönsége főleg azok kulturális szakemberek, akik a közösséggel együtt, közösen létrehozva kívánnak eseményeket szervezni.

Aktív és tanulságos három év végéhez értünk, hamarosan lezárjuk a projektet. Nagy munka volt, sok koordinációt és intenzív kommunikációt igényelt, a partnerekkel együtt remélem, hogy lesz folytatása, mert inspiráló volt a közös gondolkodás, a fogalmak tisztázása, vagy legalábbis annak megkísérlése, a különféle szempontok, attitűdök egymáshoz való közelítése. Mindannyian sajnálnánk, ha ez az együtt-gondolkodás abbamaradna.

Let's dance!

TÁNCOKRÓL – BETŰKKEL

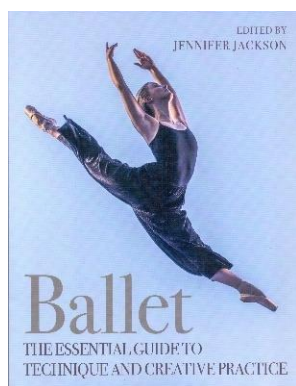
Bolvári-Takács Gábor: Kilenc könyvajánló

George Balanchine (1904–1983) minden idők egyik legnagyobb koreográfusa, több mint négyszáz balettet alkotott. Koreográfiáiban radikálisan megújította a balett formanyelvét. A grúz származású, Balancsivadzeként született művész átélte az első világháborút, az orosz forradalmat, az európai száműzetést, a második világháborút és a hidegháborút, s a New York City Balett társalapítójaként lett világhírű. A most megjelent, száznál több interjún és óriási nyomtatott forrásbázison alapuló monumentális kötet a huszadik századot az ő optikáján keresztül mutatja be. A könyv szerzője Balanchine-nál tanult táncolni, később hivatásos táncművész lett, majd a Columbia

Egyetemen és a New York-i Egyetemen szerzett diplomát és PhD fokozatot. A kötetet számos, részletes képaláírással ellátott fotó illusztrálja.

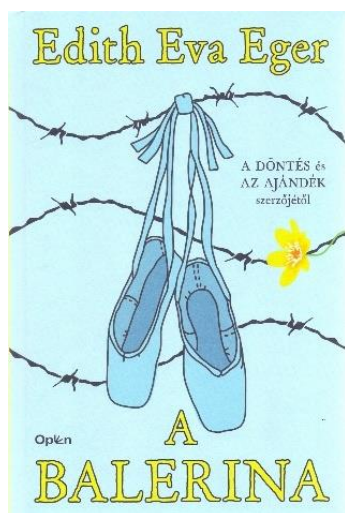
Jennifer Homans: Mr. B: George Balanchine's 20th Century. Random House, New York, 2023. 772 o. ISBN 978-0-8129-8478-1

A londoni Royal Ballet egykori szólistája, Jennifer Jackson által szerkesztett, tíznél is több szerzős kötet kifejezetten oktatási célú segédeszközként készült, amennyiben a balett műfaját művelők – táncosok, koreográfusok, tanárok és kutatók – tapasztalatait és tudását gyűjti össze, gyakorló táncosok és táncpedagógusok részére. A kilenc fejezetre tagolt mű mind didaktikai, mind tipográfiai szempontból megfelel ezeknek a szempontoknak, minden fejezet a balett egy-egy aspektusára összpontosít és önmagában is feldolgozható. Képet kapunk a balett fizikai és esztétikai alapjairól, a

táncművészet társadalmi jellegéről, megismerkedünk különféle technikákkal, szóba kerülnek táplálkozási és életmódbeli kérdések. Végül a koreográfus és a zeneszerző szemén át is rápillanthatunk e csodálatos műfajra.

Ballet: The Essential Guide to Technique and Creative Practice. Edited by Jennifer Jackson. The Crowood Press, Ramsbury, UK, 2021. 224 o. ISBN 978-1-78500-830-6

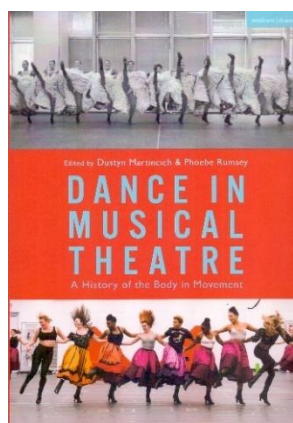

A közel száz esztendőes Edith Eva Eger az ún. poszttraumás stressz szindróma specialistája. Pályaválasztása tragikus előzményekkel bír: holokauszt-túlélőként került az Egyesült Államokba. Ebben a regényben is saját életét meséli el, ahogyan balettnövendékként a zsidótörvények alapján előbb a kassai gettóba, majd Auschwitzba vitték. Táncolnia kellett Josef Mengele előtt, miközben szüleit elgázosították.

A tánc mint életmentő eszköz jelenik meg a műben, nemcsak az említett táncbemutató, hanem a napi edzésekkel megerősített túlélő képesség okán is. A könyv arra is példát mutat, hogyan lehet túlélni, miközben körülöttünk

minden és mindenki sorra elpusztul és megsemmisül. Edit példája a „mindig van választás” életelv működőkéességét igazolja, s a kötet mélysége e folyamat árnyalt ábrázolásában rejlik.

Edith Eva Eger: A balerina. Fordította: Mesterházi Mónika. Open Books, Budapest, 2024. 232 o. ISBN 978-963-572-308-9

Aligha vitatható, hogy a tánc a zenés színház egyik legfontosabb tényezője. A kötet útmutatót kínál a műfaj történetéhez, kompozíció és formanyelv szempontjából elemezve, egyúttal történelmi és kritikai nézőpontból is vizsgálva. Olyan zenés színházi darabokról szóló esettanulmányokat olvashatunk, amelyek dramaturgiai lényeges módon alkalmazzák a táncot, nyomon követve a táncos kulcsfigurává válását. Az írások feltárják a tánc zenés színházban betöltött funkcióját: hogyan működik diegetikusan a történet részeként vagy nem-diegetikusan az érzelmek felerősítéseként; illetve hogyan testesítheti meg a mozgás az

érzelmeket és a gondolatokat metafora vagy absztrakció révén. Mindezek nyomán az olvasó könnyebben lesz képes kritikailag eligazodni a 20. század jelentős koreográfusainak életművében.

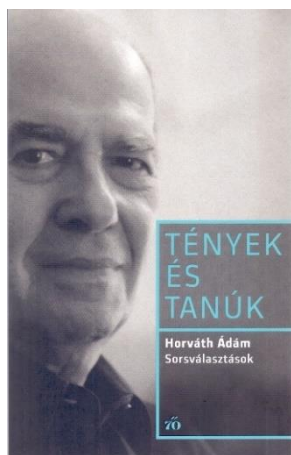
Dance in Musical Theatre: A History of the Body in Movement. Edited by Dustyn Martincich & Phoebe Rumsey. Methuen Drama Bloomsbury Publishing Plc, London – New York – Dublin, 2024. 310 o. ISBN 978-1-350-23552-6

A zenés színpad meghatározó alakja, KERO, úgy döntött, közkinccsé teszi hivatásának kulisszatitkait. A jól felépített kötet a komplex színház meghatározásával kezdődik, közte a rendezők alaptípusaival (filozófus, művész, mester, menedzser) és a műfajok felosztásával. A színház és zene fejezet a zene funkciói mellett a dramaturgia szerepét, a darab tagolását és a színpadi tér kérdéseit tárgyalja. Az „új világ” születése a darabkereséssel indul, a koncepcióval folytatódik, a rendezői vízióban csúcsosodik ki és a látványtervezés zárja le. A rendezői előkészületekhez az elemzés és értelmezés, a számbaállítás, a munkatársak kiválasztása és a próbavezetés tartozik. A

rendezői gyakorlat a nyitányok, szólók, duettek és kórusok sorozata, kiegészítve a világítással. A „leckét” a próbaidőszak és a premier zárja.

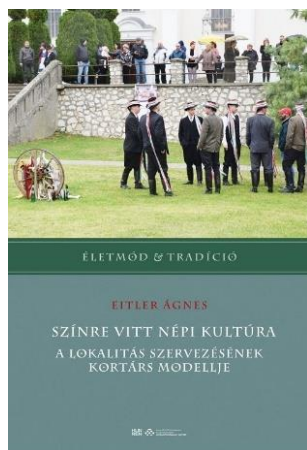
Kerényi Miklós Gábor – KERO: A zenés rendezés titkai. Mesterfogások – kulisszatitkok – emlékek. Alexandra Kiadó, Pécs, 2024. 344 o. ISBN 978-963-582-773-2

A széles nézőközönség Horváth Ádám nevét leginkább a *Szomszédok* tévésorozattal azonosítja. A mi szempontunkból most mégis a balettfilm-rendező érdekes, s az életútinterjúban erről is bőven szó esik. Kezdődött Seregi László koreográfussal és *A fából faragott királyfi*-val, amelynek forgatókönyve jóval a színpadi verzió előtt elkészült. A snittek eredeti ötlete Horváthtól származott, Seregi ezt transzformálta koreográfiai megoldásokra. Ezt követte *A cédrus*, majd a *Változatok egy gyermekdalra*. Különleges élménye a *Rómeó és Júlia*, amelyben a televíziós felvétel sajátosságai miatt az operaházi előadáson is változtattak. Horváth készítette a Kun

Zsuzsa- és az Orosz Adél – Róna Viktor portréfilmeket, s közben fokozatosan kialakította a balettfilmezés, különösen az operatőri munka és a vágások technikáját.

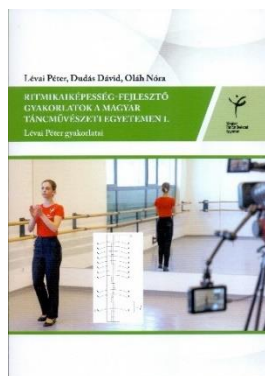
Horváth Ádám: Sorsválasztások. Életútinterjú. Készítette: Lévai Júlia. Magvető Kiadó, Budapest, 2025. 344 o. ISBN 978-963-14-4548-0. Tények és tanúk. ISSN 0324-797X

A kötet a népi kultúra színre vitele mögötti társadalmi mozgatórugók azonosítását és elemzését tűzte célul. A kutatás terepét olyan kortárs vidéki helyszínek adták, ahol ez az igény a 20. század derekától napjainkig időről-időre képes volt társulásokat létrehozni. A jórészt egyesületként működő csoportok saját tevékenységüket leginkább hagyományőrzésnek tekintik. A szerző által esettanulmányokként vizsgált táncok a kónyi verbunk, az ecseri lakodalmas és a szentgericei üveges tánc. A kutatás a hely – közösség – lokalitás – lokális kultúra fogalmi négyzetben közelít a kérdéskörhöz, igazolva, hogy a népi kultúra színre vitelére az

elmúlt évtizedekben olyan új társadalmi formáció épült, amely az aktuális igényekre mai eszközökkel igyekszik válaszolni. S mindezek mögött ott az „etnográfiai kíváncsiság”.

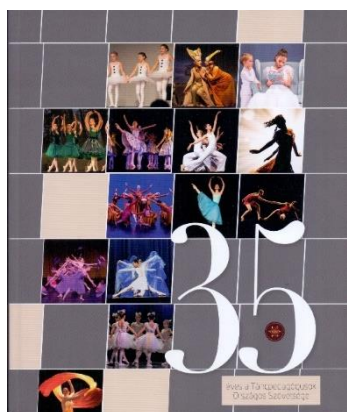
Eitler Ágnes: Színre vitt népi kultúra. A lokalitás szervezésének kortárs modellje. HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Néprajztudományi Intézet, Budapest, 2025. 264 o. ISBN 978-963-567-076-5 (print) ISBN 978-963-567-077-2 pdf (online). Életmód és tradíció 20. Sorozatszerkesztő: Báti Anikó. ISSN 0238-9584 (print), ISSN 3003-9878 (online)

A kötetben a szerzők Lévai Péter néptáncpedagógusnak a Magyar Táncművészeti Egyetem alapképzési szakjain tanított 24 gyakorlatából tizenkettőt adnak közre. Megítélésük szerint az eddigi oktatási tapasztalatok alapján igazolható, hogy akik ezekkel a gyakorlatokkal foglalkoztak, jelentősen növelni tudták technikai képességeiket. A tánc összetett mozgáskoordinációt igénylő feladat. A különböző táncos gyakorlatok nehézsége ugyanis abban rejlik, hogy a táncos a testének mely részét képes a készségei, és mely részét a képességei szerint mozgatni. A tankönyv célja annak

elősegítése, hogy a megfelelő technikai képzettség megszerzése által a táncos alkalmas legyen olyan összetett és művészi mozdulatvilág reprodukálására, amely által önmagát, a koreográfust, sőt végső fokon a közönséget is inspirálja.

Lévai Péter – Dudás Dávid – Oláh Nóra: Ritmikai képesség-fejlesztő gyakorlatok a Magyar Táncművészeti Egyetemen 1. Lévai Péter gyakorlatai. MTE, Budapest, 2024. 72 o. ISBN 978-615-5852-36-7. A Magyar Táncművészeti Egyetem tankönyv- és jegyzetsorozata. Sorozatszerkesztő: Lanszki Anita. ISSN 2676-8011

A Táncpedagógusok Országos Szövetsége a politikai rendszerváltozás gyermeke, amikor az egységes Magyar Táncművészek Szövetsége tagozatai tevékenységi körök (művészet, tudomány, pedagógia) szerint önálló szervezetekké alakultak. A szövetség „motorjának” tekinthető Török Jolán interjújából kiderül, hogyan és miért történt mindez. A gazdag képanyaggal illusztrált kötet megemlékezik az alapító-példaképekről (Réti Piroska, Jeszenszky Endre, Berczik Sára), ismerteti a szövetség tevékenységét, vezetőit és fesztiváljait. A szakmai aktivitásról interjúk

révén kapunk teljes képet, s különösen fontosak azok a táncpedagógus-portrék, amelyek a fővárosi és vidéki iskolákat vezető szakembereket mutatják be. A TOSZ mint országos lefedettségű szervezet, az ágazati irányítás megbízható szakmai partnere.

35 éves a Táncpedagógusok Országos Szövetsége. Az interjúk, portrék szerzője Réfi Zsuzsanna. TOSZ, Budapest, 2024. 116 o. ISBN 978-615-02-1983-7

(Az ismertetett angol nyelvű kiadványok a Magyar Táncművészeti Egyetem Könyvtárában hozzáférhetők.)

*Venanzo Crocetti (1913–2003) olasz szobrászművész balerina-szobra 1979 óta áll San Marinóban, a Myriam Michelotti kertben.
Fotó: Haffner Anikó*